

Letos, ko slavimo 40-letnico prihoda tovariša Tita na čelo Komunistične partije Jugoslavije, njegov 85. rojstni dan in 40-letnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, smo tudi delovni ljudje in občani občine Velenje ustrezno obeležili to veliko obdobje zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki je globoko povezano z imenom in delom tovariša Tita.

V teku teh štirih desetletij je Jugoslavija, po tem, ko je z lastnimi močmi izbojevala svojo svobodo in izvedla socialistično revolucijo, dosegla ogromen napredek v materialnem razvoju in v razvoju samoupravnih in socialističnih odnosov v družbi. Vzpostavila je popolno enakopravnost ter bratstvo in enotnost narodov in narodnosti, zgradila nov sistem notranje in zunanje varnosti na samoupravnih temeljih in dala velik prispevek k uveljavljanju politike neuvrščenosti, ki je danes tako

pomemben dejavnik v boju za mir in za nove odnose med narodi.

V vse te zgodovinske dosežke in zmage jugoslovanskih narodov in narodnosti v minulih štirih desetletjih je globoko vtkano revolucionarno delo tovariša Tita na čelu naše države in naše Partije. Tovariš Tito je izjemno priljubljen doma in v svetu, zato so mu delovni ljudje Jugoslavije izrazili ljubezen in pripadnost, tudi s tem, da so mu tretjič podelili Red narodnega heroja.

Tudi delavsko središče Velenje, ki je otrok Titovega obdobja in ogledalo zgodovinskega boja delavskega razreda za vsestransko socialistično preobrazbo in nove medčloveške odnose, praznuje letošnje pomembne jubileje v duhu dela, sporočil in misli tovariša Tita. V ta okvir sodi tudi osrednja proslava na dan 25. junija 1977, posvečena odkritju veličastnega

Titovega spomenika na Titovem trgu v Velenju – simbola vsega najsvetlejšega v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Mojstrska roka kiparja Antuna Augustinčiča je po tridesetih letih še enkrat uresničila umetniško vizijo iz avnojskih dni v Jajcu leta 1943 in oblikovala lik človeka, borca, revolucionarja in ustvarjalca nove Jugoslavije – Tita.

S tem spomenikom smo delovni ljudje in občani občine Velenje na svoj način obeležili pomembne mejnike v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti in dali svoje priznanje legendarni osebnosti tovariša Tita in njegovi celokupni ustvarjalnosti.

V Velenju, dne 25. junija 1977

PREDSEDNIK
Skupščine občine Velenje
NESTL ŽGANK

Štirideset let rojstva Komunistične partije Slovenije

Štirideset let prihoda tovariša Tita na čelo partije

Petinoosemdeset let rojstva tovariša Tita

Pozivamo vse občane, mladino, delovne organizacije, udeležence narodno-osvobodilne borbe, da se v soboto, 25. junija 1977 ob 10. uri udeležijo velike manifestacije ob odkritju skulpture Maršala Tita na Titovem trgu v Velenju. Manifestacije se bodo udeležili tudi najvidnejši družbenopolitični predstavniki Jugoslavije in Slovenije.

S postavitvijo skulpture predsednika Tita izražamo naše spoštovanje in ljubezen do njegove veličine v vsem obdobju 40 let, ko stoji na čelu naše partije v narodnoosvobodilni borbi in v izgradnji naše samoupravne socialistične skupnosti.

Z našo udeležbo ob odkritju skulpture velikemu Maršalu bomo znova potrdili našo pripadnost idejam svobode, enakopravnosti in enotnosti med narodi, neuvrščenosti in trajnemu miru na svetu.

Glavni odbor za postavitve
skulpture Maršalu Titu
občine Velenje

„Tito, ogrnjen z vojaškim plaščem, v skorajda melanholični silueti, ni modeliran kot zmagovalec; tedaj se je že tretje leto vojskovalo pod tveganimi okolnostmi in v negotovosti, ki jih vsak dan prinaša gverila. Tudi ta portret je nastal v neposredni bližini nemške armade, ko so bile nemške oklopne divizije oddaljene le nekaj kilometrov. Ta Augustinčičev Tito, v partizanskem plašču, ki je dvignil prapor odpora v zgodovinskem trenutku, ko so se vsi politiki naše domovine predali na milost in nemilost, ni prikazan v pozi komandanta na čelu svojih brigad. To je podoba človeka, ki mu je glava klonila pod težo skrbi, ki zamišljeno hodi po ozkem dvorišču trdnjave v Jajcu, kot je leta dolgo hodil v kazniški obleki po dvorišču jetnišnic“.

MIROSLAV KRLEŽA

Delovni ljudje,
občani
in mladina

**V soboto,
25. junija 1977**

bo na Titovem trgu v Velenju ob 10. uri
osrednja proslava v čast jubilejev tovariša Tita,
zveze komunistov in dneva jugoslovanskih
samoupravljalcev

Obiski ljubljenega Maršala TITA v Velenju

19. 8. 1958:

Rudarsko Velenje je bilo 19. avgusta 1958 že navsezgodaj okrašeno s cvetjem in zastava-

„Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.“

TITO – 19. avgusta 1958.

mi. Po cestah so hodili rudarji v slovesnih črnih uniformah in se zbirali pred Novim jaskom. Tudi drugi prebivalci Velenja in okoliških vasi, kjer se je naglo razširila vest, da bo prispel okrog 10. ure k njim predsednik republike, so prihiteli pred vhod novega jaska velenjskega rudnika lignita.

Nekaj minut po deseti je prispela pred Velenje kolona avtomobilov s predsednikom Titom in njegovim spremstvom. Pred mestom so se postavili pred kolono štirje rudarji na motorjih

in pripeljali kolono pred vhod v jasek.

Ko je predsednik republike prispel na zbirni prostor pred novim jaskom velenjskega rudnika, je rudarska godba zaigrala himno. Predsednik Tito se je

nato rokoval s podpredsednikom Zvezne ljudske skupščine, Francem Leskoškom-Luko, ki ga je tu sprejel. Zatem mu je tovariš Luka predstavil predstavnike oblasti in političnih organizacij ter direktorja rudnika Velenja, Nestla Žganka.

V imenu velenjskih rudarjev sta pozdravila predsednika Tita Tone Močilnik in direktor Nestl Žgank, pionirji pa so mu za tem izročili šopek cvetja. Pionirki, ki mu je ponosno obljubila, da bodo velenjski pionirji postali dobri člani naše socialistične

družbe, je predsednik z nasmehom odvrnil:

„To pa res rad slišim!“
V spremstvu direktorja rudnika, predsednika delavskega sveta in predsednika upravnega odbora si je predsednik Tito ogledal nekatere sodobne naprave rudnika, nato pa so mu v obratnem poslopju obrazložili nagli razvoj in modernizacijo rudniških naprav. Predsednik Tito se je zlasti zanimal za proizvodne in delovne pogoje, za investicije in stanovanjsko gradnjo, v središču pozornosti pa je bila življenska raven naših delovnih ljudi.

Presenečen nad napredkom je tovariš Tito zapisal v spominsko knjigo:

„Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.“

TITO – 19. avgusta 1958.“

V kasnejšem pogovoru je predsednik Tito poudaril, da si ni predstavljal tolikšnega napredka. Med drugim se je tudi pozanimal, če prihaja v Velenje

Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.
TITO
19. VIII. 1958.

mного obiskovalcev. Nato je povabil k pogovoru še direktorja šoštanske termoelektrarne in se zelo podrobno pozanimal za uspehe in težave termoelektrarne in tudi vseh hidrocentral v Sloveniji.

Ob odhodu iz obratnih prostorov so rudarji poklonili predsedniku Titu simbolično darilo. Domačini, ki so ves ta čas nestrpno pričakovali trenutek, ko se bo predsednik republike spet prikazal med njimi, so ga navdušeno pozdravili in pospremili do avtomobila.

Predsednik Tito se je nato s spremstvom odpeljal k velenjskemu jezeru, kjer so mu v restavraciji pripravili zakusko, spotoma pa si je ogledal tudi novo rudarsko naselje. V restavraciji pri velenjskem jezeru se je zadržal nad pol ure. Ogledal pa si je tudi termoelektrarno v Šoštanju.

27. 8. 1962

Predsednik republike Josip Broz Tito s soprogo Jovanko je med obiskom v Sloveniji v družbi visokih slovenskih voditeljev obiskal Velenje 27. avgusta 1962. Kosila v hotelu „Paka“ so se udeležili tudi člani izvršnega komiteja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Franc Leskošek-Luka, predsednik občine Šoštanj inž. Ludvik Mali, direktor velenjskega rudnika lignita Nestl Žgank in drugi.

V hotelu „Paka“ so ga obiskali zastopniki delovnega kolektiva velenjskih rudarjev ter predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja. Ko se je predsednik Tito zahvalil za pozdrave, se je zadržal z gosti v daljšem razgovoru. Govorili so zlasti še o energetiki in njenem nadaljnjem razvoju.

Po kosilu sta pred hotelom „Paka“ predsedniku Titu in njegovi soprogi izročili šopek cvetja naša znana atletska reprezentanta Olga Šikovec – Luncer in Milija Jacovič. Ob tej priložnosti je tovariš Tito zaželel našim atletom obilo uspehov na

bližnjem evropskem prvenstvu v Beogradu.

Kasneje se je predsednik Tito s soprogo peljal z avtom skozi Velenje.

30. 8. 1963:

„Sami nismo vedeli, kdaj je pred nami zrasla kot otipljiva fatamorgana velenjska pravljica. To mesto – park je izzvalo začudenja vseh, ki so se prvič srečali z njim. Strumno vzravnana četa rudarjev v svojih lepih uniformah je čakala ob vhodu. Po ogledu nekaterih strojev in odkopnega kompleksa, so se obiskovalci odpeljali proti mestu in mimo prelepih stanovanjskih hiš, ki so vzbujale izredno zanimanje.“

Takšen je bil začetek poročila o obisku predsednika Tita in soproge Jovanke v Velenju 30. avgusta 1963, ko je delavski svet velenjskih rudarjev na slovesni seji sprejel Nikita Sergejeviča Hruščeva za častnega člana kolektiva.

Kolektiv velenjskega rudnika je sprejel visoke goste sredi velikih delovnih uspehov. Ta največji rudnik premoga v Sloveniji bo letos prvič v zgodovini svojega obstoja dosegel proizvodnjo 3 milijone ton lignita, kar je 15 krat več od predvojnne letne proizvodnje. Po vojni so v Velenju investirali 15,4 milijarde dinarjev, kolektiv Velenja je za te investicije prispeval 6,8 milijarde din.

Na velikem zborovanju na Titovem trgu v Velenju sta govorila naš predsednik Josip Broz Tito in prvi sekretar CK KP Sovjetske zveze in predsednik ministrskega sveta ZSSR, Nikita Sergejevič Hruščov.

Predsednik Tito je v govoru 30. avgusta 1963 v Velenju med drugim dejal:

„Prišli smo sem, da bi pokazali našim dragim gostom Velenje, kjer se lahko delovni kolektiv zares pohvali z lepimi uspehi, in da bi se srečali z vami. V tem, kar ste ustvarili tukaj, se zelo zrcalijo naši uspehi v socialistični izgradnji. Skrb za

človeka, ki jo posvečamo pri nas delovnim ljudem, stalno vodenje produktivnosti dela in vsa druga, kar je mogoče tukaj videti v praksi, očitno kaže prednosti socialističnega sistema, sistema, v katerem je delavski razred vzel svojo usodo v svoje roke.

Socializem je postal odločilna sila našega časa. Že s tem narašča tudi odgovornost socialističnih dežel in vseh socialističnih in drugih naprednih sil na svetu. Prednost socialističnega sistema pred kapitalističnim se lahko dokaže samo z materialnimi uspehi, stalnim izboljševanjem življenja najširših množic delovnih ljudi, ne pa z besedičenjem in revolucionarnimi frazami!“

Velenjčani so pripravili visokim gostom krajši priložnostni kulturni program na kotalkališču.

27. 4. 1969

Sinoči so goreli v čast našnjega praznika po vseh okoliških hribovih kresovi – na vsej poti, ki jo je nekdaj prehodila slavna štirinajsta divizija. Davi se je zbudilo sončno pomladno jutro. To sončno jutro in pa gromovite salve so že navsezgodaj klicale na noge Velenjčane in vse goste, ki so že včeraj prišli na proslavo. Res ni bilo časa za daljši nedeljski počitek, saj so se že navsezgodaj začele zgrinjati v to mlado metropolo Saške doline prve množice udeležencev proslave. Prihajali so od vsepovsod, z vlaki, avtobusi in avtomobili, in do devetih se je bilo v gneči že kar malce težavno prerivati po velenjskih ulicah.

Že od ranega jutra pa so po zvočnikih odmevale tudi stare borbene partizanske pesmi, nekatere že skoraj nekoliko pozabljene, ki pa so ustvarjale posebno razpoloženje in obujale mnoge, premnoge spomine. Na ploščadi pred tribuno je dokaj šnja množica, kljub soncu in ju-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Velenje, 19. VIII. 1958

Velenje, 19. VIII. 1958

(Nadaljevanje z 2. strani)

tramji vročini že navsezgodaj zavzela svoja mesta in je potem dolge ure čakala na začetek, vstrajno in potrpežljivo. Zato, da bodo čim bliže Titu, najdražjemu gostu.

V partizanskem taboru je bilo čisti posebej lepo. Zbirali so se borci iz vseh nekdanjih štajerskih in koroških partizanskih enot in štirinajste divizije. Vsaka enota je imela zase določen prostor. Srečevali so se, mnogi morda po dolgih letih, ter zato veseljem pozdravom in prisrčnih objemov ni bilo ne komca ne kraja. Prav ganljiv je bil pogled na mnoge, zdaj že priletni, sivolase preproste borce, z mnogimi odlikovanji na prsih, ki so se jim na poseben način svetile oči, ko so pozarjavljali stare soborce in tovariše iz najhujših dni, se spraševali po tistih, ki jih danes morda ni bilo.

Ilkolkokrat je bilo slišati tisto znano in večno vprašanje: „Se še spominjaš...?“ V partizanskem taboru so vsi dobili v

spomin na današnji dan značke, borci štirinajste posebej oštevilčene, vsi pa tudi miniaturno izdajo pesmi svojega starega ljubljene tovariša, padlega pesnika Kajuha. Potem so se zbrali ob bojnih zastavah svojih enot in skupaj odkorakali na zanje določen prostor pred tribuno.

Organizatorji tega velikega slavlja se niso usteli, ko so računali na tako množičen obisk na današnji proslavi. Po grobih ocenah je res prišlo od vsepovsod kakih sto tisoč ljudi, toliko, kolikor jih v Velenju doslej prav gotovo še ni bilo zbranih.

Natanko ob določeni uri se je v Velenje pripeljal predsednik republike Josip Broz Tito z ženo Jovanko in drugimi gosti. Množica, ki je že dolgo pred tem stala v gostem špalirju obakraj ceste in pričakovala njegov prihod, je nenadoma vzvalovila ter z glasnimi vzkliki in navdušenim ploskanjem pozdravljala njegov prihod. Skozi

špalir velenjskih rudarjev, oblečenih v slavnostne črne rudarske obleke, je nato predsednik republike stopil v poslopje občinske skupščine. V družbi z njim so bili še tovariši Edvard Kardelj, Mitja Ribičič, France Popit, Sergej Kraigher in drugi ugledni gostje.

Predsednik občinske skupščine Nestl Žgank je predsedniku Titu zaželel dobrodošlico, nato pa sta ga pozdravila še predsednik republike in občinskega odbora za proslavo, dr. Jože Brilej in inž. Peter Krapež.

Medtem so bile zunaj razvrščene že vse brigade, na posebni tribuni pa vsi nastopajoči. Ko je predsednik republike stopil na prag občinske skupščine, je zadonela državna himna, nato pa mu je v imenu zbranih gostov raportiral nekdanji komandant četrtne operativne cone general polkovnik Franc Poglajen-Krajnc.

Predsednik je obšel zbrane enote. Preden pa se je povzpел na tribuno, ga je ustavila skupina tabornikov, ki je njemu in ženi Jovanki izročila šopke cvetja. Na tribuni je predsednika Tita najprej pozdravil v imenu delovnih ljudi Slovenije rudar Jože Kandolf, zatem pa je iz sosednje tribune zadonela iz stoterih mladih grl pesem „Lepo je v naši domovini biti mlad“. K predsedniku Titu so pristopili pionirji Marjan Domanko iz Velenja, Marija Kraševac iz Bele Krajine in Mihael Brajkovič iz Vivodine na Hrvaškem ter ga pozdravili v imenu pionirjev – udeležencev pohoda po poti stare štirinajste divizije in izročili tovarišu Titu in njegovi ženi Jovanki šopke cvetja. Predsednik Tito se je podpisal v dnevnik pohoda.

Slovesno zborovanje je začel predsednik občinskega odbora za proslavo inž. Peter Krapež, ki je v imenu velenjskega mesta gostitelja, v imenu zbranih borcev in vseh drugih udeležencev pozdravil predsednika republike ter pri tem poudaril, kako je to mlado rudarsko mesto še posebej ponosno, da je prišel na današnjo proslavo.

Po govoru tovariša Mitje Ribičiča je viharo pozdravljen od stotisočglave množice stopil k mikrofону predsednik republike Josip Broz – Tito.

Takoj po končanem programu se je predsednik republike z drugimi gosti odpeljal do rudarskega šolskega centra, kjer si je ogledal razstavo „Štajerska in koroška v revoluciji“, ki sta jo uredila mariborski in celjski Muzej revolucije. Z velikim zanimanjem si je ogledal vse do-

kumentarno in slikovno gradivo ter pozorno poslušal razlago ob posameznih eksponatih. Posebno skrbno pa si je ogledal drugi del razstave „V spomin talcem“. Nem in očitno pretresen je gledal slike ustreljenih in pobitih talcev, prebiral besedila njihovih poslovnih pisem, nemške razglase o množičnih smrtnih obsodbah in streljanjih. Kaj je pri tem občutil, je razvidno iz tega, kar je zapisal nato v spominsko knjigo: „To pretresljivo razstavo žrtev osvobodilnega boja bi morali videti vsi, ki nam danes oporekajo borbo in celo klevetajo naše ogromne žrtve. Človek mora biti resnično ogorčen, ko se moramo še zdaj boriti in dokazovati naš delež v boju proti fašističnim osvajalcem.“

Zastopniki Velenja ter drugih štajerskih in koroških občin so se predsedniku Titu še enkrat zahvalili za obisk, v spomin na bivanje v njihovi sredini pa so predsedniku in njegovi ženi poklonili kristalno vazo in skulpturo kiparja Stojana Batiča.

Med gostim špalirjem zbrane množice, ki ga je ves čas, ko se je mudil na razstavi, vztrajno in potrpežljivo čakala, obakraj ceste, se je nato ob navdušenem ploskanju in pozdravljanju poslovil od Velenja.

TITO 22. 4. 1969

„Tovarišice in tovariši.

Dovolite mi, da vam, ki ste tukaj, in vsemu slovenskemu narodu čestitam dan Osvobodilne fronte, ki je odigrala zgodovinsko vlogo v boju za osvoboditev Slovenije in v skupnem boju vseh narodov Jugoslavije.

Ob tej priložnosti bi hotel predvsem izraziti svojo veliko hvaležnost preživelim borcem in jim čestitati za njihov herojski boj, po zaslugi katerega je 14. divizija zavzela mesto ene izmed najslavnejših v naši narodnoosvobodilni vojski. Borci XIV. divizije so prehodili herojsko pot, dolgo 500 km, pot, ki je zarisana s krvjo najboljših si-

nov in hčera Slovenije, in so veliko prispevali ne le k osvoboditvi Slovenije, temveč vse naše dežele.

Tistim, ki jih ni več in ki bi se morali skupaj z vsemi nami veseliti zaradi vsega, kar smo do sedaj dosegli, in vsega, kar sedaj imamo, izražamo svojo globoko hvaležnost in večno bomo hranili spomin na njihova herojska dela.

Tovarišice in tovariši! Tovariš Ribičič je izčrpano govoril o pomenu boja slovenskega naroda in vlogi Osvobodilne fronte. Govoril je tudi o našem sedanjem samoupravnem sistemu, problemih, ki še obstajajo, in potrebi, da si vsi prizadevamo pri uresničevanju stališč, ki jih je naša Zveza komunistov postavila na IX. kongresu. Deveti kongres ZKJ je zares jasno za-

„Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Zadosti je, glejte, danes pogledati, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdanje stare barake in podrtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zraslo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni.“

TITO – 27. aprila 1969.

črtal pot našega nadaljnjega razvoja. Mogoče smo bolj kot kdaj koli doslej sprevideli, kaj moramo storiti. Spoznali pa smo tudi svoje slabosti, ki so obstajale v preteklosti in tako nam je sedaj jasno, katere naloge so pred nami. Razume se, da Zveza komunistov, čeprav je v njej več kot milijon članov, tega ne more sama izpolniti, če ne bo imela podpore članov Socialistične zveze in vseh državljanov dvajsetmilijonske Jugoslavije, če vseh glede tega ne bo prežemala visoka zavest. Vsekakor – to, kar je sklenjeno, mora biti dosledno opravljeno, pa čeprav bi kdaj bilo tudi malo neprijetno. Samo vsi moramo na delo.

Zadnje dni sem obšel precejšen del naše dežele. Potoval sem skozi Vojvodino, sedaj sem obiskal del Slovenije. Predčerašnjim sem se pogovarjal z družbenopolitičnim aktivom in predstavniki delavskih organiza-

pogoji, je zraslo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni.

To je tisto, kar mora veseliti vse, posebno pa še nas, borce, ki smo sodelovali v vojni in se borili za to, kar sedaj imamo. Vendar vsega tega ne bi dosegli, ko ne bi naš narod v velikanski večini doimel ta boj in ga sprejel kot svojega. Da smo uspeli, to ni zasluga samo tistih, ki so nosili puško in mitraljez, temveč tudi vseh ljudi, ki so nas hranili in nam dajali zadnjo skorjo kruha, da smo se lahko borili. Zasluga je torej vsega naroda, da je bil naš herojski boj zmagoslaven.

Ob koncu, dragi moji prijatelji, želim vsem delavcem in delavkam in vsemu ljudstvu tega kraja veliko sreče in uspeha pri nadaljnjem ustvarjalnem delu.“

Velenje, 30. VIII. 1963

Velenje, 29. IV. 1969

Velenje, 30. VIII. 1963

Zbor graditeljev novega socialističnega Velenja

Zadnji petek, 17. junija, so se v domu kulture zbrali Velenčani, ki prizadevno sodelujejo v družbeno političnem in gospodarskem življenju Velenja in občine — pionirji pri izgradnji novega socialističnega Velenja, člani častnega odbora za postavitve skulpture Maršala Tita — Na slovesnosti so vsem navzočim podelili posebne listine, Jože Tekavc pa je spregovoril o razvojni poti našega mesta ter o liku predsednika Tita

V kulturnem domu v Velenju je bila prejšnji petek, 17. junija, svečana seja in sprejem za člane častnega odbora za postavitve skulpture maršala Tita. Članom častnega odbora, ki so se v velikem številu udeležili slovesnosti so najprej podelili listino, kot simboličen dar za storjeno delo pri izgradnji našega mladega mesta in tako tudi naše doline. V listini je med drugim zapisano, da so v častnem odboru delovni ljudje in občani, ki prizadevno sodelujejo v družbe nopolitičnem in gospodarskem življenju Velenja in občine ter so bili pionirji pri izgradnji novega socialističnega Velenja. S tem so prispevali velik osebni delež k vsestranskemu napredku in razvoju samoupravnih socialističnih odnosov. V častnem odboru pa so tudi predstavniki skupščine SR Slovenije in republiških družbenopolitičnih organizacij.

V spomin na velika, žal že umrla graditelja Velenja, Dušana Pipuža in Alojza Jakliča, pa sta simbolični dar prejeli njuni ženi.

Člane častnega odbora je pozdravil Jože Tekavc, eden od pionirjev pri izgradnji Velenja, ki je v svojem govoru prikazal razvojno pot našega mesta in spregovoril o našem velikem revolucionarnju predsedniku Titu, katerega veličasten spomenik odkrivamo v Velenju 25. junija. Govor objavljamo v celoti.

Svečano sejo in sprejem so v edinstvenem kulturnem programu popestrili velenjska godba, pevski zbor osnovne šole Anton Askerč in Saleška folklorna skupina iz Velenja.

Spoštovane tovarišice in tovariši!

Letošnje leto imenujemo zgodovinsko leto, saj obujamo spomine, ko je tovariš Tito pred 40. leti prišel na čelo Partije in preusmeril njeno politiko. Čeprav pod težkimi ilegalnimi pogoji je znal prečistiti partijo frakcijske, sektaške, oportunistov

Prisotne člane častnega odbora je pozdravil Jože Tekavc.

in karieristov. V zelo kratkem obdobju, od leta 1937 do 1941, se je partija konsolidirala. Maloštevilna, a prekaljena v težkih ilegalnih bojih, je pripravljena dočakala fašistični naval na izdano Jugoslavijo. Partija, avantgarda delavskega razreda je spoznala, da je nastopil tisti zgodovinski trenutek, ki je zahteval zamenjavo vodilnih družbenih sil. Brez omahovanja je prevzela zgodovinsko odgovornost za usodo jugoslovanskih narodov. Sicer je bila tedaj maloštevilna, štela je komaj dvajset tisoč članov, kot je dejal tovariš Tito v nekem svojem govoru, a je znala organizirati stotisoče naših ljudi v boj zoper fašizem, za osvoboditev svojih narodov.

Tito je ob okupaciji Jugoslavije daljnovidno začrtal pota in oblike osvobodilnega boja. Predvsem pa se je odločil, da naj bo osvoboditev jugoslovanskih narodov njihovo lastno delo. Delavski razred, mladino in vse jugoslovanske narode je pozval k vstaji, izhajajoč iz ocene, da se morajo opreti na lastne sile, ne pa čakati, da nas bo kdo drug osvobodil. Jugoslovanski narodi so se odzvali njegovemu pozivu in v veliki večini stopili po njegovi začrtani poti. Seveda, bilo je tudi dober del izvržkov, ki so se udinjali okupatorju kot kvinslino in izdajalci svojega lastnega naroda.

Ko letos praznujemo 40 letnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ in njegovo 85 letnico rojstva, moramo s ponosom poudariti vlogo človeka in njegovo predanost stvari delavskega razreda in revolucije. S smelostjo lahko gledamo na rezultate njegovega dela v političnem, vojaškem in gospodarskem pogledu, pred vojno, med vojno in po njej. Zgodovinski rezultati so priča pravega pomena njegovega ustvarjalnega dela in boja revolucionarnega gibanja, ki mu je načeloval.

Dovolite mi, da opozorim samo na nekatere najbolj pomembne:

- odločilna utrditve partije v idejno politično, enotno in čvrsto organizacijo bojno silo;

- vzpostavitev široke in enotne fronte protifašističnih in demokratičnih sil v boju proti fašistični agresiji in okupaciji;

- bojna pripravljenost partije in vseh naprednih sil, združenih v enotno narodnoosvobodilno gibanje;

- uspešen začetek in zmagovit konec narodnoosvobodilne vstaje, izgon okupatorja in osvoboditev narodov Jugoslavije izpod vseh vrst imperialistične hegemonije;

- zmaga socialistične revolucije in socialistična preobrazba družbenih odnosov;

- dokončna konsolidacija in oblikovanje nove ljudske demokratične in socialistične države;

- močna in nagla gospodarska zgraditev prek nacionalizacije osnovnih proizvodnih sredstev;

- brezkompromisna bitka proti zunanemu in notranjemu pritisku ter zmaga načela delavskega in družbenega socialističnega samoupravljanja;

- nagel gospodarski, socialni in kulturni razvoj je spremenil življenjske razmere večine delovnih ljudi;

- bistveno izboljšanje materialnega položaja delovnega človeka in njegove socialne zaščite;

- utrditve notranjega in mednarodnega političnega položaja Jugoslavije in neodvisnosti njenih narodov;

- močno uveljavljena mednarodna vloga socialistične Jugoslavije v boju za mir, kakor tudi za aktivno in miroljubno koeksistenco med narodi z različnimi družbenimi sistemi.

To so samo nekateri rezultati, ki označujejo pot boja in zmag naše partije, delavskega razreda in narodov Jugoslavije v obdobju odkar stoji Tito na čelu partije.

Tudi naše mesto Velenje je odraz zmage socialistične revolucije, ki jo je začrtal, vodil in jo še vodi tovariš Tito. Rudarji in vsi delovni ljudje Velenja so se dobro zavedali, da si lahko ustvarijo boljše pogoje za življenje samo z lastnimi silami. Samo z boljšim delom, z večjo proizvodnjo, z manjšimi proizvodnimi stroški in manjšimi izostanki z dela, lahko pričakujemo boljše rezultate.

Ker je mesto Velenje zraslo zaradi rudnika in je sad naporov in dela rudarjev, morda ne bo odveč, če se spomnimo malo nazaj, v preteklost. Po prvi svetovni vojni je rudnik zaposloval okoli 700 delavcev. Letna proizvodnja je nihala od 200 do 250 tisoč ton. Kmalu je začela upadati. V svetovni gospodarski krizi je proizvodnja močno upadla, celo izpod 70.000 ton nakopaneja premoga v letu 1934. Ob tem močnem upadanju, so tudi rudarji izgubljali delo. Z meseca v mesec so jih odpuščali in v letu 1934 je bilo zaposlenih le še 152 rudarjev. V vseh letih gospodarske krize je rudnik obratoval le po nekaj dni v tednu. Bila so obdobja, ko so rudarji delali le tri, ali celo samo dva dni na teden. Ob tem si lahko predstavljamo, kak je bil njihov življenjski standard. Nehigijenska stanovanja, gazili so blato, podhranjeni, na ročnih odkopih, takozvani številkih, so morali ves nakan premož naložiti na vagončke in

jih porivati do izvoznega jaška. Na vročih odkopih so delali celo goli. Umivali so se doma, ker ni bilo urejenih kopalnic. Mirne vesti lahko trdimo, da so takratni rudarji živeli — skoro bi dejal tako, kot v dobi tlačanstva. Razlika je bila samo v tem, da so bili kolikor toliko osebno svobodni, da niso bili bičani in tepeni. Prepričan sem, da ste nekateri tu navzoči, ki se tega nečloveškega trpljenja še dobro spominjate.

Prisla je druga svetovna vojna. Hitlerjevi Nemčiji je bila potrebna energija. Dvignili so proizvodnjo premoga in ropali naše narodno bogastvo. Žal smo imeli tudi med rudarji posameznike, ki so hvalili Hitlerja, ker jim je zagotovil redno zaposlitev in boljši zaslužek. Kot sem poudaril, to so bili le posamezniki. Velika večina rudarjev pa je stopila z ramo ob rami z borci NOB, se vključila v redne enote NOV, ali kako drugače aktivno sodelovala z njimi do končne osvoboditve.

Zmaga NOV pod Titovim vodstvom je bila neizogibna. Z dneva v dan smo napredovali, z dneva v dan smo tolkli sovražnika, dokler ni bil dokončno poražen. Dočakali smo tako zaželjeno, s trpljenjem in krvjo priborjeno svobodo. Veselili smo se konca vojne, obenem pa nam je bilo tesno pri srcu, ob spominu, da je to klanje zahtevalo toliko mladih življenj, ki so se skupaj z nami borili za iste cilje.

Prva povojna leta je rudnik stagniral, ni bilo nikakega napredka, čeprav je izmučena in uničena domovina potrebovala energijo. Tedanje vodstvo rudnika ni znalo, ali ni bilo sposobno, da bi razširili kapacitete in modernizirali proizvodnjo. Šele konec leta 1950 je prišel človek na rudnik, ki je imel drugačne poglede na čas, v katerem je treba poprijeti z vso energijo, da bomo čim prej zgradili socialistično družbo. Tovariš Nesti Žgank, novi direktor rudnika, je vložil vse svoje sile in sposobnosti, da se zagotovi rudarju boljše pogoje pri delu. Kolikokrat je poudaril, tudi na odgovornih mestih, da če si kdo zasluži boljše in dostojnejše življenje, potem je to rudar, ki opravlja težko, naporno in nevarno delo globoko pod zemljo. Če je kdo potreben sonca, potem je rudar, ki pretežen del dneva, dopoldan ali popoldan preživi pod zemljo.

Pod njegovim vodstvom so se pričele razširjati kapacitete in modernizirati rudniška postrojenja. On ni videl samo Velenja, imel je širok horizont, videl je potrebo družbe, ki naj bi ji vsi skupaj pomagali, da si bo v čim krajšem času zagotovila boljše pogoje za življenje delovnega človeka, v socialistični družbi ureditvi.

Žgank je nemalo truda vložil v izgradnjo Velenja. Od projektantov je zahteval, da morajo projektirati primerna in sončna stanovanja za rudarje. Bili so posamezni primeri, da ne govorim celo odgovornih ljudi, ki so menda mislili, da je za rudarja dobro kasarniško stanovanje s kurnikom in svinjakom. Ko pride iz jame, pa naj bi se umil, menda kar doma v škafo. Morda bo kdo mislil, da pretiravam. Res je bilo tako in še marsikaj bi lahko povedal. Povdarjam pa, da samo trdni in nepopustljivi volji tovariša Žganka se moramo zahvaliti, da se je Velenje gradilo po njegovem konceptu. Vem, da bo zaradi svoje skromnosti nejevoljen, ker ga omenjam kot nosilca nove dobe, ali resnična dejstva ne moremo in ne smemo pozabiti.

Z leta v leto smo potrebovali več stanovanj, ker je rudnik z velikim tempom širil svoje kapacitete. S tem v zvezi so bile tudi potrebe po rudarjih čedalje večje. Naj povem, da se je v devetih letih, od leta 1954 do 1963, dvignil stalež delavcev od okoli 1800 na 5100. S tem je dovolj povedano, kake potrebe so bile po izgradnji stanovanj, saj so delavci prihajali predvsem iz drugih krajev.

Zaradi tako hitre in potrebne gradnje stanovanj je primanjkovalo denarja za ureditev okolice. Špet je bil on tisti, ki je dal idejo in iniciativo, da bi organizirali udarniško delo. Sestavili smo odbor udarniškega dela z raznimi komisijami in aktivji. Ze v ta sestav smo zajeli preko sto ljudi. Ko smo določili dan pričetka del, smo priredili skromno, a slavnostno otvoritev. Na kraju, kjer se je pričelo z delom, so bile izobešene zastave, zaigrala je rudarska godba, pri začetku del na regulaciji Pake je nastopil tudi pevski zbor. Ves čas del

Cvetje in monografiji Velenja za Irmo Pipuž in Cveto Jaklič

so po zvočnikih predvajali koračnice in poskočne komade.

Morda je prav, da naštejem vsaj nekatera najvažnejša dela, ki so se opravila s prostovoljnimi udarniškim delom. Med temi so: kino dvorana, stadion, jezero, stadion za trening, park, igrišča za odbojko in rokomet, ureditev okolice jezera, regulacija Pake, center Velenja, kotalkališče, otroško igrišče, ureditev okolice stanovanjskih in poslovnih zgradb ter tovarniških objektov. Poleg tega so se vršila prostovoljna udarniška dela izven Velenja: vodovod Velenje, ceste: Paški kozjak, Škale, Št. Ilj. Ravne, Zavodnje, športni objekt za motokros, vodovod Gaberke, ureditev zelenice v Šoštanju, šola v Zibiki in še in še bi lahko našteval.

Na žalost nimam podatkov, ki bi vam povedovali koliko ljudi se je udeleževalo teh del in koliko prostovoljnih ur je bilo izvršenih. Iz naštetih objektov pa si lahko predstavljamo, da je bilo narejenih na 100 in 100 tisoče udarniških ur v vrednosti več sto milijonov din.

Razpoloženje ljudi na delu je bilo na višku. Rudarji so po težkem delu v jami množično prihajali na udarniško, kot smo imenovali to delo in prevzemali najtežja dela. Veliko jih je prihajalo iz dopoldanske izmene, nekateri celo brez kosila. Najraje so hodili v kamnolom, čeprav je bilo delo zelo naporno.

Gospodinja — matere so tekmovala med seboj, katera bo imela več udarniških ur. S kakšnim veseljem, nasmejanim lic in vedro razpoloženje so množično prihajale na delo. Ni jih motila eventualna oblačnost ali rahlo rosenje, pa tudi ne sončna pripeka.

Tudi šolski otroci niso hoteli zaostajati. Z malimi ročicami so marsikaj postorili, seveda dela, ki niso bila zanje fizično pretežka. Poleg tega so pridno prinašali pitno vodo ali sadje, da so si udarniki namočili suha grla in potešili žejo.

Pri delu smo bili zelo enotni. Vse skupaj je družil en sam cilj: zgraditi Velenje, da bo čim lepše! Med deli ni bilo razlike, pa naj so bila umazana ali kakršnakoli — delali smo vsi, tako inženir, tehnik, zdravnik, prosvetni delavec, mati, gospodinja, uslužbenec, upokojenec, dijak, študent, mojster, delavec itd. Delo nas je družilo in še nikoli prej, niti pozneje si nismo bili tako enotni kot prav tedaj.

Spominjam se, kako so se prostovoljci po končanem delu zbirali v skupine in prepevali. To je bil odraz radosti in veselja nad doseženim uspehom. Res je, da je bilo tudi nekaj posameznikov, ki so v začetku nekorrektno gledali na udarniško delo. Ko pa so videli množičevine ljudi, ki so prihajali in se v prostem času in družbi pogovarjali samo o tem, jih je zlomilo in niso hoteli ostati izolirani. Pridružili so se, pridno delali in spremenili svoj odnos. Ko že govorim o udarniškem delu je prav, da se spomnimo znamenitega voza v katerem je bilo shranjeno orodje. Ta je vedno stal na kraju, kjer so se odvijala dela. Ob njem so stale samokolnice in lesena nosila za prenašanje kamena in drugih težjih predmetov. Čeprav smo imeli veliko število krampov, lopat, grabelj in drugega orodja, je prišlo v posameznih dneh toliko ljudi, da nam je manjkalo le tega. Nakajkrat je prišlo k regulaciji Pake preko 700 prostovoljcev.

Množičnost in navdušenost pri udarniškem delu, je vzradostilo tovariša Ivana Marina. Uglasbil je koračnico, posvečeno graditeljem Velenja. Ta je tako lepo komponirana, da ne bo šla nikoli v pozabo. Mi, ki smo se udeleževali udarniških del, smo se danes zelo veseli, kadar jo zaigrajo godbeniki ali zapoje pevci. Osebnostno mislim, da bi lahko postala velenjska himna.

Ob vsem tem dosedanjem naštevanju pa ne morem mimo tega, da ne omenim dva nesebična, požrtvovalna, delavna in aktivna tovariša, ki sta na žalost že pokojna. To sta inž. Dušan Pipuš in Alojz Jaklič. Pri modernizaciji rudnika, dvigu proiz-

vodnje, izgradnji Velenja, organizaciji udarniškega dela in s svojim osebnim vzgledom pri prostovoljnem delu je inž. Pipuš stal v prvih vrstah. Občudovali smo ga, kako zmore pri udarniškem delu opravljati tako težka fizična dela, saj je bil dokaj rahlega zdravja. Bil nam je za vzgled in marsikoga je njegova aktivnost še bolj pritegnila k delu. Čeprav je bil na visokem položaju v rudniku, je bil preprost in dostopen za vsakogar. Če je prišel rudar ali kdorkoli k njemu z osebnimi problemi, ga je pazljivo poslušal, potem pa mu očetovsko svetloval in se zavzel, da se je zadeva lepo rešila. Dobro sem ga poznal, saj sva dolgo let skupaj delala in marsikaj reševala probleme, ki so bili v najini pristojnosti.

Tovariš Jaklič je vnesel v Velenje smisel za lepoto. Spomnimo se samo, kako je znal urejati in negovati zelenice. S kako ljubeznijo je gojil in sadil cvetlice. Kako skrbno je pazil na vsak kotiček, da bo lepo urejen, zasajen s cvetjem in okrasnim grmičevjem. Ko smo s prostovoljnimi delom uredili park, je on prevzel skrb in tako lepo zasadil različne cvetjce, da ga je občudoval vsak obiskovalec Velenja. V kolikor je spomin točen, mi je tedaj ob neki priloiki pripovedoval, da je v parku zasadil 170 vrst cvetlic. Ni slučaj, da so v velenjskem parku pisali celo tuji časopisi. V spominu mi bo ostal kot prijatelj, skromen, delaven, skrben družinski oče, ki se ni nikoli odtgnal od dela. Vedno je hitel, ni poznal počasne hoje, čeprav je bil srčen bolnik. Njegova zasluga je, da so prebivalci Velenja vzljubili cvetje, ki ga še danes ne manjka. Se danes je Velenje poznano širom naše domovine in tudi v inozemstvu kot mesto cvetja in lepote. Škoda le, da v zadnjem času nekateri huliganji onesnažujejo in uničujejo lepoto mesta, ki smo si ga s tako množičnim, skrbnim in naporim delom uredili.

Mesto Velenje se je v zadnjih nekaj letih močno razširilo. Postalo je pravo industrijsko mesto. V njem so zrasla in se razvila nova podjetja. Tovarna gospodinjstke opreme Gorenje se je razvila v močnega giganta, ki ni poznana samo v naši domovini, temveč je trgovsko povezan širom zemeljske oble, saj svoje izdelke izvažna na druge kontinente, v neštete države.

Rudarski šolski center je preraštel v moderno tovarno, v kateri proizvajajo preprotnice in iskane izdelke, ki jih tudi izvažajo. Obenem pa vzgajajo industrijske delavce, ki jih potrebuje industrija in rudarstvo.

Tudi druga podjetja preraščajo iz malih obrtnih delavnic v razvita industrijska podjetja. Vsa ta podjetja pa ustvarjajo dohodek in prispevajo k še hitrejšemu razvoju mesta. Novi ljudje, ki se tu zaposlijo, prihajajo s

svojimi družinami. Verjetno se nekateri počasi prilagajajo novemu okolju. Razumljivo je, da je vsak prinesel svoje običaje in svoj način življenja. Ob tako hitrem povečevanju prebivalcev v Velenju, se bore malo — vsaj nekateri — poznamo med seboj. Morda bi bilo prav, da bi se še kdaj odločili za tak način udarniškega dela, kot smo ga opravljali pred leti. Spoznali bi se med seboj, utrdili bi si prijateljstvo, se razvedrili in duševno odpočili.

Na koncu naj povem, da je vse to kar imamo rezultat zmage narodnoosvobodilne borbe pod Titovim vodstvom. Tito nas je vodil v vojni, vodil nas je v izgradnji in nas še danes usmerja. Stirikrat je obiskal Velenje. Vsakokrat je bil navdušen nad našimi uspehi. Ob zadnjem obisku, 27. aprila 1969, ko se je udeležil proslave slovenskega narodnega praznika OF, je med drugim dejal: „Rezultati, ki smo jih dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Žadošča, glejte, če se danes ozremo kakšno je videti Velenje. Tu kjer je nekdanje stare barake in podrtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zraslo čudovito mesto, da ne govorim o tem kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videli drugačni. To je tisto, kar mora veseleti vse, posebno pa nas borce, ki smo sodelovali v vojni in se borili za to, kar sedaj imamo.“ Upajmo, da bo kaj kmalu prišel v Velenje, saj nam vsak njegov obisk daje pogum in nov polet za delo.

Skupščina občine Velenje je postavila dostojen pomnik njegovemu delu. Njegova skulptura nam bo v ponos, bodočim rodovom pa v spomin na človeka, revolucionarja, ki nam je zagotovil človeka vredno, srečno in mirno življenje.

Tovariš Ribičič je v članku pod naslovom „Na čelu kolone miru,“ med drugim zapisal tudi tole: „Središče tega lepega mladega mesta, ki je vzniknilo in rastle z našo socialistično revolucijo, ste imenovali po predsedniku Titu. Za njegov 85 letni jubilej pa ste glavni trg oplemenitili in okrasili z veličastnim Titovim spomenikom, kot ga doživlja zamlisel in mojstrska roka kiparja Augustinčiča. Tako ste Velenčani naravno in simbolično povezali svoje življenje in delo, svoje žrtvovanje v NOB in ustvarjanje po partizanski zmagi, svoj gospodarski, kulturni in družbeni napredek z imenom človeka, katerega delo in življenje se je poistovetilo z življenjem in zgodovino naših narodov, z uspehi in zmagami delovnih ljudi socialistične Jugoslavije ter težnjo po svobodi ljudstev in narodov vsega sveta.“

Naj zaključim, želeč našemu dragemu Titu zdravja in sreče, da bi nas tako kot sedaj, še dolgo let uspešno usmerjal in vodil.

Skulptura – darilo Velenju

Sekretar KP v komuni Asti Gian Carlo Binelli in član komiteja občinske konference ZK Velenje Miha Krofl sta v soboto zvečer na prostoru pred zgradbo sodišča in družbeno političnih organizacij v Velenju odkrila skulpturo italijanskega umetnika Valeria Miroglia – Otvoritev se je udeležil tudi tovariš Franc Leskošek–Luka – Med gosti tudi uradna italijanska delegacija

Gian Carlo Binelli in Miha Krofl odkrivata skulpturo.

Velika množica prebivalcev Velenja in okoliških krajev se je v soboto zvečer zbrala na Prežihovi ploščadi v središču Velenja na otvoritvi skulpture „Mejaši brez meja orožij“, delo italijanskega slikarja in kiparja, komuniste in nekdanjega partizana Valeria Miroglia, ki simbolizira skupen boj italijanskih in jugoslovanskih partizanov proti fašizmu. Slovesne otvoritve s kulturnim programom, v katerem so sodelovali recitatorji Vitomir Kolšek, Miha Macur in Ciril Zdovc, dekliski pevski zbor velenjske gimnazije, so se udeležili tudi nadvse dragi gostje našega mesta, prvi komandant slovenskih partizanov Franc Leskošek-Luka, uradna delegacija in gospe iz Italije, med katerimi so bili tudi nekateri borci, ki so se borili v jugoslovanskih partizanskih enotah. Ob otvoritvi pa sta bila navzoča tudi avtor skulpture Valerio Miroglia ter njegov prijatelj in soustvarjalec Mario Flavio Aluffo.

Zbrani množici je spregovoril namestnik sekretarja komiteja občinske konference ZKS Velenje, Štefan Dolejši in poudaril, da so tesni in prijateljski stiki z naprednimi silami v Italiji pripeljali do vse večjega medsebojnega razumevanja in zblizevanja, do pristranskih in humanih odnosov med ljudmi, organizacijami in društvami in da so bile v takšnem ozračju dobrih sosedskih odnosov ustvarjene vse možnosti za sklenitev Osimskih sporazumov med Italijo in Jugoslavijo. Na drugi strani pa so prav ti sporazumi odpravili nekatere temeljne ovire za poglobitev sodelovanja tako na kulturnem, športnem, gospodarskem, znanstvenem, tehnološkem kot političnem področju.

Zveza komunistov Jugoslavije je stalno razvijala sodelovanje s komunističnimi in delavskimi partijami ter naprednimi gibanji na temeljih enakopravnosti, nevmešavanja v notranje zadeve in medsebojnega spoštovanja. Izhajala je iz načel popolne samostojnosti in odgovornosti sleherne partije in gibanja pred lastnim delavskim razredom in ljudstvom. Razlike v pogledih, ki so izraz različnih razmer ne smejo motiti sodelovanja. Nasprotno, resnično enotnost je mogoče izoblikovati samo ob upoštevanju interesov in stališč sleherne partije in gibanja. To so stališča ZKJ, za katere smo se zavzemali na helsinki konferenci o evropski varnosti in sodelovanju, na konferenci komunističnih in delavskih partij v Berlinu in jih ponavljamo sedaj na beograjski konferenci. Ravno današnja slovesnost – je dejal Štefan Dolejši – pa kaže na to, kako v praksi odpravljamo meje in iščemo poti do sosedov.

Ob koncu se je Štefan Dolejši zahvalil v imenu občinske konference zveze komunistov Velenje Valeriu Mirogliu in Mariu Flaviu Aluffu za podarjeno skulpturo komunistom in delovnim ljudem Velenja.

S to skulpturo, ki sta jo odkrila Gian Carlo Binelli, sekretar komunistične partije v komuni Asti, kjer živi in ustvarja Valerio Miroglia, ter Miha Krofl, član komiteja občinske konference ZK Velenje, smo oplenitili praznovanja ob 40. obletnici Zveze komunistov Slovenije, 40. obletnici prihoda tovariša Tita na čelo ZKJ in njegovem 85. rojstnem dnevu.

Socialistična republika Slovenija
SKUPŠČINA OBČINE VELENJE

Številka: 06–3/1976–1
Datum 17/6–1977

Na podlagi 184. člena statuta občine Velenje (Uradni vestnik občine Velenje, št. 2/1974)

SKLICUJEM

27. sejo družbenopolitičnega zbora
27. sejo zbora združenega dela in
28. sejo zbora krajevnih skupnosti

Skupščine občine Velenje, ki bodo v četrtek, dne 30. junija 1977 ob 7. uri zjutraj v sejni dvorani Skupščine občine Velenje.

Predlagam, da zbori zasedajo skupaj in obravnavajo naslednji

dnevni red:

1. izvolitev komisij za verifikacijo pooblastil in mandatno-imunitetna vprašanja za zbor združenega dela in zbor krajevnih skupnosti;
2. poročilo o izvršitvi sklepov skupnega zasedanja zborov z dne 16. 6. 1977 in skrajšani zapisnik tega zasedanja;
3. predlog odloka o občinskih upravnih organih (vsi zbori);
4. predlog odloka o izvršnem svetu Skupščine občine Velenje (vsi zbori);
5. predlog odloka o potrditvi zaključnega računa o izvršitvi proračuna občine Velenje za leto 1976 (vsi zbori);
6. predlog sklepa o potrditvi zaključnega računa davkov in prispevkov občanov in zaključnega računa prispevka za starostno zavarovanje kmetov za leto 1976 (vsi zbori);
7. predlog odloka o proračunu občine Velenje za leto 1977 (vsi zbori);
8. vprašanja delegatov in
9. razno.

Predsednik
Skupščine občine Velenje
Nestl Žgank, s.r.

Kitajski veterani v Velenju

Med sprejemom pri predsedniku Nestlu Žganku so goste seznanili z gospodarskim in družbenopolitičnim razvojem občine ter konceptom SLO – V TGO Gorenje pa so jim med nekajminutno vajo prikazali obrambo proti zračnemu napadu

Te dni je na obisku v Jugoslaviji veččlanska delegacija veteranov narodnoosvobodilne armade LR Kitajske, ki jo vodi namestnik načelnika generalštaba Vu Hsiu chuan.

V torek so kitajski gostje obiskali v spremstvu predsednika republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije Janka Rudolfa, komandanta republi-

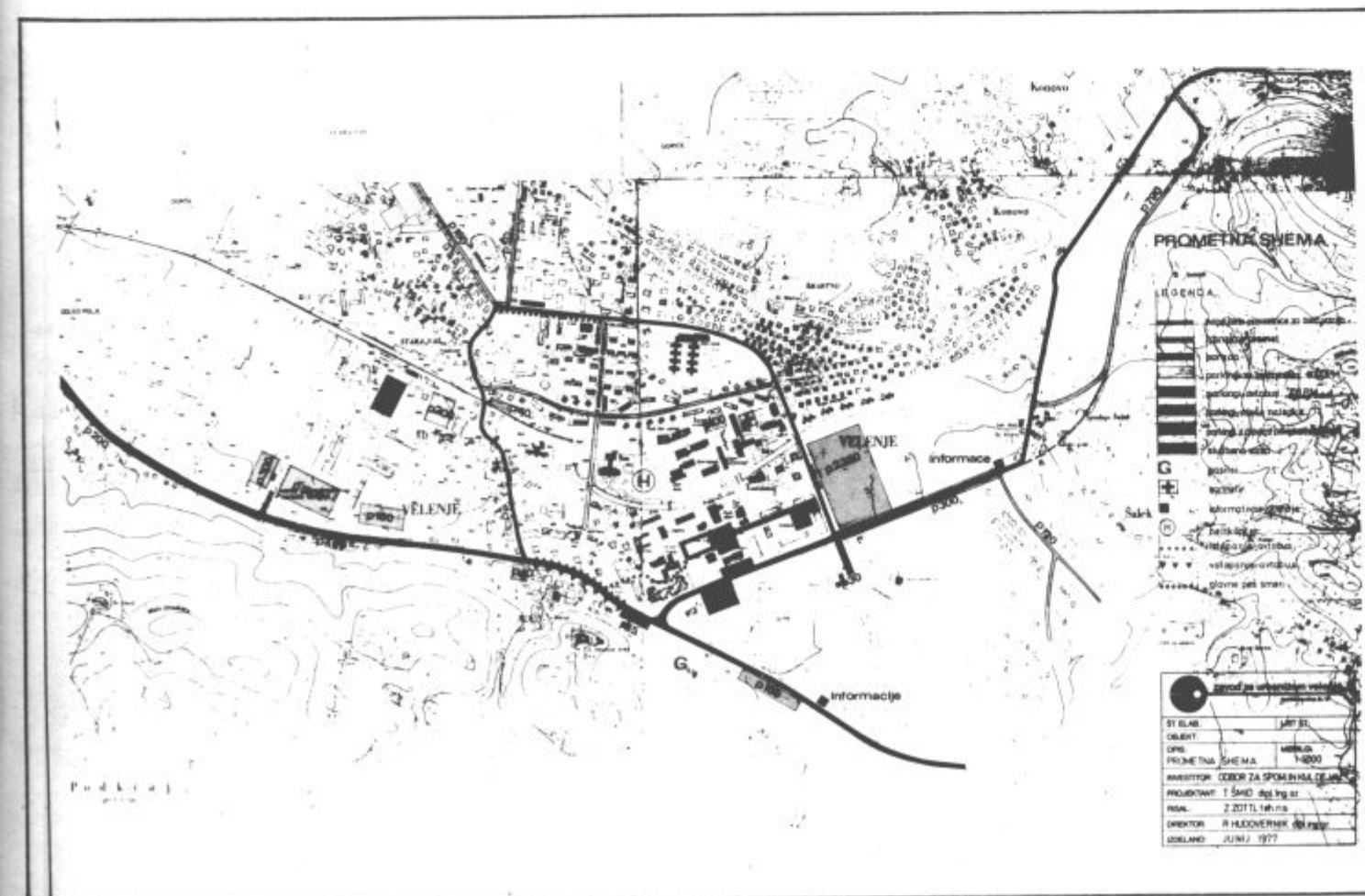
škega štaba TO Slovenije generala Rudolfa Hribnika in drugih tudi Velenje. Visoke goste je najprej sprejel predsednik skupščine občine Velenje Nestl Žgank.

Med pogovorom so člane kitajske delegacije seznanili z gospodarskim in družbenopolitičnim razvojem občine, še posebej podrobno pa s konceptom splošnega ljudskega

odpora v krajevnih skupnostih in v TGO Gorenje. Po sprejemu pri predsedniku Nestlu Žganku, ki so se ga udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja občine, so gostje iz LR Kitajske obiskali še TGO Gorenje, kjer so jim enote TO, narodne in civilne zaščite te delovne organizacije prikazale obrambo proti letalskemu napadu.

Prometna shema – Velenje 25. junija 1977

• Parada bo potekala po Cankarjevi cesti

• Parkirni prostori za osebne avtomobile (6000 mest) bodo ob Celjski in Šaleški cesti, na križišču Šaleške in Kidričeve ceste, na cesti v novo naselje Šalek – Gorica, na novi cesti Šalek – Selo, pri Zavodu za urbanizem, na Tomšičevi cesti, ob Stanetovi in Koroški cesti, na parkirnih prostorih Gorenja ter ob Partizanski cesti.

• Parkirni prostori za avtobuse (200 mest) bodo ob cesti Velenje – Soštanj, naprej od odcepa za Gorenje.

• Parkirni prostori za vozila z rdečimi nalepkami bodo pred zgradbo občinske skupščine.

• Parkirni prostori za vozila z modrimi nalepkami bodo na parkirnem prostoru pred Rdečo dvorano

• Parkirni prostori za službena vozila bodo na cesti proti kopališču ter na parkirnem prostoru ob Foitovi cesti

• Potniki, ki bodo prispeli v Velenje s posebnimi avtobusi, bodo vstopali in izstopali na Foitovi cesti.

Kopališče s termalno vodo v Topolšici

V Topolšici znova zdravilišče

V petek so predali namenu prve objekte novega rehabilitacijskega centra — zdravilišča v Topolšici — Jeseni bodo nadaljevali z urejanjem zdravilišča, ki naj bi ga dokončno uredili do leta 1980 — Rehabilitacija in preventivno zdravljenje postajata vse pomembnejša v zdravstveni zaščiti prebivalstva — Urejanje Topolšice je podprlo združeno delo Šaleške doline

Ob navzočnosti najvidnejših predstavnikov skupščin občin, družbenopolitičnih organizacij in združenega dela občin Velenje in Mozirje ter predstavnikov celjske in slovenjgraške bolnišnice, je v petek član sveta federacije Franc Leskošek-Luka simbolično predal namenu prve objekte novega rehabilitacijskega centra — zdravilišča v Topolšici.

Na priložnostni slovesnosti ob otvoritvi prenovljenega kopališča in centra za medicinsko rehabilitacijo — zdravilišča so spregovorili direktor združenih šaleško-savinjskih zdravstvenih zavodov, primarij doktor Alojz Fijavž, direktor bolnišnice Topolšica dr. Jože Rogelj in balneolog dr. Jože Križnič.

Nova adaptirana objekta bosta služila zdravljenju invalidov in bolnih občanov velenjske in mozirske občine ter širšega območja. Ta investicija, ki so jo začeli načrtovati pred dobrim letom in pol in jo tudi uspešno končali, je velikega pomena zato, ker bo mnogo prispevala k hitrejši rehabilitaciji bolnikov in je v sklopu nadaljnjega razvoja Topolšice. Gre za prvo fazo

zdravilišča, kateremu bodo sledili še drugi objekti.

Izgradnjo tega objekta je narokovalo veliko neizkoriščeno termalno bogastvo v tem slikovitem kraju v naši dolini in vse večje potrebe po kopališkem zdravljenju in rehabilitaciji. Poleg eksploatacije naravnega zdravilnega vrečka so v Topolšici

Tovariš Franc Leskošek-Luka odpira prvi objekt centra za medicinsko rehabilitacijo v Topolšici

pri gradnji objekta za medicinsko balneorehabilitacijo namenili potrebno skrb tudi fizioterapiji, ki je pri rehabilitaciji potrebna in vodilna metoda zdravljenja. Z otvoritvijo tega objekta so v Topolšici pridobili 65 postelj.

V petek so v Topolšici razgnili tudi idejni načrt za zdravilišče. Že v jeseni bodo nada-

ljevali z deli. Tako bi v obdobju do leta 1980 zgradili novo zdravilišče, ki bo predvsem služilo našemu delovnemu človeku. V prvi vrsti bo namenjeno preprečevanju bolezni in zdravljenju že nastalih okvar.

Topolšica je že pred prvo svetovno vojno slovela kot znano zdravilišče, toda zaradi raznih razlogov je to svojo vlogo po prvi svetovni vojni izgubila in zdravilna termalna voda je dolga leta odtekala neizkoriščeno. Pred nekaj leti so v Topolšici začeli intenzivne priprave, predvsem hidrogeološke raziskave. V lanskem letu so izdelali ustrezne načrte za prenovitev zgradbe Mladika in starega bazena, s petkovo otvoritvijo pa so ti načrti že uresničeni.

Prenovitev bazena s termalno vodo in zgradbe Mladika, ki so jo poimenovali v Toplice, je omogočilo združeno delo z območja velenjske občine. V govoru na slovesnosti se je primarij dr. Alojz Fijavž posebej zahvalil tudi predsedniku skupščine občine Velenje Nestlu Žganku, ki je — kot je poudaril — s svojimi nasveti in energijo, vedno stal ob strani, nadalje delavcem bolnišnice Topolšice, ki so z delom veliko prispevali k uresnitvi izgradnje prvih objektov zdravilišča — in tudi vsem ostalim, ki so na kakršenkoli način pomagali pri uresnitvi te naloge.

Brigadirji na delu v Škalah

Komisija za mladinske delovne brigade pri OK ZSM Velenje je letos organizirala lokalno brigado v Škalah — Mladi urejujejo okolico vrtca in pomagajo pri gradnji vodovoda

Dijaki tretjih letnikov gimnazije in RSC sodelujemo na lokalni mladinski delovni akciji v Škalah. Naša brigada se imenuje po škalskem heroju Otu Madru. V njej je 47 brigadirjev.

Še pred prihodom v brigado smo imeli prvo brigadno konferenco, na kateri smo izvolili štab brigade, ki skrbi, da vse dejavnosti potekajo v redu. Urejujemo okolico vrtca ter gradimo vodovod za starejše člane krajevne skupnosti. Tako smo že prvi dan z orodjem v rokah in s pesmijo v grlu odšli na delovišče.

Takoj smo spoznali, da kramp in lopata nista za naše roke, ki so bile navajene samo

Slavje v Šaleku

Svečane seje zbora delegatov krajevne skupnosti Šalek-Gorica so se udeležili številni gostje, med drugimi tudi predsednik občine Nestl Žgank — Naša Krajevna skupnost je postala kmalu ena najsodobnejših in najlepših krajevnih skupnosti ne samo v naši dolini ampak tudi izven nje — je poudaril na slavnostni seji inž. Božo Jelen.

Krajevna skupnost Šalek — Gorica je slavila. Prejšni teden, v soboto, so krajski te krajevne skupnosti praznovali svoj praznik v spomin na uspešen napad partizanskih enot na vas Šalek v letu 1944.

Tokrat je bilo praznovanje še posebej svečano, saj so v krajevni skupnosti hoteli kar najlepše počastiti vse letošnje jubileje. Med drugim so organizirali tudi medobčinsko tekmovanje gasilskih desetini, ki se ga je udeležilo veliko število gasilcev iz vse Slovenije. Dopoldne je bila svečana seja na kateri so bili pri-

sotni predstavniki občine in družbenopolitičnih organizacij na čelu s predsednikom skupščine občine Velenje Nestlom Žgankom. Član sveta krajevne skupnosti inž. Božo Jelen je v svojem govoru med drugim dejal: — Tako, kot v vsej predvojni Jugoslaviji, je bil tudi v naši dolini delovni človek izkoriščen, preganjan, še posebno zavredni pripadniki delavskega razreda. Vas Šalek je bila le majhen zaselek, ki ni imel možnosti za nagel vzpon in dvig življenjskega standarda krajanov, ki so tu živeli in so se udeležili na poljih veleposestnikov ali garali v črnih globinah rudnika. Šele narodnoosvobodilna borba in revolucija delavskega razreda ter zmaga nad fašističnim okupatorjem, je ustvarila pogoje, da se je tudi naša krajevna skup-

nost začela razvijati, izgrajevati in bo kmalu postala ena najsodobnejših in najlepših krajevnih skupnosti ne samo v naši dolini ampak tudi izven nje. Vse to je rezultat dela delavskega razreda, ki ga tako uspešno vodi naš dragi Maršal Tito.

Po končani seji so k spominski plošči na Gasilskem domu v Šaleku, kjer so zapisana imena padlih krajanov položili venec ter se spomenu umrlih oddolili z enominutnim molkom.

Gostje in domačini so si potem ogledali gradnjo tunela, kjer jih je vodja gradbišča inženir znanil z tehniko gradnje tega objekta. Veliko slavje ob krajevnem prazniku se je potem nadaljevalo na pripravljenem prostoru na travniku izza gasilskega doma.

Uspela referenduma v Integralu in Galipu

V ponedeljek, 20. junija, so zaposleni v delovnih organizacijah Integral Velenje in Galip Šoštanj na referendumu odločali o združitvi dela in sredstev v okviru nove delovne organizacije VEPLAS Velenje.

V šoštanjskem Galipu se je od 191 delavcev, ki so prišli na volišče, izreklo za združitev dela in sredstev 171 oz. 89,65 %, v velenjskem Integralu pa od 55 volivcev 51 oz. 92,7 %.

Delavci Galipa in Integrala so z uspešnim referendumom potrdili prizadevanja za izboljšanje delovnega procesa, delovnih pogojev ter hitrejši napredek na področju proizvodnje in predelave plastike.

Svečana seja samoupravnih organov in družbenopolitičnih skupnosti krajevne skupnosti

Prizidek h Kajuhovemu domu

Gostinsko podjetje Kajuhov dom v Šoštanju bo z investicijo okrog 3 milijonov dinarjev povečalo zmogljivosti osrednjega šoštanjskega gostinskega obrata ter uredilo senčni vrtni — Razširitev prenočitvenih zmogljivosti odvisna od združevanja dela in sredstev

Ob Kajuhovem domu v Šoštanju so pričeli z gradnjo težko pričakanega prizidka s katerim bodo bistveno povečali obstoječe zmogljivosti tega lokala. Novih 150 kv. metrov prostora bo namenjenih točilnici in predvsem stoječim gostom. Za gradbena dela bodo porabili okoli milijon in pol dinarjev, vendar pa bo celotna investicija skupaj z opremo precej višja in bo stala okoli tri milijone dinarjev. Pozitivno pri tem je, da bo-

do sami prispevali 2 milijona dinarjev, ostale stroške pa bodo pokrili s krediti. Istočasno bodo obnovili tudi vrt, ne da bi pri tem porušili lepo razrastle kostanje, ki dajejo temu objektu prijetno senco. Kasneje, v drugi fazi, nameravajo razširiti prenočitvene kapacitete, saj sedaj razpolagajo le s 25 ležišči, ki nikakor ne ustrezajo potrebam tega kraja. To pa je večja investicija, ki jo bodo lahko izpolnili le v primeru integracije z

drugimi gostinskimi objekti v naši občini.

Ko sem se pogovarjala z direktorjem gostinskega podjetja Kajuhov dom Šoštanj Stanetom Dolarjem, je posebej poudaril, da imajo veliko težav zaradi pomanjkanja ustreznih kadrov. Predvsem jim primanjkuje kvalificiranih natakarjev. Povedal je tudi, da imajo natakarji v Šoštanju zelo naporno delo, ker so gostje, tako naši, še večkrat po sezonski delavci, čisto nedisciplinirani.

Nov TOZD v Šoštanju

Celjski obrat Topra v Šoštanju se je samoupravno preosnoval v TOZD — Specializacija le za šivanje

V Šoštanju že nekaj let posluje dislocirani obrat celjskega Topra, v katerem so krojili in delno šivali moške srajce. Uresničevanje zakona o združenem delu, ki je vse bolj prisotno v našem delovanju, je tudi delavce v tej enoti pripeljalo do odločitve, da ustanove temeljno organizacijo združenega dela. Razpisani referendum je popolnoma uspel, tako da bodo sedaj tu, v tej nekdanji dislocirani enoti, poslovali kot samostojna temeljna organizacija združenega dela.

Obenem s to pravno preobrazbo pa so pripravili tudi delovno spremembo. Sedaj se bodo specializirali le na šivanje, krojenje pa bodo opustili.

Seminar za sekretarje OO ZK

Komite občinske konference ZK Velenje je pripravil zadnji ponedeljek seminar za sekretarje osnovnih organizacij ZK. Na seminarju so obravnavali nekatera vprašanja o pripravah na kongresa ZK ter tekoče naloge.

Razgovor o informiranju

Komisija za informativno dejavnost pri komiteju občinske konference ZK Velenje je pripravila 16. junija razgovor o vprašanjih informiranja v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela. Razgovora se je udeležil tudi Matjaž Vizjak iz republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije.

Med delom

Mojster - kipar Antun Augustinčić

Življenjska pot umetnika in revolucionarja

Slikovit svet v severozahodnem delu Hrvaške, znan pod imenom Hrvaško Zagorje, spada med najlepše predele naše zemlje. Raztreseni zaselki in naselja po bregovih, oviti v bujno zelenje sadovnjakov in vinogradov, travnikov in njiv, dajejo tej krajini poseben čar.

Nemirna preteklost, posebno pa težki fevdalni odnosi, so zapustili tod globoke sledove. Mnogi srednjeveški dvorci, utrdbe, gradovi in razvaline pričajo, da je Hrvaško Zagorje preživljalo težke zgodovinske čase, kar se je za vselej vtisnilo tudi v zavest ljudi.

Zagorci so gostoljubni in veseli ljudje. Močno so navezani na svojo zemljo. Ljubijo pravico in resnico. Za te vrednote so se dolga stoletja krčevito borili, od kmečkih uporov v fevdalnem obdobju do zmogovite narodnoosvobodilne vojne.

Hrvaško Zagorje je dalo vrsto velikih mož: revolucionarjev, književnikov in likovnih umetnikov. Dva velika Zagorca, ki sta globoko povezana s Hrvaškim Zagorjem in zgodovino jugoslovanskih narodov, sta Gubec in Tito. Matija Gubec, voditelj velikega kmečkega upora leta 1573, doma iz Stubice, je umrl mučeniške smrti, ko je popeljal uporne kmete v boj proti fevdalnemu izkoriščanju in tlačanstvu. Miniti so morala stoletja, da se je v Kumrovcu rodil drugi veliki sin Hrvaškega Zagorja, Tito, ki je popeljal zagorskega kmeta in vse jugoslovanske narode in narodnosti na pot nacionalne in socialne osvoboditve. Tito je simbol svobode, miru in napredka tudi za mnoge druge narode v svetu, ki se še borijo za svobodo in neodvisnost.

Iz Hrvaškega Zagorja, tega tolikanj opevanega kraja, je izšel tudi mojster-kipar Antun Augustinčić. Rodil se je 4. maja leta 1900, v majhnem naselju Klanjec, kjer je preživel otroška leta in obiskoval osnovno šolo. S trinajstimi leti se je vpisal na Drugo realno gimnazijo v Zagrebu.

Augustinčićevo mladostno podobo iz šolskih klopi v tedanji zagrebški realni gimnaziji, nekeje na predvečer prve svetovne vojne, je ob kiparjevi petdesetletnici opisal njegov sošolec, književnik Slavko Batušić, v delu, ki mu je dal intimen naslov „Srečanja s Tončkom“. Batušić se spominja, da sta se s Tončkom, poznjšim mojstrom-kiparjem Antunom Augustinčićem, prvič srečala v prvem A razredu realne gimnazije, ki se je pravkar vselila v veliko, novo in moderno zgradbo na Šalati. Tonček je bil s svojimi trinajstimi leti najstarejši v razredu in v vsakem pogledu bolj odrasel kot njegovi sošolci, stari deset ali enajst let. Za veliko večino dijakov, sinov uradniških in obrtniških družin, je bilo šolanje na srednji šoli nekaj povsem vsakdanjega, Tonček pa se je moral z velikimi težavami iztrgati iz svojega kmečkega okolja v Klanjcu, da se je prebil do zagrebskega srednješolca. Edino Tonček je v prvem razredu gimnazije nosil dolge cajnaste hlače, ki so pričale o njegovem kmečkem poreklu. Zaradi tega in njegove kajkavske govornice so mu sošolci nadeli priimek „Tonček Zagorec“.

Pri risanju so se dijaki že po prvih učnih urah ločili v bolj spretni in manj spretni, vsi so si pa bili edini v tem, da je Tonček Zagorec najboljši risar v njihovem razredu. Delo je vedno prvi končal, če je šlo za prerinovanje ali barvanje. To Tončkovu prednost so začeli njegovi sošolci pridno „izkoriščati“; po risalnici so začeli romati prazni risalni listi ali slabo začete skice v smeri proti Tončku, ki jih je z neverjetno naglico dokončal ali pobarval. Za takšno ali podobno pomoč v drugih predmetih so sošolci med seboj uveljavljali staro, nenapisano tarifo – honorar v obliki zemlje, namazanega kruha ali čokolade, kupljene v odmoru pri šolskem hišniku. Tonček se je tudi v tem razlikoval od svojih sošolcev. Pomagal jim je tovariško in nesebično in ni razmišljal o kakšnem povračilu. Ni poznal zemlje, obloženega kruha in čokolade, temveč trdi „koružnjak“, s katerim se je preživljal pri svojem starejšem bratu Šandorju v Zagrebu.

V šolskih počitnicah se je rad vračal v svoje Zagorje. V Velikem Trgovištu, postaji na zagorski železnici, je bilo vedno kot na sčemu. Odd tod je vodila stara prometna cesta v severozahodno smer proti Tušlju, Desiniću, Velikemu Taboru, Klanjcu, Kumrovcu ter preko Sotle naprej na Štajersko. Po tej cesti so dan in noč, še iz fevdalnih-kmečkih časov, hodili kmetje, povečini bosi, škripali so vozovi z volovsko vprego in se pomikale črede goved, prašičev in jatke puranov proti železniški postaji. Tu so madžarski vagoni požirali tovore koruze, živine, jajc in sode vina in jih vozili na sever in jugg kot blago izvoza in profita, ki se mu je moral lačen in bos Zagorec odreči, da je v zameno dobil železno motiko, pločevinast lonček ali kakšen meter tovarniškega blaga.

Ta železniška postaja je bila tudi Tončkova izhodiščna točka za počitnice. Tu so ob vsakem času čakali različni vozovi, ki so postnike za nekaj kron prepeljali v oddaljene zagorske kraje. Tonček v tistih težkih časih ni imel kron, da bi si lahko privoščil to udobnost, zato je ure in ure pešalil po dolgi in utrudljivi zagorski cesti, ki se je ob poletni vročini spreminjala v oblake prahu, ob nahlivih pa v blaten potok.

Na tej cesti je proti koncu prve svetovne vojne Batušić spet srečal svojega šolskega „pajdaša“ Tončka, ki se je, prašen in poten, vendar ves nasmejan, vračal od svojega doma v Klanjcu, da z vlakom odpotuje v Zagreb. Pozdravila sta se in pogovarjala. Nista bila več prvošolca. Njuno otroštvo, polno skrbi in težav, je prehitro doživel. Tonček je tedaj pokazal svojemu prijatelju sfigo, ki jo je skiciral med počitnicami doma v Klanjcu. Batušić je pozneje napisal, da je že ob tistem srečanju s Tončkom spoznal, „da so v tej sfigi zametki neke prihodnosti, da Tonček hodi po svoji odrinjeni poti in da bo zagotovo prišel tja, kamor se je bosonog naramenil iz svojega rodnega Klanjca in iz svoje brezimne mladosti“.

I Po končani realni gimnaziji se je Augustinčić vpisal na Višjo šolo za umetnost in umetno obrt (danes Akademija likovnih umetnosti) v Zagrebu, kjer je študiral v letih 1918–1924. Njegovi učitelji so bili kiparji: Rudolf Valdec (1872–1929), Robert Frangeš (1872–1940) in Ivan Meštrović (1883–1962). Valdec in Frangeš sta bila ob prelomnici stoletja, ko se je oblikoval krog zagrebških likovnih umetnikov, najpomembnejša prestavnika in ustanovitelja modernega hrvaškega kiparstva. Oba sta izhajala iz dunajske in munchenske umetniške šole in vplive teh šol prenašala tudi na svoje učence, ob tem pa sta sama nihala med strogim akademizmom in impresionizmom, ki je bil v tistem času še močno izpostavljen kritiki konservativnih sredin. Po prvi svetovni vojni se je v zagrebški likovni areni močno uveljavil Ivan Meštrović, ki je s svojo sugestivno umetniško močjo bolj ali manj vplival na jugoslovanske kiparje, pa tudi na nekatere slikarje. Študiral je na Dunaju in delal v umetniški delavnici velikega francoskega kiparja Augusta

Rodina. S svojo dinamičnostjo in z izrednim talentom za modeliranje lepote človeškega telesa se je Meštrović uvrstil med pomembne osebnosti svetovne kiparske umetnosti novejšega časa. Meštrovićev pomen in njegov vpliv na zagrebško likovno akademijo je nazorno prikazal Miroslav Krleža v predgovoru k Augustinčićevi monografiji, kjer je zapisal, da je neposredno po prvi svetovni vojni „odjeknil hajduški žvižg Ivana Meštrovića, ki je s svojo vidovdansko politično angažirano skulpturo kot vihar pretresel zagrebško likovno akademijo in da se je tudi Augustinčić, ki se je komaj rešil neposrednega vpliva svojih prvih učiteljev, s svojimi začetnimi deli znašel na privlačnem polju Meštrovićeve magije“.

Leta 1924 je Augustinčić dobil štipendijo francoske vlade in v letih 1925–1926 nadaljeval študij na Šoli za uporabno umetnost (Ecole des Arts decoratifs) in Akademiji lepih umetnosti (Academie des Beaux-Arts) v Parizu.

Z ženo in majhno hčerko je stanoval v sivem in siromašnem pariškem predmestju Asnieres, kjer je bilo življenje cenejše, kljub temu pa je bil v bližini Pariza, da je lahko obiskoval šolo in delal pri solidnem pedagogu J. A. Injalbertu. Svoja dela je razstavljal v Salonu neodvisnih in Salonu francoskih umetnikov. V Parizu je bil uspešen tudi kot dekorater: na velikem mednarodnem natečaju za arhitektonsko rešitev notranje ureditve velike blagovne hiše v Londonu je dobil drugo nagrado.

Podoba Augustinčićevega pariškega bivanja pa ne bi bila popolna, če ne bi omenili tudi težkih materialnih razmer, v katerih je študiral in ustvarjal. Tako kot mnogi umetniki, ki so se kot romarji iz daljnjih dežel zgrinjali na Mont Parnassu, se je tudi Augustinčić boril s pomanjkanjem. Imel je družino, večino svojih skromnih študentskih sredstev pa je izdal za material, modele in vlivanje. Svoje eksistenčne probleme je reševal z občasnim izdelovanjem načrtov za steklenice velikih proizvajalcev vonjav, kot so bili Coty, Lanvin in Worth. Sredstva, ki jih je zaslužil na parfumski borzi svetovljanskega snobizma, so mu omogočala, da se je lahko vsaj za kratek čas posvetil samo svojemu ustvarjanju.

V pariškem kiparstvu so se tedaj vsa dogajanja vrtele okoli dveh temeljev: okoli arhaističnih tendenc Bourdellea in poetskega realizma Maillola. Ob tem pa so se iz dneva v dan rojevale nove teorije najrazličnejših „izumov“, ob katerih se je izgubilo mnogo mladih in nadarjenih likovnikov, ki so prišli sem iskat „tisti vseobsegajoči in vserešujoči“ likovni izraz. Nekaj let poprej je moreče pariško ozračje uničilo izredno nadarjenega triindvajsetletnega hrvaškega slikarja Josipa Račića. Ob njegovi tragični smrti je Miroslav Krleža zapisal: „Zapustil je našo deželo in krčmo v Horvatih, zapustil je muenchensko akademijo, enakovredno je kopiral Goyo v Louvru, in potem se je nekega dne ustrelil... Komaj je stopil na prizorišče umetniškega ustvarjanja, je zablestel kot meteor in skrivnostno izginil za zaveso smrti...“.

Augustinčić ni izgubil tal pod nogami. V vsesplošni desorientaciji tedanjega likovnega življenja je ostal imun za razne tokove in gibanja. Zvesto se je držal samega sebe in svoje poti, na katero je stopil že kot srednješolec, ko je začel klesati svojo prvo sfigo doma v Klanjcu. Batušić je v Parizu dobro ocenil eno izmed osnovnih značilnosti poznega mojstra Augustinčića: „Tonček je imel poleg talenta še dvojno: trmasto zagorsko glavo in oster instinkt.“

Po študiju v Parizu se je Augustinčić vrnil v domovino in se za stalno naselil v Zagrebu. Svoja dela je razstavljal v Pomladanskem salonu in v okviru razstav likovne skupine Zemlja, ki je bila v Zagrebu ustanovljena leta 1929 na iniciativo slikarja in grafika Krsta Hegedušića. Njeni soustanovitelji so poleg Hegedušića bili: kiparja Antun Augustinčić in Frane Kršinić, slikarji Oton Postružnik, Ivan Tabaković, Leo Junek, Omer Mujadžić, Vinko Grdan in arhitekt Drago Ibler. Likovni skupini Zemlja je pripadalo veliko število umetnikov, tako da je predstavljala široko levico tedanjega hrvaškega likovnega gibanja.

V mladi generaciji likovnih umetnikov je v tem obdobju vse bolj izstopala nadarjenost in umetniška moč kiparja Antuna Augustinčića, kar je še posebej prihajalo do izraza v njegovi spomeniški plastiki. Izdelal je vrsto spomenikov: „Padlim Šumadincem“ v Kragujevcu, Petru Kočiću v Banjaluki (v sodelovanju z Vanjem Radaušem), „Padlim Nišljanom“ v Nišu in „Ustreljenim radikalom“ v Zaječaru. V tem obdobju je Augustinčić ustvaril tudi svoje prve konjeniške figure za most carja Dušana v Skopju.

V letih 1936–1938 je Augustinčić dosegel svetovne uspehe v ostri in številni konkurenci na velikih mednarodnih natečajih kjer je dobival za svoje idejne skice za razne spomenike visoke nagrade: prvo nagrado za spomenik „Šlezjska vstaja“ v Katowicah na Poljskem, prvo nagrado za spomenik albanskega narodnega heroja Skenderbega v Tirani in četrto nagrado za spomenik argentinskega republikanskega voditelja J. J. Urquize v Buenos Airesu. Omeniti moramo tudi njegovo skulpturo „Rudar“, ki stoji pred zgradbo Mednarodnega urada dela v Zenevi.

Augustinčićevo spomeniško plastiko je velikokrat spremljala tudi nemila usoda. Spomenik „Šlezjska vstaja“ je bil v celoti izdelan in vlit v bron, vendar zaradi izbruha druge svetovne vojne ni bil postavljen na Poljskem. Podobna usoda je doletela spomenik Skenderbega, ki ni bil izdelan zaradi Mussolinijevega napada na Albanijo. Na dvorišču livarne zagrebške umetniške akademije so dolga leta stali Augustinčićevi spomeniki – jahači in čakali, da bodo enkrat neke „svečane odkriti“. Vendar umetniku, kakršen je Augustinčić, nikoli ni bilo veliko do tega. On je doživel svoje veselje, ko jih je oblikoval in ko se je njegova zamisel uresničila v bronu.

Miroslav Krleža je napisal, da je Augustinčić dokončno premagal statiko akademizma s konjeniško figuro Pilsudskega in da ta figura sodi med najboljše konjeniške spomenike, ki so se v mednarodnem merilu pojavili med obema vojnoma. Takole pravi: „Konj Pilsudskega in paradni konj velikana – nosilca zgodovinskega imena, to je razkušana, divja, neukročena žival, še več pobesneta gmota ajgirske pasme, ki se je s svojim jahačem pognala v boj, v divji ogenj sovraštva in slepega besa, kakršen obsede konje in konjenike v bitkah, ko vonj po krvi zamračuje um. Na tem konju in tem konjeniku ni niti trohice lažnega patosa! Ta jahač se ni pojavil na čelu trumfa, pod slavalokom zgodovine, ob zvonenju zvonov in zvokih vojaške godbe. In če ga primerjamo z eskadroni vseh evropskih bronastih konjenic, kdo bi mogel zanikati, da ta Augustinčićev žrebec ne sodi med najboljše spomenike v mednarodnih razsežnostih?“

Dolgoletna prijatelja in znanca Tito ter Augustinčić, aprila 1977 leta pred galerijo Klanjec v rodnem Zagorju

V velikem in usodnem času, ko so se jugoslovanski narodi uprli fašističnemu nasilju in se obenem dvignili v socialistično revolucijo, se je enotni volji ljudstva pridružila tudi velika večina jugoslovanskih kulturnih delavcev. Med tistimi, ki so od vsega začetka sodelovali v narodnoosvobodilni borbi, je tudi mojster – kipar Antun Augustinčić.

Umetnik je že v letih pred vojno stopil na svojo revolucionarno pot kot levo usmerjen intelektualac in simpatizer Partije. Bil je člar komiteja za pošiljanje pomoči španskim prostovoljcem, ki so jih po končani državljanski vojni zapirali v francoska taborišča. V zvezi s to akcijo se je osebno obnil na predsednika tedanje vlade Dragiša Cvetkovića in pozneje na ministra za socialno politiko Srđjana Budisavljevića, da se zavzemata za ukinitve taborišč pri nas, katere so zapirali prostovoljce po vrnitvi iz Španije. Bil je pred sednik iniciativnega odbora za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze za Hrvaško, v katerem so bili tudi književnik August Cesar, dr. Miljenko Protega, inženir Hrvoje Iveković in še nekateri drugi. Čeprav tedanja banska oblast ni dovolila ustano vitve tega društva, je le-to polilegalno uspešno delovalo pod vodstvom kiparja Augustinčića.

Poleti leta 1940 je Augustinčić spoznal tovariša Tita, O. svojem srečanju s tem velikim človekom in revolucionarjem pripoveduje „Nekega dne je prišel v moj atelje v Bosanski ulici dr. Mladen Iveković in pripeljal s seboj tovariša, o katerem mi je že pre govoril. Nisem ga poznal. O njem sem vedel le to, da je višji partijski funkcionar. Predstavil se mi je kot inženir Tomanek. Takoj sva našla stik in se začela pogovarjati kot stara znanca. Že ob prvem srečanju sem spoznal, da se za skromnostjo in neposredno stjo tega človeka skrivajo močna volja, odločnost in smelost. Po prvem srečanju smo se sestali še večkrat. V nekem razgovoru smo prišli tudi na temo rojstnega kraja. Inženir Tomanek je vedel, d sem Zagorec, doma iz Klanjca, jaz pa nisem vedel, od kod je on. Vprašal me je, če bi lahko to uganil. Malo sem pomislil in dejal, d tudi on izhaja iz bližnje okolice Klanjca. To sem sklepal po nje govem narečju. Moj odgovor ga je presenetil in priznal je, da iman prav. Inženir Tomanek je vedel, da nisem član Partije, temveč h njen simpatizer. Kljub temu mi je predlagal, da naj odpotujem v Sovjetsko zvezo in tam opravim neko nalogo za Partijo. Natančno mi je obrazložil, kako bom prišel do sovjetske vize, če mi bo uspek poprej dobiti jugoslovanski potni list. Precej časa je trajalo, da me je poučil o nalogi, ki bi jo moral opraviti in me seznanil tudi z „vezo“, na katero bi se moral obrniti ob svojem prihodu v Sov jetsko zvezo. Prišlo je leto 1941 in v zadnjih dneh marca sem dobi potni list. Ko sem se tiste dni mudil v Beogradu, sem bil prič: marčnim demonstracijam, ki jih je organizirala Partija v zvezi: pristopom Jugoslavije k trojnemu paktu. Madžarske vize nisen dobil v Beogradu, temveč v kraju svojega bivanja. Zato sem se 4 aprila vrnil v Zagreb in se odpravil na madžarski konzulat. Konzu je bil simpatičen Madžar, nasprotnik Hitlerja in njegovih simpati zerjev v Madžarski. Ko sem mu povedal, da nameravam potovati v Sovjetsko zvezo, me je opozoril, da naj v Madžarski ne izstopam iz vlaka, ker vse postaje nadzoruje Gestapo. Ves vznemirjen je še dodal, da se pripravljajo hude stvari. Prepričan sem, da je bi seznanjen s tem, da bodo fašistične horde čez dva dni napadle Jugoslavijo.

V soboto sem bil doma in se pripravljaj na pot; odpotovati sem nameraval v nedeljo ali ponedeljek. Tega dne me je ponovno obiskal inženir Tomanek in mi dal še zadnja navodila in telefonsko številko, na katero naj bi se javil v Moskvo s sovjetske meje. V nedeljo, 6. aprila 1941, so Hitlerjeve horde napadle Jugoslavijo in: mojim potovanjem v Sovjetsko zvezo ni bilo nič. V prvih dneh vojne sva se še srečala z inženirjem Tomanekom. Zadnjič sva se

(Nadaljevanje na 8. strani)

videla 15. aprila v tramvaju, ko sva si drug drugemu le molče prikimala z glavo. Pozneje se v Zagrebu nisva več videla. Ponovno sva se srečala na osvobojenem ozemlju v Jajcu leta 1943. Inženir Tomanek je bil tedaj vrhovni komandant tovariš Tito.

Kipar Augustinčić se je takoj po okupaciji domovine znašel pod kolesjem fašističnega nasilja; leta 1941 ga je Gestapo prijel in odpeljal v zapor v Graz. Izpustili so ga v začetku leta 1943 „povsem slučajno“, kot pravi sam.

V jeseni leta 1943 je odšlo večje število hrvaških likovnih umetnikov na osvobojeno ozemlje; med njimi tudi kipar Augustinčić. V času intenzivnega doživljanja velikih in usodnih sprememb za vse jugoslovanske narode so se ti umetniki kreativno izpovedali v mnogih likovnih delih, ki predstavljajo prepričljivo dokumentacijo našega boja za obstanek in svobodo. Čeprav so ustvarjali v težkih in za umetnost najmanj primernih pogojih, so nam zapustili mnogo skic, risb, slik in grafik. Spomnimo se samo Detonijevega „Prehoda čez Neretvo“ in njegove „Noči na Zelengori“, ki nedvomno sodita med najboljša dela na temo narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov.

K razvoju likovne umetnosti na osvobojenem ozemlju je veliko pripomogla tudi organizirana skrb za vso partizansko kulturo, ki so jo narekemale rastoče potrebe novo ustanovljene ljudske oblasti, velike zahteve partizanskega tiska in agitacijsko-propagandnega dela nasploh.

Mojster Augustinčić se še danes, po trideset in več letih, dobro spominja svoje avnojske poti iz Zagreba preko Otočca, Crikvenice, Reke, Livna in Bugojna do Jajca. Posebno so mu ostali v spominu dogodki, ki jim je bil priča ob zgodovinskem Drugem zasedanju Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. Takole pripoveduje: Ko sem se iz zapora vrnil v Zagreb, sem živel šest mesecev bolj ali manj v ilegali. Ker je postajalo vse bolj nevarno, sem razmišljal, kako bi se z družino umaknil na osvobojeno ozemlje. Spomnil sem se Bogdana Ivekovića, ki mi je pripovedoval, da se ustaški minister Bulić precej razlikuje od drugih ustašev in da mesečno dobiva od ustaškega redarstva po 15 bianco dovolilnic za potovanja v Dalmacijo in Primorje. To me je vzpodbudilo, da sem z Bulićem vzpostavil neposredni stik. Najvil sem se pri njem in nekega večera me je sprejel v svojem stanovanju. Brez okolišanja sem mu rekel, da potrebujem 4 dovolilnice (za Ivana Krajačića – Steva, mojo ženo, hčerko in sebe). Ko me je vprašal, zakaj jih potrebujem, sem mu kar naravnost povedal, da grem v partizane. Nekaj časa me je začudeno gledal, potem pa dejal: „Dobro, dobili jih boste.“ Njegovo privolitev sem takoj izkoristil in nadaljeval: „Toda, to še ni vse, potrebujem tudi vaš avto!“ Prebledel je in čez nekaj časa odvrnil, da ne ve, če to stvar lahko zaupa svojem soferju. Ko sem ga prepričal, da odgovornost za šoferja prevzamam nase, je končno rekel: „Dobro, toda avto mi morate vrniti!“ Tisto

noč sva se še dolgo pogovarjala, do ene ure zjutraj. Ob neki priliki je s prstom pokazal na moj hrbet in vzkliknil: „Vidite, vsemu temu je kriv ta lopov!“ Ko sem se obrnil, da bi ugotovil, komu so bile namenjene te besede, sem za seboj na steni zagledal – Paveličevo sliko.

Bulićev šofer Milan Horvat in uslužbenec ministrstva za gradbeništvo sta 8. septembra odpeljala Augustinčićevo skupino do Okića, do „meje“ tako imenovane Paveličeve „države“ in do prvih partizanskih enot. Tako so Ivan Krajačić – Stevo, Augustinčić, njegova žena Nada in hčerka Rosa s pomočjo dovolilnic in avtomobila ustaškega ministrstva prišli na osvobojeno ozemlje in po partizanskih vezeh nadaljevali pot po osvobojenih in polosvobojenem ozemlju do Jajca.

Pot je bila dolga in naporna, vendar brez večjih nevarnosti, čeprav je sovražnik še vztrajal, da bi nadziral vsako cesto, progo, reko in vsako naselje. Vodila je po širokem svobodnem ozemlju v okupirani domovini, kjer je že delovala nova ljudska oblast in kjer je iz pogorišč, trpljenja in smrti že kleno novo življenje.

Na tej poti so se srečevali borci, odposlanci, delegati, književniki, likovni umetniki, novinarji in fotoreporterji. Vsi so hoteli v Jajce, da bi prisostvovali rojstvu nove Jugoslavije. Med njimi je bil tudi proslavljeni pesnik in borec Vladimir Nazor – ki je s svojimi sedemdesetimi leti pretrpel nadčloveške napore v četrti in peti sovražni ofenzivi. Srečanja z njim se je Augustinčić še posebno razveselil, saj je sodeloval pri organizaciji njegovega odhoda na osvobojeno ozemlje. Kdor je bral Nazorjev partizanski dnevnik „S partizani“, se spominja, da pesnik začemja svoje zapise prav s srečanjem z Augustinčićem. Nazor je Augustinčića imenoval „Michelan-gelo brez brade“. Na drugem zasedanju Pokrajinskega sveta Hrvatske v Plaškem je bil Augustinčić izvoljen za delegata za Drugo zasedanje Avnoja. Spominja se, da je zasedanje potekalo ob močnem grmenju topov, ki je prihajalo z bojišč na severu, in da je zasedanje odprl Vladimir Nazor. S svojim značilnim pesniško-političnim govorom je naredil močan vtis na vse prisotne; povedal je tisto, kar so sami mislili in čutili, vendar v lepem pesniškem jeziku.

Partizanska kolona, v kateri je hodila Augustinčićeva skupinica, se je na poti v Jajce ustavila v majhnem mestecu v zahodni Bosni, Livnu, ki je ogromno pretrpelo med četrto in peto sovražno ofenzivo. Domačini so jih lepo sprejeli in jim nudili vse, kar so imeli. Nekega dne je prišel k Augustinčiću komandant področja in mu med drugim dejal: „Torej, tovariš Augustinčić, zagotavljaš, kajne, da boš izdelal spomenik padlim Livancem, ko bomo zmagali in bomo svobodni...“ „To svojo obljubo iz vojnega leta 1943 je Augustinčić izpolnil; po osvoboditvi je izdelal v Livnu spomenik žrtvam narodnoosvobodilne vojne „Nošenje ranjencev“.

Ko je Augustinčić prišel v Jajce, se je staro bosensko mesto nad slapom Plive pripravljalo na svoj veliki dan. Na Drugo zasedanje Avnoja. Po tretji osvoboditvi 17. avgusta 1943. leta je Jajce postalo središče vojaškega, političnega in kulturnega življenja osvobojenega ozemlja. V mestu so obnovili mestno poveljstvo, zgradili več delavnic in obnovili telefonsko in železniško zvezo s kraji na osvobojenem ozemlju.

Tu je bil vrhovni komandant NOV in POJ Josip Broz Tito. Tu so bili Vrhovni štab, CK KJP, centralni odbor USAOJ in AFŽ, štab I. korpusa X. divizije in tuje zavezniške misije. Ustanovljen je bil prvi občinski in okrajni narodnoosvobodilni odbor. Borci so z veliko naglico obnavljali zgradbo Sokolskega doma, ki so jo enote NOV in POJ ob svojem umiku proti koncu 1942. leta zažgale, da bi preprečile nadaljnje mučenje nedolžnega prebivalstva. Po prihodu okupatorja 1941. leta je dom postal zbirališče, v katerem so Nemci in ustaši mučili srbsko prebivalstvo iz uporniških krajev Bosenske krajine. Dom je bil obnovljen v rekordnem času v 21 dneh. V obnovljeni zgradbi Doma kulture je začelo delovati Gledališče narodne osvoboditve Jugoslavije; uprizarjalo je Nušićevega Narodnega odposlanca in Gogoljevega Revizorja. 29. novembra je v tej zgradbi zasedal prvi parlament nove Jugoslavije.

V zgradbi Šarenica je Moša Pijade dan in noč delal na organizaciji telegrafске agencije Nova Jugoslavija (Tanjug), ki je v času zasedanja pošiljala v svet najpomembnejše sklepe Avnoja.

V prostorih tovarne karbida Elektrobosna je slikar Djordje Andrejević – Kun izdeloval naslovne strani za časnike Oslobođenje in Radio-vijesti, idejne skice in risbe za odlikovanja nove Jugoslavije ter več načrtov za nov državni grb. Izdelal je velike portrete Lenina, Marxa, Engelsa, Tita, Churchilla, Stalina in Roosevelta, ki so krasili dvorano Doma kulture med zasedanjem. Tudi kipar Augustinčić si je takoj ob svojem prihodu v Jajce uredil začasni atelje v zgradbi osnovne šole in skupaj z Djordjem Andrejevićem – Kunom izdeloval skice in načrte za odlikovanja in novi grb. Izdelal je prve načrte za nove bankovce in portrete vseh članov politbiroja CK KJP.

V lepih, sončnih jesenskih dnevih je Augustinčić izdeloval tudi doprnski kip vrhovnega komandanta tovariša Tita. O svojem delu pravi:

„Maršal je sedel pri ograji na prostem... Tja so prihajali fotografi Skrigin, Anglež Maclean in še nekateri drugi. Fotografirali so moje portretiranje in slike pošiljali preko Italije v Ameriko, Anglijo, Avstralijo... Reprodukcijske Titovega portretiranja so bile objavljene v mnogih zavezniških časopisih in publikacijah, od Evrope do Amerike. To je obenem bil tudi prvi umetniški dokument o našem boju, ki je prišel v tujino.

Ob portretiranju, ki je trajalo pet dni in po uro na dan, sva se s tovarišem Titom pogovarjala o naših bojih in zmagah, mednarodnem položaju nove Jugoslavije, odpiranju druge fronte in o dogodkih na frontah.“

Umetnik pravi, da se mu je v tistih dneh v Jajcu porodila zamisel Titove likovne upodobitve, ki jo je po osvoboditvi uresničil v znamenju „kumrovškem“ spomeniku. Takole pripoveduje:

„V času pred drugim zasedanjem Avnoja sem velikokrat opazoval tovariša Tita na sprehodu. Kadar je bilo stanje posebno težko, je ure in ure hodil in razmišljal. Takrat ga ni nihče motil. Vsi smo vedeli, da razmišlja o vprašanjih, ki niso niti lahka niti hitro rešljiva.

Posebno mi je ostal v spominu prizor, ki sem ga opazoval z majhnega okna kmečke izbe tik pred zasedanjem. Tito, ogrnjen s partizanskim plaščem, z nekoliko sklonjeno glavo in rokami na hrbtu, je hodil z dolgimi in enakomernimi koraki po ozkem dvorišču stare Medved-kule. Nekoliko korakov za njim je hodil njegov volčjak Tiger. Tito ga ni niti opazil. Volčjak ga je spremljal do neke določene meje, počakal, da se je gospodar obrnil in se z njim po isti poti vračal. To se je stalno ponavljalo. Ko sem čez kaki dve uri spet pogledal skozi okno, sem videl drugačen prizor: Tito je še vedno z enakim tempom hodil po svoji marš rudi, Tiger pa je sedel na pol poti in le še z obračanjem glave spremljal svojega gospodarja. Od srca sem se nasmejal. Volčjak, vajen napora in letanja, ni vzdržal tekme s svojim gospodarjem. Tito je tisti popoldan še dolgo hodil in razmišljal.“

Pod tem vtisom je nastalo znamenito Augustinčićevo, našim ljudem najbolj znano delo, spomenik Maršala Tita v Kumrovcu, ki ga je kipar izdelal leta 1947. Miroslav Krleža je o njem zapisal:

„Tito ognjen z vojaškim plaščem, v skorajda melanholični silueti, ni modeliran kot zmagovalac; tedaj se je že tretje leto vojskovalo pod tveganimi okolištinami in v negotovosti, ki jih vsi dan prinaša gverila. Tudi ta portret je nastal v neposredni bližini nemške armade, ko so bile nemške oklopne divizije oddaljene le nekaj kilometrov. Ta Augustinčićev Tito, v partizanskem plašču, ki je dvignil prapor odpora v zgodovinskem trenutku, ko so se vsi politiki naše domovine predali na milost in nemilost, ni prikazan v pozi komandanta na čelu svojih brigad. To je podoba človeka, ki mu je glava klonila pod težo skrbi, ki zamišljeno hodi po ozkem dvorišču trdnjave v Jajcu, kot je leta dolgo hodil v kaznijskih obleki po dvoriščih jetnišnic.“

Nekoliko pozneje je z odposlanci iz Slovenije prišel v Jajce tudi slikar in grafik Božidar Jakac. Avnojsko pot Slovencev skozi Belo krajino, čez Otočec, Srb, Livno in Bugojno do Jajca je umetnik beležil v svojo skicirko, ki predstavlja več sto risb, skic, akvarelov in portretov, ki so nastali med 40-dnevnim potovanjem v Jajce in nazaj. Jakčeva dela predstavljajo našo najdragocenejšo vojno zbirko, v kateri ima posebno mesto portret vrhovnega komandanta tovariša Tita, ki ga je umetnik naredil med zasedanjem v Jajcu.

V času bivanja v Jajcu se je Augustinčić srečeval z mnogimi revolucionarji, toda ob tovarišu Titu se je največ družil z Mošom Pijade, s katerim je tudi spal v skupni sobi. Spominja se, da je Moša Pijade tedaj cele dneve samo pisal. Takšnega, v sedečem položaju sklonjenega nad beležnico na kolenih, je tudi portretiral in po osvoboditvi izdelal spomenik Moše Pijade v Sisku.

Augustinčić pripoveduje, da se pri izdelavi reliefa politbiroja CK KJP ni mogel odločiti, po kakšnem vrstnem redu naj prikaže član na reliefu in da se je glede tega obrnil po nasvet na tovariša Tita. „Maršal je vzel v roke papir, sedel za pisalni stroj in natipkal imena.“ Kipar še danes nosi v svoji listnici porumenel kos papirja, na katerem so napisana imena: Tito, Bevc, Marko, Djido, Moša Crni, Lola in Andrija.

Po evakuaciji Jajca, 8. januarja 1944. leta, so med šesto sovražno ofenzivo propadla vsa dela, ki jih je Augustinčić izdelal v avnojskih dneh: doprnski kip maršala Tita, relief politbiroja CK KJP in relief novega državnega grba.

Na vprašanje, kako so propadla ta dragocena dela, je kipar odgovoril:

„Zaradi vse hujšega pritiska sovražnika se je Vrhovni štab odločil, da Jajce evakuira. Pri umiku smo z drugimi stvarmi skrbno spravili tudi doprnski kip maršala in relief politbiroja in jih vzeli s seboj. Želeli smo jih spraviti v našo partizansko bazo v Barju, da bi jih tam odličili v bron. Ko smo se s težko natovorjenimi konji prebivali na Svilajo, smo ugotovili, da z vsem, kar smo si naložili, ne bomo prišli do morja. Zato smo se odločili, da bomo del stvari skrili v nek bunker nad Mućem. To smo tudi storili. Na žalost je sovražnik ta bunker odkril in uničil vse, kar je bilo v njem. Tako sta bila uničena tudi ta dva umetniška zgodovinska dokumenta.“

Kipar Antun Augustinčić je bil na Drugem zasedanju Avnoja izvoljen tudi za enega izmed podpredsednikov Avnoja. Ko smo ga vprašali, kaj mu je pomenilo to priznanje oziroma funkcija, je odvrnil:

„Funkcija podpredsednika Avnoja me ni preveč obremenjevala. V vodilne funkcije Avnoja so bili izbrani predvsem ljudje, ki so bili tudi v tujini poznani. To je bilo v tistih časih zelo pomembno, ker zunaj ljudje niso poznali resničnih razmer v Jugoslaviji in so jih veliki meri ocenjevali po ljudeh, ki so bili v narodnoosvobodilni vojni. Na tej osnovi so se v glavnem tudi opredeljevali, „za“ ali „proti“ naši stvarnosti.

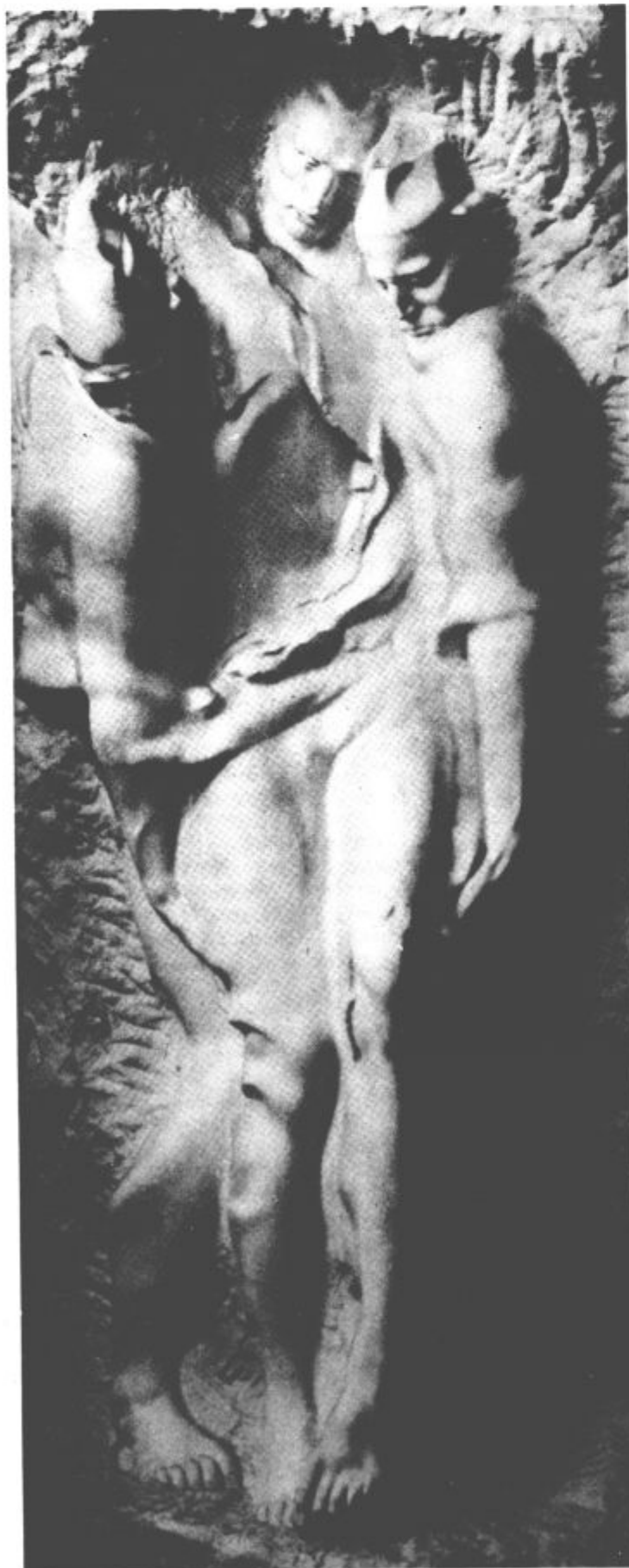
Spominjam se razgovora s kapetanom dolge plovbe Antunom vičem, ko mi je pripovedoval, da so se v New Yorku sestali jugoslovanski mornarji z namenom, da bi se opredelili za eno ali za drugo stran – za Titovo ali Dražino. Ko so na seznamu odposlancev Avnoja našli moj priimek in priimke nekaterih ljudi, ki so jih poznali, so se takoj vsi enoglasno odločili za Tita.“

Kipar Augustinčić je iz Jugoslavije odpotoval v Bari, od koder je nameraval s skupino jugoslovanskih kulturnih delavcev odpotovati v Ameriko. Tam naj bi ustanovili banko, v kateri bi se zbirali denarna pomoč za našo borbo in opravili še nekatere druge naloge. Ko je čakal na svoj odhod v Združene države, je nekega dne dobil brzojavko, da mora z našo prvo vojno misijo odpotovati v Sovjetsko zvezo. Tako umetnik in borec Augustinčić ni odpotoval v Ameriko, temveč v Moskvo. Miniti so morala tri leta, da je uresničil svojo, že leta 1941 predvideno pot v Sovjetsko zvezo. O spominu na tiste davne dni se je Augustinčić nasmešnil in rekel: „Da, v Sovjetsko zvezo sem potoval, vendar ne več na željo in niti Tomaneka, temveč po nalogu Vrhovnega komandanta tovariša Tita.“

Pot prve jugoslovanske misije preko Italije, Egipta in Iranu v Sovjetsko zvezo vsebuje nekatere zanimive dogodke, ki se jih Augustinčić rad spominja: „Po drugem zasedanju Avnoja smo izdelali tudi naše prve potne liste. Pričakovali smo, da nam bodo Angličani dali vanje svojo vizo, vendar tega niso storili. Zavedali so se, da bi tem priznali naš najvišji zakonodajni organ AVNOJ. Namesto vize so nam za spremstvo dodelili nekega polkovnika. Ko smo prišli na sovjetsko mejo, nas je pričakala paradna obmejna straža, prebrala nas in naše potne liste in vanje pritiskala svoj žig. S tem dejanjem so pravzaprav priznali AVNOJ. Ne vem, če so oficirji na meji storili to z vednostjo Moskve ali ne, toda to je zelo pomemben detalj, ki smo ga pozneje vse preveč lahko pozabili.

V Moskvo smo prišli 12. aprila leta 1944. Lepo so nas sprejeli. Stanovali smo v Srebrnem boru, v predehu moskovskih vil. Najglavna naloga je bila, da organiziramo pomoč v oskrbovanju Sovjetske zveze, poleg tega pa smo imeli še kup drugih nalog, med njimi tudi skrb za izdelavo maršalske uniforme za tovariša Tita. Na osnovi mojega načrta so kmalu sešili uniformo in poslali smo jo v Jugoslavijo. Nekega dne smo zaman iskali radijsko zvezo z našim Vrhovnim štabom v bosenskih planinah; zveza je bila prekinjena. To nas je silno vznemirilo, zlasti še, ker nas je tudi Kremlj obvestil, da je izgubil radijsko zvezo s svojo vojno misijo v Jugoslaviji. V tej negotovosti smo začeli vrteti vse postaje na radio valovih in po naključju ujeli Berlin. Napovedovalec je ob zvoku vojaškega marša poročal, da je v Berlinu razstavljena maršalska uniforma jugoslovanskega partizanskega voditelja Tita. Bili smo čisto iz sebe. Ali ni to znamenje, da se je zgodilo najhujše, da je Tita ujeli? Nekaj dni in noči je trajala mučna negotovost. Nespričano smo iskali zvezo z Vrhovnim štabom, ob tem pa poslušali ponavljanje zloglasnega poročila iz Berlina. Ti dnevi so bili zame najtežji v življenju. Končno smo le dobili zvezo z našim štabom in se razveselili sporočila, da je vse v redu, da je tovariš Tito živ in v svobodi in da je uniforma prišla Nemcem v roke ob njihovem neuspelem desantu na Drvar.

(Nadaljevanje na 9. strani)

„Nošenje ranjencev“

Olb zaključku te epizode se je kipar hudomušno nasmehnil in dejal: „Ne, niti v sanjah nisem nikoli pomislil na to, da bom svojo prvo maršalsko uniformo delal za Nemce.“

Tudi v času svojega bivanja v Sovjetski zvezi Augustinčič ni prenehal s svojo umetniško dejavnostjo. Izdelal je skulpturo „Premos ranjencev“ in jo podaril Vseslovenskemu komiteju v Moskvi.

Po osvoboditvi se začenja za Augustinčiča drugo, izredno bogato ustvarjalno obdobje, v katerem je z občuteno umetniško izpovedno močjo zavestno nadaljeval svojo predvno in medvojno pot in uresničil mnoge ideje in zametke iz časa nasilja nad človekom in domovino, iz časa narodnoosvobodilnega boja.

Velik del svojega umetniškega ustvarjanja je posvetil revolucionarni tematiki, spominskim obeležjem narodnoosvobodilnega boja, ki pričajo o velikih žrtvah in velikih zmagah. Ustvaril je mnoga monumentalna dela, ki so prerasla svojo primarno funkcijo spominskega obeležja in postala umetnostni spomeniki s trajnimi vrednotami.

Takoj po svoji vrnitvi iz Sovjetske zveze se je lotil izdelave velikega spomenika „Rdeči armadi“ v Batini skeli na Donavi, kjer sta se Narodnoosvobodilna vojska in Rdeča armada prebili na desno stran Donave. Spomenik je izdelan v dalmatinskem kamnu in obliki 35 m visokega stebra, ki ima na vrhu veliko bronasto žensko figuro „Zmaga“, v sredini 5 kamnitih likov različnih rodov sovjetske armade, ob vznožju pa relief z liki naših borcev in rdečearmejcev.

Posebno spomeniško zasnovi je Augustinčič ustvaril na Šehitlucih pri Banjaluki, kjer je v naravno okolje, ki je bilo nekdanje sodno za tisoče borcev, postavil spomenik-mavzolej „Padlim Krajišnikom“. Spomenik je v celoti izdelan v dalmatinskem kamnu in prikazuje vso veličino našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Pretrajljivo opominjajoče delujejo na človeka Augustinčičeve likovne skupine „Nošenje ranjencev“, ki jih je kipar izdelal v več variantah. Spomeniki s prizori ranjencev so postavljeni v mnogih krajih, prepojenih s krvjo našega človeka: v Livnu, Zagrebu, Sisku (detalji na spomeniku „Žrtvam fašizma“), Derventi, Orosavlju, Krapinskih toplicah in Imotskem, Augustinčičevi spomeniki padlim borcem in žrtvam fašizma stojijo v Klanjcu, Novi Gradski ter na pokopališčih v Zagrebu in Sisku. Med Augustinčičeve monumentalne spomenike sodi tudi velika ženska konjeniška figura „Mir“, ki jo je Jugoslavija podarila Organizaciji združenih narodov; stoj pred njihovo palačo v New Yorku.

Ko smo prvič obiskali mojstra Augustinčiča v njegovi umetniški delavnici na Jabukovcu v Zagrebu, nam je pripovedoval, da so ga ob odkritju tega spomenika v New Yorku spraševali, zakaj je kot simbol miru postavil na konja ženski lik. „Povedal sem jim“, je dejal Augustinčič, „Da je resnično žena-mati tista, ki si najbolj želi miru, ker tudi največ trpi, ko izgublja svoje otroke v strahotah vojne.“

V obdobju 1955 – 1959 je bil profesor Augustinčič angažiran predvsem za izdelovanje spomenikov za Etiopijo. V sodelovanju s kiparjem Kršinićem je na afriški celini izdelal: spomenik „Žrtvam fašizma“ v Adis Abebi, ki prikazuje trpljenje Etiopcev v času sovjetske okupacije in obnovo dežele po vojni, spomenik „Etiopski partizan“ v Holleti, konjeniški spomenik rasa Makonena v Hararu in portret cesarja Haile Selassija.

Ko je bil Augustinčič v New Yorku zaradi izdelave spomenika „Mir“, je doma v Zagrebu izšla reprezentativna knjiga reprodukcij njegovih del. Ob tej priliki je književnik Gustav Krklec v „Glasu Hrvatskega Zagorja“ med drugim zapisal:

Mojster-kipar Augustinčič je sedaj v New Yorku. Prepričan sem, da se tudi tam, v „novem svetu“ preko Oceana, spominja svojega rodnega kraja. Velikokrat sva skupaj prehodila Hrvaško Zagorje po dolgem in počez, pa vem, kako ga vabi in kliče s svojim posebnim glasom otroških doživetij in prvih nemirov. Bos je odšel v življenje in svet, toda iz sveta in življenja se v svoj rodni kraj vrača kot mojster, ovenčan s slavo in priznanjem. V bronu zveni njegov spomenik Maršala Tita v Kumrovcu. Sprašujem se, ali Augustinčič ni še nekaj dolžan svojem Zagorju? Tu je Stubica in stara lipa na vasi ... Ko se bova spet srečala, mu bom prišepnil, da bi bilo lepo, če bi uresničil še eno svoje delo: spomenik Matiji Gubcu in njegovemu rodnomu kraju. Svet je velik. Hrvaško Zagorje je majhno. Mojster Augustinčič bo mogel tudi Hrvaško Zagorje obogatiti še z enim delom.

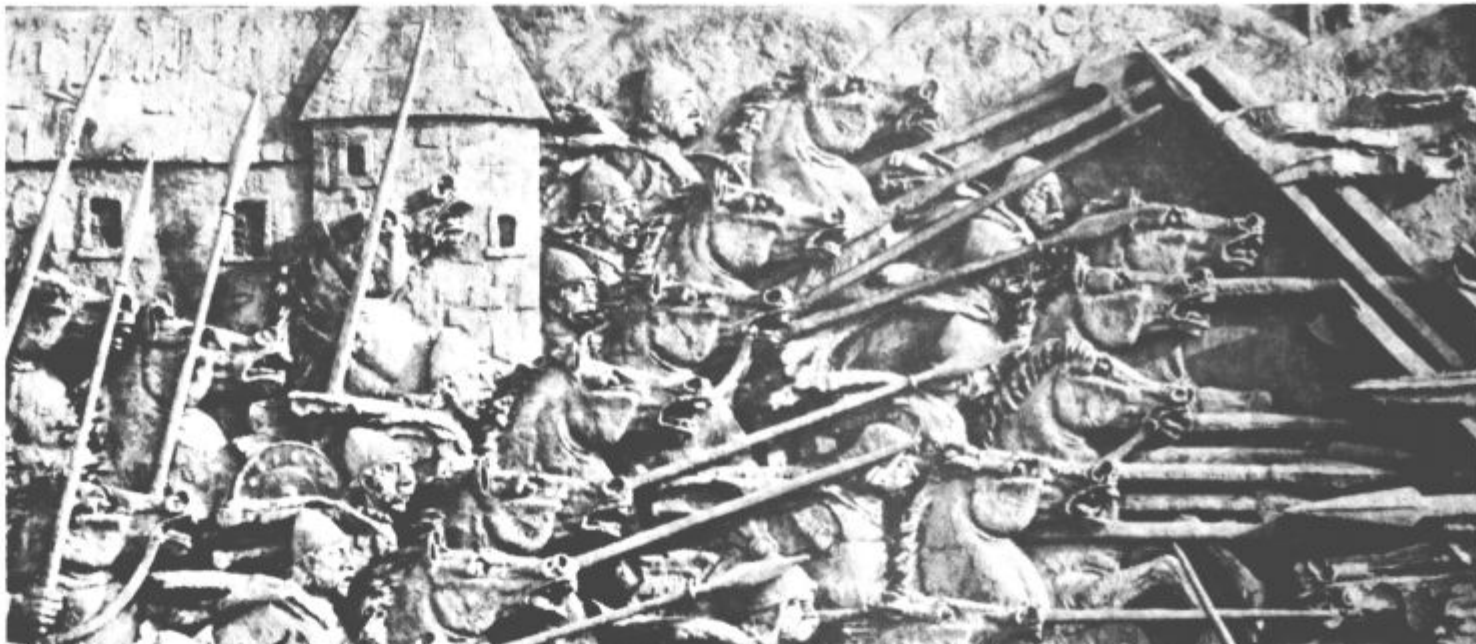
Želja Krkleca in mnogih Zagorcev, Augustinčičevih rojakov, se je uresničila v jeseni leta 1973; ob 400-letnici hrvaško-slovenskega kmečkega upora je bilo nedaleč od Gornje Stubice odkrito grandiozno delo mojstra Augustinčiča in njegovih sodelavcev: spomenik Matiji Gubcu in kmečkemu uporu.

Spomenik je odkril tovariš Tito, ki je bil pokrovitelj proslave. V svojem govoru je ocenil zgodovinski pomen velikega hrvaško-slovenskega kmečkega upora leta 1573 z vidika sedanjega časa in dal priznanje tudi avtorju spomenika, mojstru Augustinčiču. Med drugim je dejal:

„Ideali, za katere je junaško umrl Matija Gubec, za katere so darovali življenje mnogi sinovi naših narodov, ideali osvoboditve kmetov in osvoboditve človeka nasplo, se uresničujejo v naši socialistični družbi že polnih trideset let. Rezultati, ki smo jih v tem pogledu dosegli, so spremenili podobo naše domovine. Ta preobrazba je še toliko pomembnejša, ker smo morali obvladovati globoke sledove preteklosti in se stalno soočati s problemi, ki so jih prinašali predvsem zapleteni mednarodni politični in ekonomski odnosi ... Naj bo ta spomenik – monumentalno delo našega nadarjenega kiparja Augustinčiča – simbol kontinuitete boja naših narodov za boljše življenje, za socialno pravico in svobodo ter njihovo vitalnost v tem boju. Naj sedanje in prihodnje generacije opominja na skupne interese in usodno povezanost naših narodov, na bratstvo in enotnost kot osnovno garancijo njihovega življenja v svobodi in miru in njihovega nadaljnjega napredka.“

Spomenik Matiji Gubcu in kmečkemu uporu je izdelan iz kamnite škarpe, pred katero se kot krila razširita dva ogromna reliefa, ki prikazujeta panoramsko vizijo življenja in trpljenja srednjeveških ljudskih množic in njihov odpor proti nasilju fevdalcev. Pred reliefom stoji osrednja, veličastna figura Matije Gubca z razširjenimi rokami, ki vizualno povezuje oba reliefa – dva svetova preteklosti in simbolizira ljudskega voditelja v davnih spopadih z nezdružljivo stvarnostjo. Na desni strani spomenika stoji lik ljudskega šaljivjaka Petrice Kerempuha v naravni velikosti.

V obeh reliefih je vkomponiranih več kot tristo likov. Levi relief prikazuje kmečki upor, boj množice hrabrih, vendar slabo oboroženih kmetov in plemiške vojske v obrambi fevda. Desni relief prikazuje srednjeveško življenje Zagorcev. Tu vidimo like in prizore, o opisane v Krležinih Baladah Petrice Kerempuha: kmete, tamburaše, pustnike, prošenje, dacarje, berače, obešenjake ... veselje, žalost, tragedije. Iz te množice se nad prošenjskim volom dviga

Spomenik „Kmečkemu uporu in Matiji Gubcu“ (detalji)

dim, v katerem so konture likov iz ljudske mitologije. V ozadju so zagorske gorice in sadovnjaki. Zagorska zemlja.

Spomenik je izdelan v zelenem kamnu iz bližnje Medvednice, reliefi in liki Matije Gubca in Petrice Kerempuha so odliti v bronu. Postavljen je v strmino hrička Samci in nudi izredno ravnotežje s širšo okolico in zagorsko krajino.

V sodbi mnogih kritikov sodi ta Augustinčičev spomenik tako po svoji umetniški zasnovi kot po obvladovanju širšega spomeniškega prostora in svoji funkcionalnosti med najpopolnejša umetniška dela na področju monumentalne spomeniške kulture. Gustav Krklec ugotavlja, da je ta spomenik „pravo remek-delo mojstra, ki je do kraja obvladal in odkril vse skrivnosti kreativnih možnosti“.

Mojster Augustinčič je poleg mnogih monumentalnih del na področju spomeniške plastike ustvaril tudi ogromno drugih del, ki pričajo o umetnikovi bogati izrazni možnosti: likovne skupine, like, ženske akte, torze, reliefe, plakete in portrete. S priročno nevsiljivostjo je ustvaril nekoliko portretov in likov, ki nedvomno sodijo med najboljše stvaritve te vrste pri nas: maršala Tita v treh variantah (Muzej Avnoja v Bihaču in Vila Zagorje v Zagrebu), Jovanke Broz, Moše Pijade, Luja Novaka, Andreje Štampara, Ismeta Mujezinovića, Bojana Stupice, Lepe Perovića, Zlatka Balokovića, Iva Vojnovića, Branka Gavella, Zlatana Sremca; veliki „Brionski akt“ (Brioni in Galerija sodobne umetnosti v Beogradu), spomenik Marina Držića (Vila Zagorje v Zagrebu), skulpturo „Deček“ (fontana v parku ambasade SFRJ v Rimu), Razpelo (Župnijska cerkev v Tuhlju), skulpturo „Počitek“ (Moderna galerija v Zagrebu).

O Augustinčičevem pomenu za razvoj naše likovne umetnosti med obema vojnima, v času narodnoosvobodilne vojne in po osvoboditvi, o njegovih dosežkih pri ustvarjanju naše monumentalne spomeniške kulture in njenem prodoru v svet, o njegovih rezultatih na drugih področjih sodobnega kiparstva, o mojstrovem življenjskem delu nasplo, nista niti zgodovina umetnosti niti likovna kritika izrekli svoje dokončne besede.

Za kiparja iz Klanjca, kot ga je pred mnogimi leti imenoval Gustav Krklec, se je uveljavila splošna ocena, da je rojeni kiparski talent, z izjemnimi svojstvi, ki so prišla do izraza že v njegovih prvih delih, ko se je rešil neposrednega vpliva svojih učiteljev, in v njegovem bogatem življenjskem opusu, ki ga je ustvaril v svoji več kot pol stoletja trajajoči umetniški dejavnosti.

S sigurnim in neposrednim občutkom za kamen in kovine se je uveljavil kot zanesljiv oblikovalec z močno razvitim smislom za proporce in harmonijo anatomske gradnje človeškega in živalskega telesa. Svoje spomenike izdeluje po preprostem, stoletja potrjenem pravilu, da ima spomenik edino obrazložitev v arhitektoniki svoje skulpturalne mase in da razen tega principa za kiparsko umetnost ni nobenega višjega zakona. Temu osnovnemu pravilu je umetnik sledil v svojih svobodnih inspiracijah in v delih, ki jih je dobival na natečajih. Izhajajoč od že rešenih in v likovni preteklosti obvladanih oblik je neprestano odkrival in reševal nove, svoje še neobvladane oblike. Ustvaril je ogromno zakladnico likovnih del, od monumentalnih spomenikov v kamnu in bronu do lirčnih kantilen v mavcu s katerimi se je uvrstil med naše največje mojstre in dosegel svetovni sloves.

O Augustinčičevem celotnem opusu si je težko ustvariti pravo sliko, kar še posebej velja za njegove monumentalne spomenike, ki so se razšli po svetu. Njegovi spomeniki stoje v Zaječaru, Kragujevcu, Nišu, Banjaluki, Batini skeli, Šehitlucih, Gornji Stubici, Velenju, Ženevi, Moskvi, Rimu, New Yorku, in Adis Abebi. Delni vpogled v ta umetnikov svet nam odpirajo umetniške mape in monografije, ki pa niso in ne morejo biti na takšni tehnični višini, da bi gledalcu omogočile globlje doživetje likovnih stvaritev. Idejne skice, makete in nekatere detailje teh spomenikov lahko spoznamo v Augustinčičevem ateljeju na Jabukovcu v Zagrebu, kjer so razstavljena tudi nekatere druga, umetniku najljubša dela: skulptura „kumrovskega“ Maršala Tita, maketa Matije Gubca in spomenika „Mir“ ter ženski akti in torzi.

Ogromno umetnikovega likovnega bogastva je zbranega v njegovi galeriji v rodnem Klanjcu, ustanovljeni leta 1976. Tu so portreti, ki govorijo, doprni kipi, ki dihaajo, konji, ki rezgetajo in se vzperjajo, borci na pohodu, junaki v juriši, ranjenci v umiranju in otroci v sprostitvi igre. Pred galerijo stoji znamenita osrednja figura spomenika „Šlezjska vstaja“, maršal Pilsudski na konju, vrt galerije pa krasiyo umetnikove lirčne stvaritve. Med njimi je tudi „Brionski akt“ v naravni velikosti, o katerem kritiki sodijo, da je najlepši in najpopolnejši ženski akt, ki ga je kipar ustvaril. Dobremu poznavalcu umetnosti, književniku in likovnemu kritiku Batušiću se je ob tem ženskem liku vzbudila asociacija na velikega mojstra renesanse Michelangela. Takole pravi: „Iskal sem primerjavo, definicijo, opis, kako bi ga izrazil sam sebi in za sebe. In zdelo se mi je, da bi mogel reči tako: vstala je v medijski kapeli florentinskega San Lorenza Buonarrotijeva Noč in se lahko zleknila nad sarkofag Giuliana Medici – vstala je v polnosti svoje gole lepote, sklonila glavo na levo in k njej dvignila levo roko, a desno je z odprto dlanjo spustila ob bedru ...“

Gustav Krklec je o Augustinčičevih stvaritvah zapisal: „To je neusahljivi izvir lepote in harmonije, neskajeni vir telesnega poleta in življenjske sile; to je iz gnote osvobodjena skladnost v nešteti variacijah, magično ravnotežje moči, navdahnjenja in znanja. Ni besed, da bi se vse to opisalo. Če dela antike spominjajo najužno nebo in bližino morja, potem nas dela kiparja iz Klanjca še toliko bolj spominjajo na vznemirljivo lepoto rodneega kraja, na stubiško

staro lipo v cvetju in bronasto rodoljubno pesem ponosnega spomenika v Kumrovcu ...“

V povojnem obdobju je mojster-kipar Augustinčič razstavljal svoja dela na mnogih likovnih razstavah doma (Zagreb, Beograd, Ljubljana, Sarajevo, Cetinje, Šibenik, Zadar, Osijek, Rijeka, Krapina, Samobor) in tujini (Moskva, Leningrad, Bratislava, Praga, Benetke, Antwerpen in Montreal). Za svoje stvaritve na likovnem področju je dobil nešteto nagrad in priznanj na domačih in mednarodnih natečajih, dve nagradi mesta Zagreb (za portret Maršala Tita, spomenik Marina Držića in spomenik „Mir“), nagrado Sklada Vladimira Nazora (za spomenik-mavzolej „Padlim Krajišnikom“) in nagrado AVNOJ za ustvarjalnost in delo splošnega pomena za razvoj SFR Jugoslavije na področju kiparstva. Augustinčič je tudi po vojni nadaljeval svojo revolucionarno pot, na katero je stopil kot prijatelj španskih prostovoljcev, predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze, partizanski borec, podpredsednik AVNOJA in član naše prve vojne misije v Sovjetski zvezi. Bil je poslanec ZAVNOH drugega, tretjega, četrtega in petega sklica, poslanec Sveta narodov prvega in drugega sklica in član Sveta federacije. Od leta 1945 dalje je redni profesor na Akademiji likovnih umetnosti v Zagrebu, od leta 1949 dalje pa vodi mojstrsko delavnico za kiparstvo. Je član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu in častni član Akademije umetnosti SSSR v Moskvi.

V zadnjem času je mojster Augustinčič obogatil svoj življenjski opus z novim delom, s spomenikom Maršala Tita v Velenju. Izdelava velenjskega spomenika sovpada s časom, ko se je umetnik boril s težko in zahrbtno boleznijo in ko je premagal kritično točko te bolezni. „Da, na nitki je viselo moje življenje“, je povedal veliki umetnik ob našem prvem srečanju, „toda sedaj je že bolje. Hodim ravno kot po črti in roko, ki je prej nisem mogel niti premakniti, sedaj že spet lahko dvignem nad glavo. To me bodri in zdravi ...“. Ob pripovedovanju o svoji zmagi nad boleznijo, z roko, ki jo lahko spet dvigne, je bil videti umetnik resnično srečen. Prav gotovo mu ta zmaga pomeni mnogo več, kot vse zmage, ki jih je doživljal kot umetnik v svojem ateljeju, ko je krotil brezoblično mrtvo materijo, da je dobila obliko in življenje.

Čprav mojstrova roka ni več tista izpred trideset let, je z veseljem sprejel izdelavo spomenika za Velenje. S svojimi sodelavci je prišel v Velenje, si ogledal Titov trg, kjer naj bi spomenik stal, in se kar na hitro odločil za spomeniški prostor in za velikost spomenika; Titov bronast lik bo visok nekaj nad 6 metrov in postavljen na marmornat podstavek, visok 4 metre. Mojster je delo zaupal svojemu asistentu in dolgoletnemu sodelavcu še iz časa spomenika „Padlim Krajišnikom“ na Šehitlucih pri Banjaluki, akademskemu kiparju Vladimiru Herljeviću in izvrstnemu akademskemu kiparju Ivanu Paviću, sam pa je izvedel korekture spomenika, ki nosi njegov avtorski znak.

Novinar Enes Čengić se je pogovarjal z mojstrom Augustinčičem o spomeniku Maršala Tita v Velenju in razgovor objavil v Oslobođenju pod naslovom „Grandiozni spomenik ustvarjalcu nove Jugoslavije postavlja najmlajše slovensko mesto Velenje“. Glede na to, da je kipar Augustinčič izdelal še štiri variante Titovega portreta, ga je novinar vprašal, če je peta varianta, ki jo izdeluje za Velenje, najboljša. Mojster mu je odgovoril: „To je zelo težko reči. Približno tako, kot če bi očeta vprašali, katerega izmed svojih petih sinov ima najrajši. Razlika je v tem, da so moje prejšnje štiri variante le Titovi portreti, to je pa spomenik, ki prikazuje Tita – bojevnika v gibanju. Tako kot smo ga izdelali, je v vsakem primeru najboljše, kar smo mogli storiti.“

Misel o postavitvi Titove skulpture v Velenju je stara toliko, kot je staro Velenje. Porodila se je že leta 1959, ob proslavi 40-letnice KPJ, ko je bilo odprto mestno središče – Titov trg. Velenje je plod narodnoosvobodilnega boja in revolucije ter povojne socialistične izgradnje in nosi obeležje vsega novega v našem času in prostoru. Zato je razumljivo, da je tu vzniknila misel o postavitvi trajnega obeležja, s katerim so delovni ljudje in občani občine Velenje, kot je zapisal Mitja Ribičić, „naravno in simbolično povezali svoje življenje in delo, svoje žrtvovanje v NOB in ustvarjanje po partizanski zmagi, svoj gospodarski, kulturni in družbeni napredek z imenom človeka, katerega delo in življenje se je poistovetilo z življenjem in zgodovino naših narodov ...“

Na Titovem trgu v Velenju stoji danes najbolj prepričljiva in najlepša skulptura Tita v naši likovni umetnosti, kakršno je mojster Augustinčič doživel v svoji umetniški viziji v avnojskih dneh v Jajcu leta 1943 in jo po osvoboditvi uresničil v „bronasti rodoljubni pesmi ponosnega spomenika v Kumrovcu“.

LITERATURA:

1. Monografija Augustinčič, Zagreb 1976.
2. Miroslav Krleža: predgovor k Augustinčičevi monografiji, Zagreb 1976.
3. Slavko Batušić: Susreti sa Tončekom, priloga k biografiji Antuna Augustinčiča ob njegovi petdesetletnici, Beograd 1950.
4. Gustav Krklec: Kipar iz Klanjca, k reprezentativni knjigi reprodukcij del Antuna Augustinčiča, Zagreb 1954.
5. Josip Broz Tito: Ideali seljačke bune ostvaruju se danas, govor na proslavi 400-letnice kmečkoga upora, Gornja Stubica 1973.
6. Živojin B. Spasić: Drugo zasedanje AVNOJ 1943, Jajce 1968.
7. Mahmud Konjodžić: Na 1000 frontova, Zagreb 1959.
8. Darko Stuparić: Revolucionari i bez funkcija, Rijeka 1975.
9. Enes Čengić: Tito u partizanskom plašću, Oslobođenje, Sarajevo 1976.
10. Enciklopedija leksikografskog zavoda, Zagreb 1969.
11. Osebni razgovori z mojstrom-kiparjem Antunom Augustinčičem.

Planinstvo v Šaleški dolini

Mislili smo že na odhod, ko pride mežnar v hišo pravil, da se bliža nevihta in da je že nad Peco. Hiteli smo na prosto, že smo slišali grmenje in črni oblaki so se kopičili okoli Pece. Nismo dolgo zunaj stali, pa je zašumel vihar, objela nas je gosta megla, padale so debele kaplje in zagrmelo je, da se je vsa gora tresla.

Bežali smo v hišo in zdaj smo imeli priliko občudovati grozno veličastnost nevihte na visoki gori. Bliski so švigali okoli hiše, grom za gromom je pretresal okna in vrata, celi potoki vode so se ulivali s strehe. Mi smo bili sicer v varnem zavetju, vendar nismo bili brez strahu, da ne bi treščilo v hišo. Toda mežnar nam je zatrjeval, da se to še ni zgodilo, ker stoji hiša v jami pod najvišjim vrhom.

Upali smo, da se po nevihti zvedri, a to se ni zgodilo. Po prvi najhujši plohi je mirno naprej deževalo in ker za tako vreme nismo bili turistično napravljeni, vsi le v lahkih šifletah brez pletov in dežnikov, kaj smo hoteli? Ostali smo morali na gori in tam prenočevati, mežnar pa je šel doli do Plešivčnikov, da nam je prinesel hrane za večerjo. Kratkotrajno smo se pozno v noč z vsakojakimi igrami in šalami. Za prenočevanje je še dosti dobro preskrbljeno na tej gori. Postelje so v sobah in pod streho in tudi odej ne manjka, pa tudi ne bolh. Drugo jutro smo zgodaj bili na nogah, da smo občudovali solnčni vzhod. Potem pa navzdol in domov, kamor smo še predpoldnem dospeli.

Drugokrat smo napravili izlet preko Pohorja in smo na Veliki Kopri pričakovali solnčni vzhod. (Josip Vošnjak, Spomini, Ljubljana 1905).

Leta 1893 je bilo v Ljubljani ustanovljeno Slovensko planinsko društvo. Temu je hitro sledilo ustanavljanje podružnic po vsej Sloveniji. V prvi deseterici je bila Šaleška podružnica SPD v Soštanju, ki je bila ustanovljena 5. marca 1904 v Soštanju. Ustanovitev Šaleške podružnice je pripravil tedaj že uveljavljeni organizator slovenskega planinstva

Fran Kocbek, načelnik Savinjske podružnice SPD.

Savinjska podružnica je obravnavala zelo obsežno področje in je bila z delom preobložena. Zato so določili okoliš, ki se naj izloči iz delovanja Savinjske podružnice, in ta okoliš naj prevzame nova podružnica – Šaleška podružnica SPD v Soštanju.

Fran Kocbek je orisal smer delovanja nove podružnice: predvsem naj podružnica goji planinsko misel in naj planinsko obdela pripadajočo pokrajino. V teritorij Šaleške podružnice je spadala tudi Uršlja gora, kjer je leta 1912 nemško planinsko društvo postavilo svojo kočo. 5. junija 1919 se je z ustanovitvijo Mislinjske podružnice SPD v Slovenji Gradcu skril okoliš Šaleške podružnice na tedanji sodni okraj Soštanj in njemu najbližjo pokrajino. Ob ustanovitvi je štela podružnica 12 članov. Njen prvi načelnik je bil Ivan Koropec, učitelj, tajnik Ivan Lukman, učitelj, blagajnik Vinko Kolšek, notar in odbornik dr. Fran Mayer, odvetnik.

Podružnica je uspešno utirala pot organiziranemu planinstvu v Soštanju. Društvo je markiralo in oskrbovalo pota na svojem terenu: Gora Oljka, Paški Kozjak (Špik), Sv. Križ, Smrekovec, Soštanj – Uršlja gora, Soštanj – Mozirska koča. Med prvo svetovno vojno je delovanje društva prenehalo. Po vojni je spet oživel. Leta 1919 je imela Šaleška podružnica SPD v Soštanju 41 članov, leta 1930 pa že 204 člane. V času med obema vojnama je bila podružnica zelo aktivna.

(Nadaljevanje prihodnjic).

PRIPOROČAMO VAM:

BIFE KOPALIŠČE

- več kot 500 sedežev,
- jedila na žaru,
- točeno LAŠKO in TALIS PIVO!

VIATOR
Turistična agencija
Ljubljana, Trdinova 3
tel.: 314-544

VIATOR TURIST · UMAG

VAŠ POLETNI DOM

Turistično naselje

STELLA MARIS IN POLYNESIA v UMAGU apartmaji, bungalovi – opremljena kuhinja, spalnica, dnevni prostor, prha, wc...

Če vam je odveč kuha, lahko naročite tudi polne penzione, sicer pa samo dnevni najem. Zelo primerno za družine z otroki.

Prijavite se lahko v poslovalnici VIATORJA in pri IZLETNIKU Celje.

zavarovalna skupnost triglav

Območna skupnost Celje

Kakšne so ugodnosti življenjskega zavarovanja pri ZAVAROVALNI SKUPNOSTI TRIGLAV, da je postalo pravo ljudsko zavarovanje?

**UGODNE ZAVAROVALNE VSOTE,
VSAKOLETNA UDELEŽBA PRI PRESEŽKIH,
BREZPLAČNO ZAVAROVANJE OTROK,
DODATNO NEZGODNO ZAVAROVANJE,**

so posebnosti, o katerih je vredno premisliti.

Zavarovalna skupnost takoj izplača zavarovalno vsoto ob doživetju dogovorjene zavarovalne vsote vam, če bi prej umrli, pa svojcem. Mesečno premijo plačujete do izplačila zavarovalne vsote.

Pomnite še to:

Zavaruje se lahko oseba stara od 15 do 65 let.

Ena sama plačana mesečna premija zagotovi jamstvo zavarovalne skupnosti, s tem pa lahko izplačilo cele zavarovalne vsote.

UDELEŽBA PRI PRESEŽKIH

Vsak življenjski zavarovanec pri ZAVAROVALNI SKUPNOSTI TRIGLAV prejme po posebnem pravilniku vsako leto tudi delež pri presežkih. Zavarovalna skupnost izplača deleže skupaj z zavarovalno vsoto. Čim večja je premija, čim dalj časa zavarovanec plačuje zavarovanje, tem večji je delež.

BREZPLAČNO ZAVAROVANJE OTROK

Vsak zavarovanec otrok od izpolnjenega 30. dneva starosti do izpolnjenih 15. let starosti je brezplačno zavarovan za smrt po dopolnilnih pogojih za življenjsko zavarovanje. Ta dodatna zavarovalna vsota znaša 10 % osnovne zavarovalne vsote, toda največ 1.000 dinarjev.

DODATNO NEZGODNO ZAVAROVANJE

Majhno mesečno doplačilo zelo poveča zavarovalno zaščito. Po stopnji nevarnosti so poklici razvrščeni v pet nevarnostnih razredov; v prvega spadajo najlažji poklici, v petega najtežji. Mesečna premija je lahko drugačna, ustrezno temu pa se spremeni tudi zavarovalna vsota.

ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE JA ZA VAS, ZA VAŠO DRUŽINO ALI ZA VAŠE OTROKE POT V SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE.

Več tisoč gledalcev je nadvse uživalo ob drzni vožnji tekmovalcev

Dirka za državno prvenstvo

Več kot 3.000 ljubiteljev motokrosa, je na Trebeliškem spremljalo četrto dirko najboljših motokrosistov Jugoslavije za državno prvenstvo. Nastopilo je 23 dirkačev I. in 22. dirkačev II. lige na motorjih do 250 ccm.

Direktor dirke Ivan Fece je v pozdravnem govoru poudaril, da je nastop najboljših motokrosistov ena od številnih športnih prireditev v velenjski občini v počastitev jubilejev predsednika Tita. S posebnim zadovoljstvom je pozdravil Franca Leskoška – Luko, člana federacije in častnega občana velenjske občine, ki je prevzel pokroviteljstvo motokros dirke na Trebeliškem.

Na odlično pripravljeni 2000 m dolgi progi je v tekmovalstvu I. lige zanesljivo zmagal Leno Šošarič iz Karlovca ki je s svojo atraktivno vožnjo znova dokazal, da nima enakovrednega tekmeca. V drugi vožnji mu je bil edini konkurent Niko Šinkovec iz Orehove vasi, vendar mu ni mogel slediti.

Zanimive borbe so bile tudi med tekmovalci II. lige, kjer so uspešno nastopili tudi Velenjčani. V obeh vožnjah je zmagal Roman Kreč iz Kranja pred Vinkom Cvarom iz Karlovca, tretji je bil član AMD Velenje Ivan Golja, na peto mesto pa se je uvrstil prav tako Velenjčan Anton Lesjak.

V odmoru med prvo in drugo vožnjo so motokrosisti prikazali skupaj s pripadniki teritorialne obrambe občine Velenje kratko vojaško vajo – motokrosisti v borbi s padalskim desantom, ki so ga spustili v bližino tekmovalne steze. Letalski napad s padalskim desantom so prikazali člani aerokluba Velenje in Celje.

Velja še povedati, da so prizadevni delavci avto-moto društva Velenje poleg doma AMD z ostalimi objekti (vikend hišicami in bungalovi) uredili športno rekreativni center Trebeliško, ki je že postal priljubljena izletniška točka Velenjčanov.

Rezultati 4. dirke za državno prvenstvo I. in II. lige motorjev do 250 kubikov:

Prva liga – 1. Leno Šošarič (Karlovac) 50;2, Niko Šinkovec (Orehova vas) 40;3, Branko Ahačič (Tržič) 40;4, Marjan Samec (Zabok) 25;5, Peter Šegula (Ptuj) 24;6, Stjepan Maleković (Sav. Marof) 24;7,

Željko Zorić (Karlovac) 22;8, Matjaž Globočnik (Tržič) 20;9, Niko Lampe (Slov. avto Ljubljana) 16;10, Silvin Vesenjak (Ptuj) 15. itd.

Druga liga – 1. Roman Kreč (Kranj) 50;2, Vinko Cvar (Karlovac) 42;3, Ivan Golja (Vele-

nje) 38;4, Vlado Klinčič (Sav. Marof) 34;5, Anton Lesjak (Velenje) 28;6, Cveto Babič (Orehova vas) 25;7, Simo Habjanič (Ptuj) 23;8, Franc Pusavec (Tržič) 21;9, Josip Brunc (Karlovac) 20;10, Ivan Rebselj (Brežice) 12 itd.

Leno Šošarič in Niko Šinkovec takoj po prihodu v cilj – utrujena a zadovoljna

JAKOB GROŠL:

Spomini, ki še žive...

Uvrstili smo se v zanimivem matematičnem zaporedju – 8. Bolek, 16. Tesanovič, 24. jaz, Kosej pa se je v tem tekmu uvrstil slabše od šestevka uvrstitev na štirih predhodnih tekih. Na cilj je prispelo 69 tekmovalcev. Kako bi ga polomil, če ne bi startal!

V Velenju sem si žejen naročil liter radenske – Natakarcica me je vprašala za steklenico. Liter vina – to je običaj.

Med Ljubljano in Kumrovcem sem nastopil v krosu na igrah SDK Slovenije na Bledu. To tekmovalstvo je bilo zame težko, saj sem branil zmago izpred dveh let v Velenju, medtem, ko sem bil leto prej zadržan. Zvečer pred tekmo smo spremenili sestav ekipe v orientaciji, da sem se lahko posvetil izključno krosu. Proga je potekala na travniku in poteh od stadiona, bila je dolga okoli tisoč metrov. Tekmecev nisem poznal, dožina pa še tudi ni predelga za mlade, ki bi količjak trenirali, da bi mi pripravili presenečenje.

Med ogrevanjem sem dobro proučil progo: krog 500 metrov. Zaradi kratke proge sem sklenil takoj povesti, če bi se le dalo, nato pa naprej z vso močjo. Uspelo je – velika skrb glede morebitne gneče je odpadla. Po 50 metrih sem zaslišal za seboj korake. Po 200 metrih sem spoznal, da mi sledi pošten tekmovalček. Zastavica, ki je označevala ovinek na progi, ni bila v travi dobro vidna in sem jo kljub poprejšnjemu ogledovanju proge spregledal. Preusmeril sem se, da bi obšel zastavico. Po korakih sem spoznal, da je zasledovalec storil enako, čeprav je pri tem mnogo bolj kot jaz izgubil na ritmu, ni pa krajšal proge. Na stadionu so začeli navijati zanj. Imel sem svoj dan in sem pričakoval, da vsak trenutek ne bom več slišal korakov tik za seboj, najkasneje pa bi se to moralo zgoditi po prvem krogu. Nikakor se nisem mogel oddaljiti. Osemdeset metrov pred ciljem me je za prsa celo prehitel. Se sem pospešil, sedaj se je šele zgodilo, kar sem že dolgo in težko pričakoval. Zadnjih deset metrov se mi je zelo vlečlo, ali bom prvi preko ciljne črte, ali bom v njegovi družbi ali pa... Zmagal sem, tako so mi povedali, s štirimi metri prednosti.

Sele po teku sem spoznal velikega tekmeca. Bil je iz Kranja, zato je toliko prisotnih navijalo zanj, ker je bilo zaradi bližine največ gledalcev iz podružnice Kranj. Veselje njegovih sodelavcev je bilo izredno, močje je njegova sreča, da ni zmagal, saj bi ga bili lahko zadušili.

Lahko rečem, da je bil moralni zmagovalček, saj je v tem času tekmoval v atletskem troboju, med tem, ko sem se sam osredotočil izključno na kros. Približno pol ure iz teka sem potreboval, da sem normalno zadihal, on pa je nadaljeval tekmovaljem. Pri razglasitvi rezultatov mi je pripovedoval, da je kasneje bruhal, pa tudi tretje uvrščeni iz Nove Gorice je imel enake težave. Sam sem se temu izognil, pričakoval sem hud boj in nisem zajtrkoval, tekmevali pa smo ob pol desetih.

Ob deseti obletnici mature na ekonomski šoli sem razmišljal, kako bi jo proslavil na bolj neobičajen način – sicer pa meni podobem način – s tekmo. Domislil sem se dvoboja sam 10.000 m, deset in več let mi šli takratni dijaki pa štafetni tek, 5 x 2.000 m. Pri izbiri takšnega dvoboja sem upošteval svoj osebni rekord na tej progi in tekaške sposobnosti dijakov svoje generacije. Upal sem, da tokrat niso v poprečju boljši tekači. Pri izračunu rezultatov, kjer sem lahko le ugibal, sem pričakoval zmago.

Po več preložitvah je do dvoboja prišlo 10. oktobra 1974. Imeli smo srečo, bil je redek dan brez dežja, tistem deževnem oktobru. Na šoli je dvoboj vzbudil veliko zanimanje, zato so imeli moji nasprotniki veliko navijačev. Zdelo se mi je, da sem sam silil v levji brlog. Glede na običajno razporeditev tekmovalcev v štafeti sem skoval bojni načrt: po begu prvih, da bi si za zadnjega najboljšega nabral zadostno varnostno razdaljo. Po pretečenih 1.000 metrih, kjer je po mojem mnenju prelomna točka za netrenirane, sem nameraval povesti, vendar sem napravil že po 800 metrih.

(Nadaljevanje prihodnjic)

vaš
obveščevalec

koledar

Petek: 24. junij — Janez
Sobotna 25. junij — Vilko
Nedelja 26. junij — Stojan
Ponedeljek 27. junij — Vlado
Torek 28. junij — Hotimir
Sreda 29. junij — Peter
Četrtek 30. junij — Emilija

dežurstva

VELENJE

23. 6. 1977 — od 7. — dr.
Marjan Leban
24. 6. 1977 — do 7. — dr.
Marjan Leban
24. 6. 1977 — od 7. — dr.
Jadviška Kosi
25. 6. 1977 — do 7. — dr.
Jadviška Kosi
25. 6. 1977 — od 7. — dr.
Zeljko Radič
27. 6. 1977 — do 7. — dr.
Zeljko Radič
27. 6. 1977 — od 7. — Franc
Kotnik
28. 6. 1977 — do 7. — Franc
Kotnik

ŠOŠTANJ:

23. 6. do 27. 6. 1977 — dr.
Jovann Stupar

priredivke

Razstava plastik
Antuna Augustinčiča

V petek, 24. junija ob 19.
uri bodo v okviru petkovega
kulturnega večera in pod po-
kroviteljstvom predsednika ob-
činske skupščine Velenje,
Nestila Žganka odprli pregledno
razstavo plastik mojstra-kiparja
Antuna Augustinčiča iz Zagre-
ba. Uvodno besedo bo imel Bo-
tidar Jakac, slovenski slikar in
grafik. V kulturnem programu
postala sodelovala dekliški pevski
skupini Gimnazije Velenje pod
vodstvom Ivana Marina in reci-
tator Boris Kralj iz Ljubljane.
Razstava bo odprta do 24. julija
vsak dan od 9. do 18. ure. Na
razpisnolago je obširen katalog.

UUREDNIŠTVO IN UPRAVA
„I, NAŠ ČAS“
INFORMATIVNI CENTER VELENJE
Tišitov trg 2
63320 VELENJE

ZNAMKA

NAROČILNICA

NeNepreklicno naročam tednik „Naš čas“ od

Po Pošiljajte ga na naslov:

(p (priimek in ime),

(u (ulica),

(p (poštna številka in pošta),

D: Datum,

(lastnoročni podpis)

mali oglas

NISEM PLAČNIK DOLGOV,
ki bi jih naredila na moj ra-
čun žena Olga Goršek. Ro-
man Goršek, Bevče 28, Ve-
lenje

VW 1300 letnik 1970, dobro
ohranjen, registriran do maja
1978, ugodno prodam. Go-
stilna „Hočevan“, Luče ob
Savinji, tel.: 844-004

BMW, letnik 1968, prodam; tu-
di na ček. Silvo Uran, Gavce
55, Smartno ob Paki

NEMŠKE OVČARJE, MLADI-
ČE z rodovnikom, prodam.
Ogled mogoč vsak dan.
Franc Debelak, Ljubljanska
cesta 54, Velenje — (Grad —
muzej)

SOBO nujno rabim, s posebnim
vhodom in kopalnico v Ve-
lenju. Ponudbe pod „Plačam
dobro — 1.500.—“. Naslov v
uredništvu!

kino

23. 6. — četrtek ob 18. in
20. uri ZADNJA PRILOŽ-
NOST. Režija: Richard Flie-
scher. Igra George C. Scott

24. 6. — petek ob 18. in 20.
uri ZADNJA PRILOŽNOST

25. 6. — sobota ob 18. in 20.
uri JUDO IN KARATE PROTI
DRHALI — francoska krimi-
nalka. Režija: Kristijan Jack.
Igrajo: John Philip Lou, Gertrud
Frob

26. 6. — nedelja ob 18. in
20. uri JUDO IN KARATE
PROTI DRHALI — francoska
kriminalka

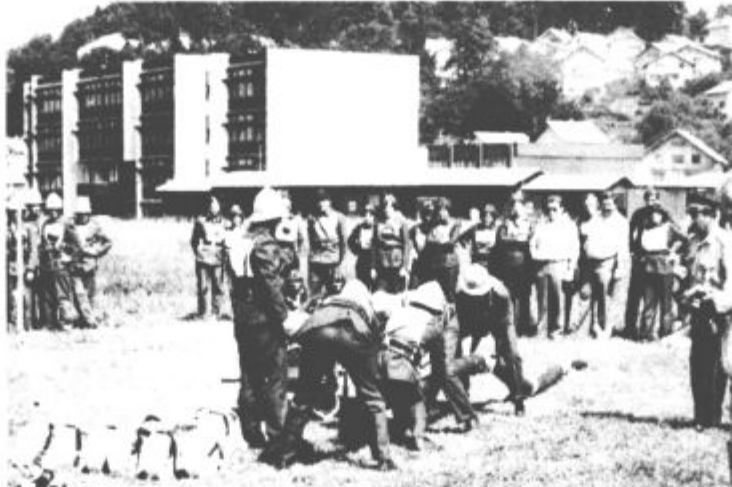
27. 6. — ponedeljek ob 18.
in 20. uri FRANCOSKA ZVE-
ZA ŠT: 2 — ameriška kriminal-
ka. Režija: John Francken-
heimer. Igrajo: Gene Hackman
Fernando Rey

28. 6. — torek ob 18. in 20.
uri PRED MILIJON LETI —
angleški fantastični film. Reži-
ja: Don Chaffey. Igrajo: John
Richardson, Raquel Welch

29. 6. — sredo ob 18. in 20.
uri PRED MILIJON LETI —
angleški fantastični film
30. 6. — četrtek ob 18. in
20. uri BELMONDO V PO-
SLANSTVU PRAVICE —
francoska kriminalka. Režija:
Filip Labro. Igrajo: Jean Paul
Belmondo, Bruno Kremmer

FILMSKO GLEDALIŠČE VE- LENJE

27. 6. — ponedeljek ob 18.
in 20. uri GUENTIN DAR-
WARD — ameriški zgodovinski
spektakel. Režija: Richard
Torp. Igrajo: Robert Taylor
Key Kannall

Na velikem gasilskem tekmovanju za „Šaleški pokal“ v Šaleku je sodelovalo 110 desetlin. Med moškimi desetlinami so bili najboljši gasilci iz Begunj, med ženskimi pa desetina iz Anhova

Mohorkov avtomobil po obračanju

KINO ŠOŠTANJ

23. 6. — četrtek ob 20. uri
GOSPOD VERDU — ameriška
kriminalka. Režija: Charly
Chaplin. Igrajo: Charly Chaplin,
Marta Rey

25. 6. — sobota ob 20. uri
FRANCOSKA ZVEZA ŠT. 2 —
ameriška kriminalka. Režija:
John Hranckenheimer. Igrajo:
Gene Hackmann, Fernando
Rey

26. 6. — nedelja ob 18. in
20. uri QUENTIN DARWARD
— ameriški zgodovinski spek-
takl. Režija: Richard Torp.
Igrajo: Robert Taylor, Key
Kannall

27. 6 — ponedeljek ob 18. in
20. uri JUDO IN KARATE
PROTI DRHALI — francoska
kriminalka. Režija: Kristijan
Jack. Igrajo: John Philip Lou,
Gertrud Frob

29. 6. — sredo ob 20. uri
BELMONDO V POSLANSTVU
PRAVICE — francoska krimi-
nalka. Režija: Filip Labro, Jean
Paul Belmondo, Bruno Krem-
mer

30. 6. — četrtek ob 20. uri
PRED MILIJON LETI — angle-
ški fantastični film. Režija:
Don Chaffey. Igrajo: John
Richardson, Raquel Welch

radio velenje

Oddajamo na ultrakratko-
valovnem območju na frekvenci
88,9 MHz

ČETRTEK: 15.30 Igramo in
pojemo, 15.35 Iz našega spore-
da, 15.45 Poročila, obvestila,
16.00 Osrednja četrtkova infor-
mativna oddaja (novice, komen-
tariji, magnetofonski zapisi),
16.20 Domači napevi, 16.30
Povedali ste nam (Pogovori o
aktualni temi), 16.40 Minute
z..., 17.00 Šaleški mozaik (Iz
delovnih kolektivov, krajevnih
skupnosti in samoupravnih inte-
resnih skupnosti), 17.15 Glasba
za vas, 17.30 Ekonomsko pro-
pagandni spored.

NEDELJA: 10.00 Glasba za
nedeljsko dopoldne, 10.05 Iz
našega sporeda, 10.15 Poročila,
obvestila, 10.30 Osrednja ne-
deljska informativna oddaja
(novice, komentariji, magneto-
fonski zapisi), 10.50 Minute
z..., 11.00 Na valovni dolžini
Radia Velenje, 11.10 Glasba za
vas, 11.30 Ekonomsko propa-
gandni spored, 11.50 Šport, te-
lesna kultura, rekreacija, 12.00
Poslušalci Radia Velenje česti-
tajo in pozdravljajo, 12.50 Po-
ročila, obvestila.

Neprimerna hitrost

Voznik osebnega avtomobila
avstrijske registracije Franc Mo-
horko je peljal 19. junija 1977
skozi Pesje. Zaradi neprimerne
hitrosti je zapeljal v desni rob-
nik, od koder ga je zaneslo po
bankini, nato pa se je vozilo
obrnilo na streho in zopet nazaj
na kolesa. Pri nesreči se je Mo-
horko telesno poškodoval, te-
lesno pa se je poškodoval tudi
njegov brat Matjaž. Avtomobil
je popolnoma uničen.

NAROČNIKOM NAŠEGA ČASA

Od 1. januarja 1977 velja nov
cenik plačanih objav.

V stolpcu, širokem 4,5 centi-
metre, velja 1 cm reklamnega
oglasa, razpisa, obvestila oziro-
ma druge objave odslej 80 dinar-
jev.

Za male oglase je osnovna ce-
na do 10 besed 35 dinarjev, vsa-
ka nadaljnja beseda stane 3 di-
nare, pribitek za „naslov v upra-
vi“ pa je 10 dinarjev.

Za objave, naročene po za-
ključku redakcije lista zaračuna-
mo dodatne stroške, najmanj pa
30 dinarjev.

Zasebni naročniki „Našega
časa“ s plačano celoletno naro-
čnino pa imajo:

— pri malih oglaših 20 % po-
pusta,
— pri uokvirjenih osmrtnicah
in zahvalah pa 50 % popusta.

CENTER ZA INFORMIRANJE,
PROPAGANDA
IN ZALOŽNIŠTVO VELENJE

Monografija Velenja — pravkar izšlo

„Velenje“ v angleškem in nemškem jeziku

Kulturni center Velenje obvešča, da je pravkar izšla monografija
„Velenje“ v angleškem oziroma nemškem jeziku. Zaradi majhne na-
klade priporočamo, da jo čimprej kupite v tajništvu kulturnega cen-
tra Velenje (knjižnica, telefon 850-265). Cena knjige v angleško-
nemški verziji je 300.— din, prav tako kot cena knjige v slovenskem
jeziku, ki jih je nekaj še na zalogi.

GLASBENA ŠOLA „Fran Korun — Koželjski“ Velenje

o b j a v l j a
vpis učencev v pripravnico in sicer:

klavir
violina
flavtica
1. in 2. razred osnovne šole

harmonika
kitara
violončela
2. in 3. razred osnovne šole

pihala
trobila
kontrabas
5. razred osnovne šole in starejši

Vpisovanje bo v torek, 28. 6. 1977 in v sredo, 29. 6. 1977
od 10. — 11. ure in 17. — 18. ure!

MODNISALON

Koroška cesta 46 a
VELENJE

o b j a v l j a
naslednja prosta delovna mesta:

1. IZMENOVOĐJA,
2. MEHNIK,
3. VEČ KV KROJAČIC, KROJAČEV IN ŠIVILJ,

Poleg izpolnjevanja splošnih pogojev morajo imeti kandidati:
Ad. 1 srednjo izobrazbo konfekcijske smeri; stanovanje po
dogovoru;
Ad. 2 kvalificiran delavec; stanovanje po dogovoru;
Ad. 3 KV delavec

Poskusna doba traja 3 mesece.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev sprejema
kadrovska služba Modnega salona, Koroška cesta 46 a,
Velenje, 15 dni po objavi.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega dragega in nepozabnega moža,
očeta, starega očeta in strica

MARTINA BRLOŽNIKA

mizarskega obratovodja v pokoj,

se zahvaljujemo vsem, ki so z nami sočustvovali in obsuli njegov grob s cvetjem in venci.
Posebej se zahvaljujemo osebju Bolnice Slovenj Gradec za lajšanje bolečin ter govornikom
na pogrebu, kakor tudi duhovniku za zadnje poslovljne besede. Zahvala tudi praporšča-
kom ZB Šoštanj in društvu upokojencev ter Šaleškemu oktetu za lepo zapete žalostinke.

Zalujoči: svojci in sorodniki.

Velika obveza vseh nas

V občini Velenje obeležujemo letošnje zgodovinske obletnice Zveze komunistov in tovariša Tita z novimi delovnimi zmagami, manifestacijami, delovnimi dogovori in drugim. Osrednja manifestacija bo v soboto, 25. junija, ko bomo v središču mesta odkrili spomenik Maršala Tita, delo mojstra – kiparja Antuna Augustinčiča. Spomenik Maršala Tita postavljamo delovni ljudje in občani občine Velenje v znak spoštovanja in podpore Titovim zamislim ter njegovemu delu.

To soboto, 25. junija, bo v občini Velenje naša osrednja manifestacija v počastitev leto-

Zlati grb Velenja za predsednika Tita

Na zadnji seji skupščine občine Velenje, ki je bila 16. junija, je sekretar občinske konference SZDL Velenje Tone Seliga predlagal zborom občinske skupščine, da se najprej priznanje občine Velenje – to je zlati grb občine Velenje, podeli predsedniku republike Josipu Brozu Titu kot priznanje za izredne zasluge pri razvoju socializma in samoupravnih socialističnih odnosov, bratstva in enotnosti med narodi ter razvoja socializma in miru v svetu.

Delegati so ta predlog sprejeli z velikim navdušenjem in dolгим ploskanjem.

ljetnih zgodovinskih obletnic Zveze komunistov in tovariša Tita: 40. letnice ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, 40. letnice prihoda tovariša Tita na čelo Komunistične partije, in 85. letnice

Titovega rojstva. Ob tej priložnosti bomo na Titovem trgu, v središču mesta, odkrili veličasten spomenik Maršala Tita. Spomenik postavljamo v znak spoštovanja in podpore Titovim zamislim in njegovemu delu.

Med delovnimi ljudmi in občani občine Velenje je že dolga leta tlela želja o postavitvi spomenika Maršala Tita. Tovariš Tito je doslej štirikrat obiskal našo občino. Vsak obisk je bil enkratno doživetje in spodbuda za nove akcije. Med obiski in pogovorih pa smo spoznavali tudi veličino našega ljubljenega predsednika Tita.

Leta 1957, ko je bilo zgrajeno središče novega mesta, smo

ga poimenovali Titov trg. Naša želja od tedaj naprej pa je bila, da v našem delavskem središču, v Velenju, postavimo spomenik Maršala Tita.

1974. leta je skupščina občine Velenje sprejela sklep o postavitvi spomenika Maršala Tita. V letošnjem letu, ko slavimo jubileje zgodovinskih obletnic Zveze komunistov in tovariša Tita, pa to odločitev občinske skupščine uresničujemo. Pri uresničitvi velike želje vseh delovnih ljudi in občanov Velenja pa ne gre prezreti pomembnega deleža mojstra – kiparja Antuna Augustinčiča.

S postavitvijo spomenika Maršala Tita prevzemamo nase

delovni ljudje in občani občine Velenje veliko obvezo. Tako, kot so bile doslej, morajo biti tudi v prihodnje naše akcije in snovanja v duhu dela, sporočil in misli tovariša Tita. S spomenikom Maršala Tita pa blizu 35.000 delovnih ljudi in občanov občine Velenje na svojstven način obeležuje pomembne mejnike v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti ter daje svoje priznanje legendarni osebnosti tovariša Tita in njegovi celokupni ustvarjalnosti.

Zamisli o postavitvi spomenika Maršala Tita ni bilo težko uresničiti. Delovni ljudje občine Velenje smo jo podprli tudi z enodnevni osebnim dohodkom v sklad odbora za spomeniško in kulturno dejavnost. V ta sklad pa so prispevali tudi delovni kolektivi izven Velenja in posamezniki.

Skupščina občine Velenje je na zadnji seji 16. junija imenovala častni odbor za postavitev skulpture Maršala Tita v Velenju, ki upodablja lik velikega revolucionarja, borca za mir in enakopravnost ter voditelja jugoslovanskih narodov, Josipa Broza – Tita. V častnem odboru so predstavniki skupščine SR Slovenije, predstavniki republiških družbenopolitičnih organizacij, udeleženci ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije na Čebinah ter občani in delovni ljudje občine Velenje, ki prizadevno sodelujejo v družbenopolitičnem in gospodarskem življenju Velenja ter občini in so bili pionirji izgradnje novega socialističnega Velenja.

V nedeljo slavlje v Bevčah

Razvitje gasilskega prapora – Položitev temeljnega kamna za novo dvorano – Podelitev odličij OF

Gasilsko društvo Bevče praznuje letos 25. letnico delovanja društva. Ta jubilej bodo proslavili v nedeljo, 26. junija z razvitjem prapora. Obenem bodo na slovesnosti, ki se bo začela ob 14. uri, položili tudi temeljni kamen za gradnjo prizidka pri gasilskem domu. Predstavniki krajevne organizacije SZDL pa bodo ob tej priložnosti podelili bronasta odličja Osvobodilne fronte zaslužnim posameznikom.

Kulturni program bodo izvajali člani domačega prosvetnega društva in moški pevski zbor Čebelica iz Raven pri Šoštanju.

ZK v občini bogatejša za 118 članov

/ ponedeljek v Velenju slovesen sprejem novih komunistov – Sprejem v znamenju jubilejev – Na slovesnosti spregovoril Jože Žohar

V skupščinski dvorani v Velenju je bila v ponedeljek popoldne svečana razširjena seja Komiteja občinske konference Zveze komunistov Velenje, na kateri so sprejeli v Zvezo komunistov 118 novih članov.

Ob tem slavnostnem trenutku za mlade komuniste je spregovoril član medobčinskega sveta ZKS Celje Jože Žohar in lejal, da je ta dogodek še toliko pomembnejši, ker poteka v času, ko v naši občini odkrivamo spomenik Maršala Tita in v letu, ko slavimo 40. obletnico ustanovnega kongresa KP Slovenije, 40. obletnico prihoda tovariša Tita na čelo partije in njegovo 85. letnico rojstva. V govoru je izrekel prepričanje, da bodo novosprejeti komunisti

s svojim znanjem, zavestnim delom in mladostnim žarom nosilci kontinuitete revolucionarne misli. Kajti Zveza komunistov mora nenehno razvijati in oplojevati teorijo in prakso marksizma, poglobljati samoupravne družbeno ekonomske odnose, utirati nove poti ekonomskega in kulturnega razvoja naše družbe ter na teh osnovah uresničevati materialno in duhovno blagostanje naših delovnih ljudi.

Novosprejetim mladim komunistom je na svečani seji čestital tudi sekretar komiteja občinske konference ZKS Velenje Franjo Korun in pri tem omenil, da je v naši občini zdaj komunistov že prek 3.000, kar je nova garancija, da bomo uresničili vse naloge. Ponedeljkov sprejem 118 delavcev in delavk v članstvo Zveze komunistov je z nastopom obogatil tudi moški pevski zbor Kajuh, ki je pod vodstvom Zmaga Frankoviča zapel nekaj borbenih in revolucionarnih pesmi. V spomin na

ta dogodek pa so novi člani Zveze komunistov prejeli tudi spominsko knjižno darilo.

Tržaški pevci v Velenju in Šoštanju

Partizanski pevski zbor iz Trsta, ki sodeluje v soboto na osrednji slovesnosti ob odkritju spomenika Maršala Tita v Velenju, bo v soboto popoldne pel tudi v Šoštanju – Zbor ima velik sloves v zamejstvu in širom naše domovine – Velika manifestacija partizanske pesmi

V soboto, 25. junija bo ob 18. uri na Trgu svobode v Šoštanju nastopil s samostojnim koncertom ob spremljavi instrumentalnega ansambla Tržaški partizanski pevski zbor. Ob prvem nastopu po njegovi ustanovitvi v 1973 letu je Primorski dnevnik zapisal: Zbor po letih sicer ne več mladih, zato pa toliko mlajših pevcev po srcu, je vdahnil v vsako zapeto pesem pristni partizanski zanos, ki je izvaljal navdušeno ploskanje in glasno odobravanje. Dirigent Oskar Kjuder ga je vodil z njemu lastno vehementnostjo, obenem pa tudi s presenetljivo intonačno čistostjo in glasovno ubranostjo ob prav tako prijetni in smiselno aranžirani spremljavi instrumentalnega ansambla harmonik, tolkal in balalajk, kar je zlasti pri neslovenskih pesmih bistveno prispevalo k ritmu in barvitosti izvajanih pesmi...

Zbor, v katerem je v začetku sodelovalo le 35 pevcev, si je danes že pridobil velik sloves v zamejstvu in širom naše domovine. Pod dirigentsko taktirko Oskarja Kjuderja poje danes več kot sto pevcev. Za spremljavo tega izredno kvalitetnega pevskega zbora skrbi lasten instrumentalni ansambel, ki bo sode-

loval tudi na sobotnem koncertu v Šoštanju.

To bo prav gotovo edinstvena manifestacija partizanske

pesmi v naši občini, ki bo prav gotovo pritegnila številne občane, prežete z domovinsko ljubeznijo in tradicijami narodno-

osvobodilne borbe, ki radi prisluhnejo kvalitetnemu izvajalcu, kamor prav gotovo sodijo Tržaški pevci.

Partizanski pevski zbor iz Trsta

Novi člani Zveze komunistov med svečano sejo

Današnja številka Našega časa je izšla v nakladi 20.500 izvodov

„NAS ČAS“, glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva, izdaja Center za informiranje, propagando in založništvo Velenje, Velenje, Titov trg 2, p.o.

„NAS ČAS“ je bil ustanovljen 1. maja 1965; do 1. januarja 1973 je izhajal kot štirinajstodnevnik „SALESKI RUDAR“;

kot tednik pa izhaja „NAS ČAS“ od 1. januarja 1973 naprej.

Uredništvo: Marijan Lipovec (direktor in glavni urednik), Stane Vovk (v. d. odgovornega urednika), Mira Tamše, Boris Zakošek ter Niko Kupec in Dušan Lazar (tehnična uredništva).

Izhaja ob petkih – Uredništvo in uprava 63320 Velenje, Titov trg 2/II, poštni predal 89, telefon (063) 850-087 – Brzojavni naslov: Informativni center Velenje.

Cena posameznega izvida 3 dinarje, mesečna naročnina 10 dinarjev, letna naročnina 120

dinarjev (za inozemstvo 250 dinarjev).

Ziro račun pri SDK, podružnici Velenje 52800 – 601 – 21420.

Grafična priprava ČZP „Dolenjski list“, Novo mesto, tisk tiskarna „Ljudska pravica“ Ljubljana.

Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo.

Za „NAS ČAS“ se po mnenju Sekretariata za informacije izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije številka 421-1/72 od 8. februarja 1974 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov.

Naš praznik

Petek, 24. junija

Ob 19. uri:

– Pri restavraciji Jezero v Velenju samostojni koncert mešanega pevskega zbora slovenskega prosvetnega društva Danica iz Št. Vida v Podjuni na avstrijskem Koroškem.

Ob 19. uri:

– Otvoritev retrospektivne razstave umetniških del mojstra kiparja Antuna Augustinčiča v Galeriji Velenje.

Ob 20. uri:

– Predvajanje filmov o Velenju na Titovem trgu v Velenju.

Ob 20.30:

– Veličasten ognjemet na velenjskem gradu; po ognjemetu mladinsko rajanje na bazenu v Velenju.

Sobota, 25. junija

Ob 10.30:

– Osrednja proslava ob praznovanju letošnjih jubilejev ob odkritju spomenika predsednika Jugoslavije Maršala Tita na Titovem trgu v Velenju. Na proslavi, ki se je bodo udeležili tudi najvidnejši družbeno politični predstavniki naše republike bo slavnostni govornik Štefan Nemeč, predsednik zbora združenega dela skupščine SRS. Na proslavi bodo sodelovali tudi številni pevski zbori, recitatorji in folkloristi iz Splita, Vrnjačke Banje in Velenja.

Ob 18. uri:

– Na Trgu svobode v Šoštanju samostojni koncert Tržaškega partizanskega pevskega zbora ob spremljavi instrumentalnega orkestra.

Radio Velenje tudi v petek, 24. junija

Poslušalce Radia Velenje obveščamo, da se bo oglasila naša radijska postaja izjemoma ta petek, 24. junija. Oddajali bomo na ultrakratkovalovnem območju na frekvenci 88,9 MHz.

Med oddajo, ki se bo začela ob 15. uri in 30 minut vas bomo podrobno seznanili s pripravami na veliko slavlje ob odkritju spomenika Maršala Tita v Velenju, ki bo v soboto, 25. junija na Titovem trgu v Velenju.

V petek, 24. junija, naravnajte vaše radijske sprejemnike na valovno dolžino Radia Velenje. Ne pozabite!

Uredništvo RADIA VELENJE

Delavsko središče Velenje, ki je otrok Titovega obdobja in ogledalo zgodovinskega boja delavskega razreda za vsestransko socialistično preobrazbo in nove medčloveške odnose, praznuje letošnje pomembne jubileje v duhu dela, sporočil in misli tovariša Tita.

NESTL ŽGANK, predsednik
Skupščine občine Velenje

TRUD

naš čas

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA

POSEBNA IZDAJA

Velenje, 25. junij 1977

CENA 10 DIN

IZ VSEBINE

Velenje, otrok Titovega obdobja	stran 3
Na čelu kolone miru	strani 4, 5, 6
Titovi obiski v Velenju	strani 7, 8, 9, 10
Mojster — kipar Antun Augustinčič	stran 11
Šaleška dolina 1918 — 1945	strani 14, 15
Razvoj občine Velenje	strani 16, 17
Rudarsko elektroenergetski kombinat	stran 18
Gorenje	stran 19
Načrti razvoja do leta 1980	strani 20, 21
Načrt mesta Velenje	stran 22

občina velenje

Občina Velenje je med šestdesetimi slovenskimi občinami:

- na 5. mestu po narodnem dohodku na prebivalca,
- na 5. mestu po družbenem proizvodu na prebivalca,
- na 11. mestu po številu zaposlenih žensk,
- na 12. mestu po skupnem narodnem dohodku,
- na 13. mestu po številu gospodinjstev,
- na 13. mestu po številu osebnih avtomobilov,
- na 14. mestu po številu televizijskih naročnikov,
- na 16. mestu po številu prebivalcev,
- na 16. mestu po številu radijskih naročnikov,
- na 33. mestu po skupni površini,
- na 33. do 34. mestu po številu naselij.

ŠTEVILO NASELIJ: v 60 slovenskih občinah je 5.983 naselij, od tega v občini Velenje 42.

SKUPNA POVRŠINA SRS znaša 20.254 km², pri čemer je velenjska občina na 33. mestu s 182,38 km².

ŠTEVILO PREBIVALCEV: 31. 5. 1976 je imela občina Velenje 33.932 prebivalcev in je bila na 16. mestu med občinami v SRS.

GOSPODINJSTEV je v Sloveniji 515.531, od tega v občini Velenje 9.256, kar pomeni 13. mesto med 60 občinami v SRS.

AKTIVNEGA PREBIVALSTVA ima SR Slovenija 1.031.175, od tega jih je v občini Velenje 16.369.

PO SKUPNEM NARODNEM DOHODKU, ki je znašal v Sloveniji leta 1974 57.077.605 din (v 000 din) je velenjska občina na 12. mestu; dosegla je 1.803.797.000 din skupnega narodnega dohodka (leta 1975).

NARODNI DOHODEK na prebivalca je znašal leta 1974 v Sloveniji 32.022 din. Delovni ljudje občine Velenje so dosegli v letu 1975 56.872 din narodnega dohodka, s čimer so se uvrstili na 5. mesto med 60 občinami v SRS.

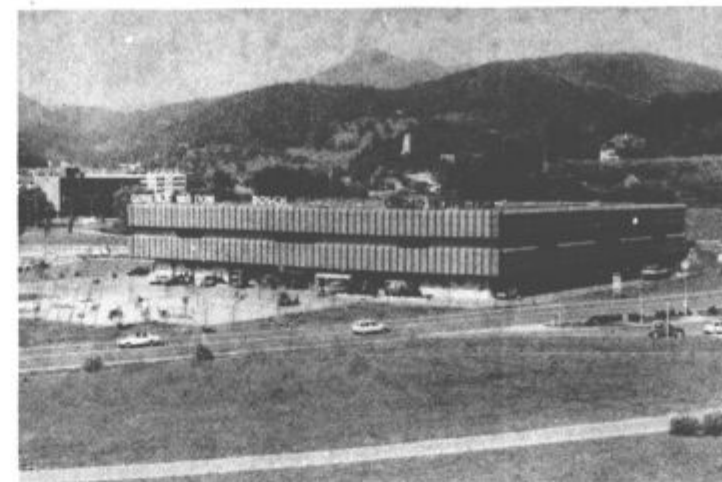
DRUŽBENI PROIZVOD NA PREBIVALCA je dosegel v občini Velenje v letu 1975 66.901 din, s tem se je občina Velenje uvrstila na 5. mesto v SRS.

ŠTEVILO ZAPOSLENIH ŽENSK v Sloveniji hitro narašča; septembra 1975 je bilo v republiki zaposlenih 295.792 žensk, v občini Velenje pa 31. 3. 1976 7.162 žensk, kar je uvrstilo občino Velenje na 11. mesto v SRS po številu zaposlenih žensk. Odstotek zaposlenih žensk znaša v primerjavi z vsemi zaposlenimi (19.240) nekaj nad 37 odstotkov.

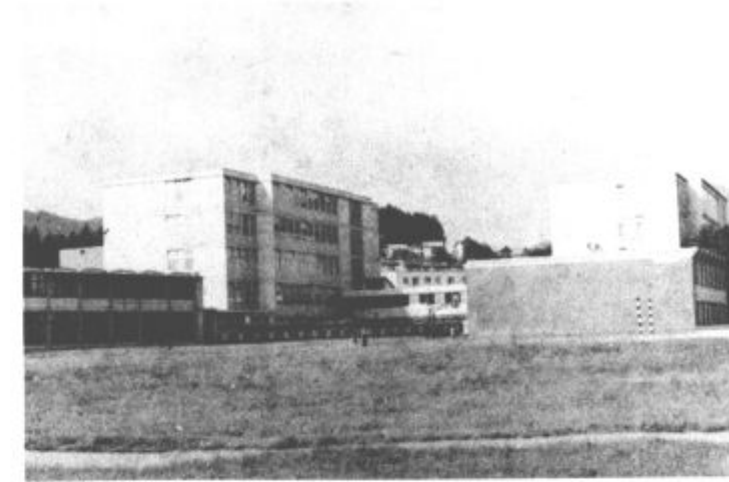
OSEBNIH AVTOMOBILOV je bilo 31. 12. 1975 v Sloveniji 270.732 od tega v velenjski občini 5.954, ki je s tem prišla na 13. mesto v republiki.

TELEFONSKIH NAROČNIKOV je bilo 31. 5. 1977 1787, radijskih naročnikov (leta 1976) 9.239, s čimer je občina Velenje na 16. mestu v SRS ter televizijskih naročnikov (leta 1976) 9.049, s čimer je občina Velenje na 14. mestu v SRS.

NETO OSEBNI DOHODEK NA ZAPOSLENEGA je znašal 4.249 din.

22 Rdeča dvorana, turistični biro

6 Rudarski šolski center

21 Avtobusna postaja, turistični biro

24 Zimski in letni bazen

25 Spomenik NOB „Onemele puške“

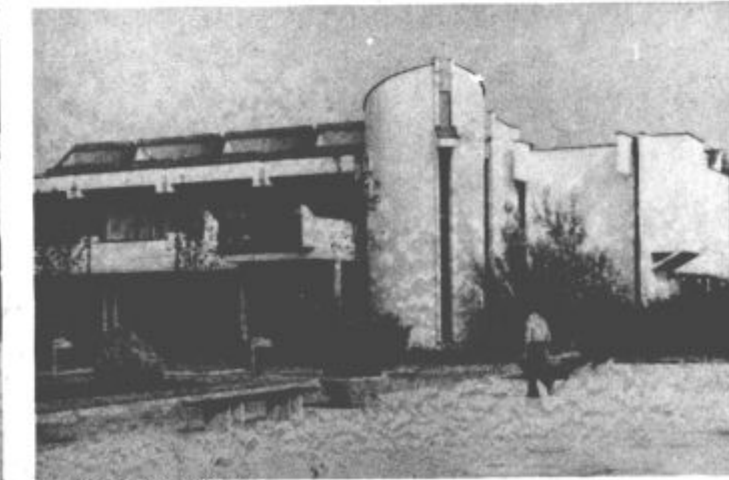
3 Zdravstveni dom, lekarna

12 Samopostrežna restavracija REK

23 4 Posebna osnovna šola

20 Knjižnica in galerija

„NAŠ ČAS“, glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva, izdaja Center za informiranje, propagando in založništvo Velenje, Velenje, Titov trg 2.

„NAŠ ČAS“ je bil ustanovljen 1. maja 1975; do 1. januarja 1973 je izhajal kot štirinajstdnevnik „ŠALEŠKI RUDAR“, kot tednik pa izhaja „NAŠ ČAS“ od 1. januarja 1973 naprej.

Direktor in glavni urednik: Marijan Lipovšek, v.d. odgovornega urednika: Stane Vovk. Uredništvo in uprava (63320) Velenje, Titov trg 2/11, poštni predal 89, telefon (063) 850-087 — Brzozjavni naslov: Informativni center Velenje — Žiro račun pri SDK Velenje 52800 — 601 — 21420 — Cena posebne izdaje 10 dinarjev.

Grafična priprava ČZP „Dolenjski list“ Novo mesto, tisk Tiskarna „Ljudska pravica“ Ljubljana. Za „NAŠ ČAS“ se po mnenju pristojnega organa številka 421-1/72 od 8. februarja 1974 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov.

Fotografije: Joco Žnidaršič, Volbenk Pajk, Stane Vovk, Boris Zakošek
Oblikovalec: Dušan Lazar

LEGENDA

1. Skupščina občine
2. Dom družbenopolitičnih organizacij, sodišče
3. Zdravstveni dom, lekarna
4. Posebna osnovna šola
5. Osnovna šola Miha Pintar – Toledo
6. Rudarski šolski center
7. Gimnazija
8. Osnovna šola Gustav Šilih
9. Osnovna šola Anton Aškerc
10. Kino
11. Železniška postaja
12. Samopostrežna restavracija REK
13. Cerkev v starem Velenju
14. Grad, muzej
15. Hotel Paka
16. Mišica
17. Ljubljanska banka, Služba družbenega knjigovodstva
18. PTT
19. Kulturni dom
20. Knjižnica in galerija
21. Avtobusna postaja, turistični biro
22. Rdeča dvorana, turistični biro
23. Gasilski dom
24. Zimski in letni bazen
25. Osrednji spomenik NOB „Onemele puške“
26. Kotalkališče
27. IV. osnovna šola
28. Skulptura Maršala Tita
29. Skulptura „Mejaši brez meja orožij“
30. Dijaški dom

VELENJE – upravno, politično, gospodarsko in kulturno središče občine Velenje. Ima 23.000 prebivalcev in leži na nadmorski višini 398 m.

Velenje je mlado in sodobno mesto. Novo Velenje je rastlo hkrati z razvojem rudnika lignita. Nastalo je iz urbanističnih načrtovanj, prilagojenih sodobnemu življenju, in ga ne obremenjuje tradicija.

Mesto Velenje je resničnost želja in hotenj delovnih ljudi. Odprtost in sproščenost arhitekture mesta je odraz ljudi, ki so ga s svojim delom in načrtovanjem gradili. Odseva kulturo vsakdanjega življenja.

velenje, otrok titovega obdobja

Letos, ko slavimo 40-letnico prihoda tovariša Tita na čelo Komunistične partije Jugoslavije, njegov 85. rojstni dan in 40-letnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, smo tudi delovni ljudje in občani občine Velenje ustrezno obeležili to veliko obdobje zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki je globoko povezano z imenom in delom tovariša Tita.

V teku teh štirih desetletij je Jugoslavija, po tem, ko je z lastnimi močmi izbojevala svojo svobodo in izvedla socialistično revolucijo, dosegla ogromen napredek v materialnem razvoju in v razvoju samoupravnih in socialističnih odnosov v družbi. Vzpostavila je popolno enakopravnost ter bratstvo in enotnost narodov in narodnosti, zgradila nov sistem notranje in zunanje varnosti na samoupravnih temeljih in dala velik prispevek k uveljavljanju politike neuvrčenosti, ki je danes tako pomemben dejavnik v boju za mir in za nove odnose med narodi.

V vse te zgodovinske dosežke in zmage jugoslovanskih narodov in narodnosti v minulih štirih desetletjih je globoko vtkano revolucionarno delo tovariša Tita na čelu naše države in naše Partije. Tovariš Tito je izjemno priljubljen doma in v svetu, zato so mu delovni ljudje Jugoslavije izrazili ljubezen in pripadnost, tudi s tem, da so mu tretjič podelili Red narodnega heroja.

Tudi delavsko središče Velenje, ki je otrok Titovega obdobja in ogledalo zgodovinskega boja delavskega razreda za vsestransko socialistično preobrazbo in nove medčloveške odnose, praznuje letošnje pomembne jubileje v duhu dela, sporočil in misli tovariša Tita. V ta okvir sodi tudi osrednja proslava na dan 25. junija 1977, posvečena odkritju veličastnega Titovega spomenika na Titovem trgu v Velenju – simbola vsega najsvetlejšega v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Mojstrska roka kiparja Antuna Augustinčiča je po tridesetih letih še enkrat uresničila umetniško vizijo iz avnojskih dni v Jajcu leta 1943 in oblikovala lik človeka, borca, revolucionarja in ustvarjalca nove Jugoslavije – Tita.

S tem spomenikom smo delovni ljudje in občani občine Velenje na svoj način obeležili pomembne mejnike v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti in dali svoje priznanje legendarni osebnosti tovariša Tita in njegovi celokupni ustvarjalnosti.

V Velenju, dne 25. junija 1977
 PREDSEDNIK
 Skupščine občine Velenje
 Nestl ŽGANK

„Tito, ogrnjen z vojaškim plaščem, v skorajda melanholični silhueti, ni modeliran kot zmagovalec; tedaj se je že tretje leto vojskovalo pod tveganimi okolišninami in v negotovosti, ki jih vsak dan prinaša gverila. Tudi ta portret je nastal v neposredni bližini nemške armade, ko so bile nemške oklopne divizije oddaljene le nekaj kilometrov. Ta Augustinčičev Tito, v partizanskem plašču, ki je dvignil prapor odpora v

zgodovinskem trenutku, ko so se vsi politiki naše domovine predali na milost in nemilost, ni prikazan v pozi komandanta na čelu svojih brigad. To je podoba človeka, ki mu je glava klonila pod težo skrbi, ki zamišljeno hodi po ozkem dvorišču trdnjave v Jajcu, kot je leta dolgo hodil v kaznjeniški obleki po dvorišču jetnišnic . . .“

MIROSLAV KRLEŽA

na čelu kolone miru

...Med bojem, ko je branil zemljo svoje domovine proti tujemu zavojevalcu, je neki pesnik – partizan označil Titov vpliv na svoje ljudi z močno enostavno sliko: „Tito gre na čelu kolone!“ V sedanji novi epohi, ki ni več epoha vojne in uničevanja, temveč miru, predsednik Tito zopet gre na čelu kolone! ... (Bolivijski predsednik Paz Estensoro, 1963)

Središče tega lepega mladega mesta, ki je vzniknilo in rastlo z našo socialistično revolucijo, ste imenovali po predsedniku Titu. Za njegov petinosemdesetletni jubilej pa ste glavni trg oplemenitili in okrasili z veličastnim Titovim spomenikom, kot ga doživlja zamisel in mojstrska roka kiparja Augustinčiča. Tako ste Velenjčani naravno in simbolično povezali svoje življenje in delo, svoje žrtvovanje v NOB in ustvarjanje po partizanski zmagi, svoj gospodarski, kulturni in družbeni napredek z imenom človeka, katerega delo in življenje se je poistovetilo z življenjem in zgodovino naših narodov, z uspehi in zmagami delovnih ljudi socialistične Jugoslavije ter težnjo po svobodi ljudstev in narodov vsega sveta. Čeprav ni v navadi ljudstva, da bi postavljali svojim zaslužnim ljudem spominska obeležja še za časa njihovega življenja, pomeni vojskovodja–vojak, državnik–revolucionar komunist in humanist Tito osebnost izjemnih kvalitet, z izjemnim prispevkom revoluciji, partizanski zmagi, poveljni socialistični izgradnji, predvsem pa z izjemno priljubljenostjo v množicah doma in po svetu. Tako vznikajo spomeniki po vsej naši domovini, ki jo ljudje imenujejo tudi Titova Jugoslavija. Tudi predsednik Tito ne more ravnati drugače, kakor da vsa ta številna priznanja sprejema kot priznanja svojemu ljudstvu, delavskemu razredu, zvezi komunistov, soborcem in sodelavcem, kajti „plodove vsega doseženega ni treba pripisati samo meni, pač pa vsej generaciji in tovarišem, ki so šli za menoj in se z menoj borili. Samo en človek ne more mnogo napraviti, naši uspehi so plod nas vseh skupaj.“ To so njegove besede ob osemdesetletnici. Sicer pa je to razpoloženje naših ljudi najbolje označil znani nemški novinar z besedami: „Še v življenju je Tito postal spomenik sam sebi, vendar spomenik, ki stoji na širokih“, krepkih temeljih priznanja, spoštovanja in občudovanja, katera mu izkazujejo narodi Jugoslavije in ne samo komunisti.“

Vendar tako ne ravnajo samo naši jugoslovanski ljudje, ki so s Titom doživljali skupaj najhujše bitke za svobodo svoje dežele, kalvarijo vojne in veličastni vzpon Republike dela, tako o Titu govorijo in mu izražajo spoštovanje in čast narodi in ljud-

stva po vsem svetu, kajti „dokler so na svetu ljudje kakor Tito, za ta svet obstaja tudi upanje“, kot je zapisal danski književnik Wulf. Največji ljudje tega stoletja, nobelovci, umetniki, svetovni komentatorji, državniki, humanisti so že izrekli svojo oceno in izrazili občudovanje našemu predsedniku, primerjajoč ga s tistimi izjemnimi osebnostmi, ki so pomembno vplivale na zgodovino človeštva. Zapisali ali rekli so, da zanj ni stiske brez rešitve ali ovire, ki je človek ne bi mogel premagati – da je pokonci mož, ki ne sprejema življenja pasivno, pač pa ga poizkuša kot aktiven borec spremeniti. Pišejo o njegovi neverjetni energiji, saj je po izkušnjah in poznavanju razmer na vseh celinah med prvimi državniki, gotovo pa edini, ki je osebno doživljal in vplival na usodne odločitve v zgodovinskem prelomnem obdobju od oktobrske revolucije pred šestdesetimi leti do danes, edini, ki je štiri desetletja v ospredju svetovne politične javnosti. Pravijo, da vidi dlje od drugih in želi močnejše od drugih – da voditelji največjih držav cenijo njegove analize in poslušajo njegov svet – da kljub visoki starosti ni obremenjen s starimi navadami in predsodki, da razume čas, potrebe in razmere sodobnega sveta in je močno povezan z rodovi, ki prihajajo. Pripisujejo mu lastnost hitrega odzivanja v težkih situacijah in prirojen posluš, kaj je prav in kaj narobe, naj bo politična, vojaška ali gospodarska situacija še tako zapletena. Omenjajo njegovo neposrednost, ljudskost in neverjetno močan vpliv na ljudi okrog sebe, v pogovoru ali na množičnem zborovanju.

Vsako priznanje Titu tam daleč na azijskem prostranstvu, globoko v črni Afriki, v Evropi in kjerkoli drugod pomeni tudi priznanje Jugoslaviji, njeni samoupravni demokraciji, njeni zunanji neuvrščeni usmerjenosti.

Šef angleške vojaške misije pri vrhovnem štabu in Titov prijatelj Maclean se je tako izrazil o Titu: „Če je kdo otrok našega stoletja, potem je to Josip Broz Tito. Človeku je Tito lahko všeč ali ne. Nekaterim ni všeč. Človeku je dvajseto stoletje lahko všeč ali ne. Nekaterim ni všeč. Vendar gresta skupaj – ta človek in stoletje.“ Astronavt Armstrong, prvi človek, ki je stopil na Lunino površino, je vzdignil čašo za človeka, ki je pustošenje in vojno spremenil v ustvarjanje in mir. Med najboljšimi novinarji Evrope, Azije, Afrike, Amerike in Avstralije, ki so mu postavljali od prvega intervjuja v Drvarju maja 1944, leta do danes vprašanja o vsem, kar se je dogajalo znotraj Jugoslavije in po svetu pomembnega in usodnega, bi lahko izbirali oceno egipčanskega novinarja Hejkala, po katerem je Tito najizrazitejši simbol obdobja nacionalnih revolucij, socialnih revolucij, znanstvene revolucije, epohe stalnega nemira in skrbi za mir. Znani komentator Sulzberger pa je napisal, da je Tito preživel ostre boje z Nemci in hud spor s Stalinom in da tega ni samo preživel, ampak pri vsem tem ohranil tudi neokrnjeno ljudskost. „Tito je poln moči in energije in hkrati, o tem sem prepričan, tudi srečen človek.“

Italijanski pisatelj Moravia je zapisal: „Ko se je Tito rodil, so obstajala nemško in avstrijsko cesarstvo v Evropi, otomansko in kitajsko cesarstvo, francoska in britanska kolonialna cesarstva. Cesarstvo je beseda,

ki pomeni trdnost, moč, razsežnost. Vendar teh cesarstev danes ni več, a Tito je eden tistih, ki so največ prispevali k temu, da so izginila. Titovo življenje ni pomembno samo zaradi tega, ker je mnogo napravil, temveč tudi zato, ker je to napravil v tako dolgi časovni razmakanjenosti. Zgodovina se je poistovetila z njegovim življenjem. „Skender Kulenović je izrazil naslednje misli: „Mi nismo malikovalci. Vendar priznavamo in ljubimo velike osebnosti napredka. Tito je zbral okrog sebe naše sile napredka. Tito ni mit. Je živ človek, blizu preprostim ljudem, vsem dostopen s svojimi človeškimi lastnostmi, ki jih ne zavija v mistične tančice.“ Zambijski predsednik Kaunda pa je spoznal Tita kot socialista, ki daje socializmu humani obraz in ki mu je vrnil tisto dostojanstvo, ki ga človek zasluži.

Vse to, kar smo na tem mestu zgoščeno in dobesedno navedli, dokazuje izredno veliko odmevnost, ki jo ima Titovo delo in življenje na vseh celinah tega sveta in v vseh slojih od plebejskih množic, ki životarijo v siromaštvu, do najbolj slavnih državnikov, politikov in znanstvenikov. Posebej me je zanimalo, kako predsednik Tito sam ocenjuje vse te izjave o sebi, kaj sam misli o sebi in svojem delu. Kadar Tito govori o sebi, je to vedno povezano z izredno zanimivimi (spominskimi) izseki iz njegovega bogatega življenja in hudih preizkušenj, vendar so prisotne tudi besede, ki jasno izpričujejo njegov odnos do vloge osebnosti v naši revoluciji in v vseh revolucijah. Kakor v vsem, je tudi o tem vprašanju Titova misel kristalno čista in razumljiva. Naj navedem nekaj njegovih značilnih izjav.

Na vprašanje, če kot marksist verjame v to, da imajo ljudje kot Lenin vpliv na zgodovino, je Tito odgovoril: „Mislim, da imajo. Samo ne smemo pozabiti, da nobena osebnost ne more črpati moči in predvidevanja samo iz sebe, če nima ljudstva za seboj. Osebnost je lahko zgodovinska, če jo narod podpira, če ji omogoča vpliv.“ „Ne obstaja nikak titoizem.“ „Osebnosti imajo pomen, ki ga dobijo od spodaj, od ljudstva in ne od zgoraj.“ „V socializmu je nosilec razvoja človek.“ „Kdor ne spoštuje svoje zemlje in svojega ljudstva, ta ne more spoštovati tudi drugega.“ „Rad grem med ljudstvo. Če bi bil oddvojen od njega, ne bi mogel živeti.“ „Cilj vodenja je usmerjevanje tistega, kar je najbolj pozitivno. V Jugoslaviji ljudje sami vodijo družbene zadeve.“ „Ne verjamem v nadljudi, verjamem v človeka, ki zna zbrati ljudi in vplivati nanje, da bi skupaj z njimi sledili interesom ljudstva.“ Sekretarju sovjetske partije Hruščevu je povedal svoje stališče o napakah voditeljev: „Nobeden ne more trditi, da ni nikoli pogrešil. Nismo bogovi in med nami na zemlji ni bogov. Vendar, napake smo tudi popravljali. Zlasti vodilni ljudje morajo vedeti, da ne smejo naprej delati napak. Objektivne so le take stvari, kot je potres v Skopju in povodnji, vse drugo je bolj ali manj odvisno od ljudi...“ Španskemu sekretarju Carillu pa je dejal, da se je treba učiti iz slabih izkušenj, da ne bi ponavljali istih: „Najnevarnejša stvar v socializmu je birokracija“.

Morda je prav ta, med voditelji držav in partij tako redko prisotna samokritičnost, nenehno preverjanje svojih stališč znotraj delavske avantgarde ter javno pred delov-

1. Strukturne spremembe v gospodarstvu, zaradi katerih se je dohodek preli iz predelovalne v bazično industrijo, ki je občina Velenje nima, zaradi česar se je dohodek gospodarstva zmanjšal.

2. Težave na področju zunanjetrgovinske menjave, ki so vplivale na to, da ni bil dosežen plan izvoza za leto 1976.

3. Na področju dohodkovnih povezav med TOZD, DO in področji gospodarstva, ni bilo bistvenih premikov.

Dejstvo je torej, da je bilo ustvarjenega premalo dohodka, neustrezna delitev tega dohodka pa je situacijo samo še poslabšala. Pri delitvi dohodka namreč ugotavljamo bistveno povečanje osebnih dohodkov (predvsem na račun prekomernega zaposlovanja) in zakonskih ter samoupravno dogovorjenih obveznosti. Vse to povečanje pa je šlo na račun zmanjšanja sredstev za sklade, predvsem za poslovni sklad. Zaradi tega je reprodukcijska sposobnost gospodarstva v tem trenutku eden osnovnih problemov. Nizka reprodukcijska sposobnost povzroča nizko stopnjo rasti, kar ima za posledico stagnacijo ali celo nazadovanje gospodarskega razvoja in družbenega standarda. Zato je pred celotno družbeno skupnostjo izredno težavna naloga poiskati vzroke zaradi katerih slabi reprodukcijska sposobnost in sprejeti ukrepe na vseh rav-

neh, da se okrepi materialni položaj gospodarstva.

Ko opisujemo položaj gospodarstva v občini tačas ne moremo mimo izgub, ki nastajajo v gospodarstvu. V letu 1976 je bilo v gospodarstvu 2.164 tisoč izgub, ki pa so bile ob koncu leta pokrite iz rezervnih sredstev. Tako nepokritih izgub v občini ni bilo. Vzroki izgub so v občutnem povečanju stroškov proizvodnje, v zmanjšanem povpraševanju ter v neskladju med cenami končnih izdelkov in cenami reprodukcijskega materiala. Seveda so za nastale izgube še nekateri drugi vzroki. Slabša je situacija v letošnjem prvem četrtletju, ko so izgube znašale približno 6 milijard starih dinarjev. Zaradi učinkovitega odpravljanja nastalih izgub bodo morale vse TOZD, ki poslujejo z izgubo, ugotoviti dejanske vzroke izgub in jih odpraviti. Izdelovanje sanacijskih programov in pokrivanje izgub najbrž ne daje trajne rešitve.

Da bi zaključili razmišljanje o tem, kje smo in kje nismo realizirali naloge, zapisane in sprejete v srednjeročnem družbenem planu razvoja občine do leta 1980, je treba reči, da nekaterih konkretnih nalog še nismo opravili in nam ostajajo kot dolg. Eno teh nalog pa bi kazalo vsekakor podrobneje opredeliti. V srednjeročnem programu razvoja smo zapisali, da moramo posebno pozornost nameniti iskanju novih

programov, torej novih vrst proizvodnje. Predvsem gre za to, da že do leta 1980, zlasti pa po tem obdobju, vpeljemo nove programe, ki bodo nosilci gospodarskega razvoja do leta 2000 in še po tem obdobju. Z obstoječo industrijo, torej predvsem energetiko in kovinsko-predelovalno industrijo, ni mogoče trajno dosegati visoke gospodarske rezultate. Da bi dosegli takšne usmeritve in cilje, je potrebno mnogo več narediti na področju inovacijske in raziskovalne dejavnosti. Posebno vlogo bo pri tem vsekakor morala odigrati raziskovalna interesna skupnost. Strokovnjakov, ki bi se ob ustrezni organiziranosti morali lotiti takih nalog, je v občini dovolj. Ko bomo načrtovali dolgoročni gospodarski in družbeni razvoj v občini, ne smemo pozabiti na temeljni faktor razvoja, na delovno silo. Nikakor ne moremo pričakovati, da bomo tudi v bodoče lahko računali s tolikšno delovno silo izven občinskih meja, saj tudi sosednje občine načrtujejo svoj razvoj, pri čemer računajo na to, da bodo zaposlile domačo delovno silo. Torej nam ostaja intenzivno gospodarjenje z zaposlovanjem pretežno domačega prebivalstva. Osrednja naloga je torej iskanje takih intenzivnih vrst proizvodnje, ki bodo zagotovile nadaljnji družbenogospodarski razvoj občine v dolgoročnem obdobju.

JANKO VOVK

Velenje, 1977

načrti razvoja do leta 1980

Občina Velenje je v povojnem obdobju, zlasti pa po letu 1960, zabeležila izredno hiter družbeno-gospodarski razvoj. Da ne bi ponavljali že znanih dejstev omenimo samo to, da je ritem takemu razvoju dajala hitro se razvijajoča proizvodnja v rudniku lignita, po letu 1960 pa še posebej tovarna gospodinjne opreme Gorenje. Energetika in kovinsko-predelovalna industrija sta tako tvorili osnovo nadaljnjemu razvoju. Ob teh dveh so se razvijale še nekatere druge industrijske dejavnosti, ki ob terciarnih panogah in zasebnem sektorju predstavljajo zaokroženo gospodarsko celoto občine.

Ko govorimo o razvoju občine Velenje v preteklem obdobju je treba reči, da je ta razvoj rezultat celovitega planiranja. To pomeni, da v občini ni bila posvečena skrb zgolj razvoju gospodarstva, temveč se je bolj ali manj uspešno razvijala tudi življenjska raven občanov v sodobno urbaniziranem okolju.

Da bi si določeno začrtali pot nadaljnjega razvoja je občina v letu 1974 sprejela svoj srednjeročni družbeni plan razvoja do leta 1980. Ta srednjeročni planski dokument, za katerega uresničitev so odgovorni vsi delovni ljudje, je postavil še bolj v ospredje zahtevo po celovitem načrtovanju. Zahtevo torej, da ni mogoče ločevati gospodarski razvoj od socialnega in prostorskega ali obratno.

Že uvodoma je povedano, da se je občina Velenje zlasti po letu 1960 izredno hitro razvijala. Hiter razvoj industrije je pogojeval izredno rast družbenega proizvoda, pri čemer še danes industrija ustvarja preko 80 % družbenega proizvoda. Očitno je torej, da je občina Velenje izrazito industrijska občina. Narodni dohodek na prebivalca se je povečal od 3.517 dinarjev v letu 1961 na 43.116 dinarjev v letu 1974. Prebivalstvo občine se je v dobrih 25. letih podvojilo. Koncem leta 1948 je bilo v občini 15.843 občanov, leta 1975 pa že 31.700. Delež kmečkega prebivalstva znaša danes manj kot 9 odstotkov. Število zaposlenih se je v obdobju 1953 do 1976 povečalo za 4,9-krat, pri čemer je kar 40 % zaposlenih žensk. Iz teh nekaj podatkov je razbrati izredno močan razvoj, ki ga v tako kratkem obdobju ni zabeležila nobena občina v Sloveniji.

Če se ozremo nazaj v leto 1973, ki je pomenilo začetek izvajanja srednjeročnega družbenega plana občine Velenje, poskušajmo na kratko ugotoviti, kako smo se v tem obdobju lotevali nalog in kako smo jih rešili. Treba je reči, da so bile naloge, sprejete v srednjeročnem razvojnem dokumentu, izredno težke. V razvoju gospodarstva smo še naprej dosegali velike rezultate, saj smo v obdobju 1973 do 1976 dosegli približno 10 – 11 odstotno realno rast družbenega proizvoda. Še naprej ima odločilno vlogo industrija, čeprav je v tem razdobju tudi trgovina dosegla izreden napredek in je po velikosti površin v samem slovenskem

vrhu. Kaj podobnega seveda ne moremo trditi za gostinstvo, kjer že lep čas stagniramo in za storitveno obrtno dejavnost, kjer celo nazadujemo. Četudi je v srednjeročnem družbenem planu razvoja občine do leta 1980 odločno zapisano, da se morata gostinstvo in turizem hitreje razvijati, na tem področju nismo kaj prida dosegli. V letu 1976 in v letošnjem letu pa je že bilo vloženega veliko truda, da se potencialne naravne in druge pogoje v Topolšici izkoristi v zdraviliško-rehabilitacijsko-rekreacijske namene. Dela na tem projektu teko naprej.

Še posebej boleče je za občino Velenje dejstvo, da na področju storitvenih dejavnosti, ki predstavljajo del malega gospodarstva, nazadujemo. Da bi vendarle tudi na tem področju dosegli določen razvoj, je občinska skupščina v letu 1976 sprejela srednjeročni program razvoja malega gospodarstva v obdobju 1976 do 1980. V tem programu so nakazane potrebe po razvoju najbolj deficitarnih storitvenih in ostalih dejavnosti, ki jih tako visoko razvita industrijska občina nedvomno potrebuje.

Že uvodoma je poudarjeno, da je bila celovitemu, skladnemu razvoju občine posvečena posebna skrb. Pa vendarle danes ugotavljamo, da na področju razvoja družbenega standarda, predvsem pa na področju razvoja stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, dokaj zaostajamo. Temu je kriva že prej omenjena izredna ekspanzija gospodarstva in s tem izredno hitro naraščanje zaposlenih, pa tudi znane težave v gospodarstvu so povzročile relativno stagnacijo pri razvoju te dejavnosti. Četudi je združeno delo izločalo iz dohodka in še daje velika sredstva, ni bilo mogoče slediti vsem potrebam na področju stanovanjske izgradnje. V obdobju 1973 do 1976 se je namreč zaposlovanje povečevalo po povprečni letni stopnji 10 odstotkov, kar pomeni, da je bilo letno zaposleno na novo skoraj 1.500 ljudi. V tem obdobju bi tako morali zgraditi, če upoštevamo še primanjkljaj, skupno preko 3.000 stanovanj, kar nam pa seveda ni uspelo.

Podobne težave se pojavljajo tudi na področju izgradnje objektov za družbene dejavnosti. Kasnimo pri izgradnji osnovnih šol, objektov za otroško varstvo, pa tudi že za zdravstveno varstvo. Premalo je sredstev, da bi izvajali programe izobraževanja, kulture in telesne kulture. Pri tem je potrebno omeniti, da združeno delo daje velika sredstva za te namene, vendar pa gre velik del teh sredstev za solidarnost in vzajemnost za tiste občine v Sloveniji, ki ne ustvarjajo dovolj lastnih sredstev, da bi izvajale osnovno dejavnost. Velik del sredstev pa je namenjen seveda tudi republiškim SIS. Ko obravnavamo razvoj družbenih dejavnosti, se danes mnogokrat zaustavimo pri pojmu obremenjevanje gospodarstva, ki ga sprejemamo že kot nek fenomen naše sredine. Če se omejimo zgolj na obveznosti do občinske skupne porabe potem moramo priznati, da v tem primeru ne gre za obremenjevanje. Interesne skupnosti s področja družbenih dejavnosti sestavljajo svoje letne in srednjeročne programe razvoja. Te programe sprejemajo skupščine SIS, ki jih sestavlja zbor izvajalcev in zbor porabnikov, pri čemer tvorijo ta zbor delegati iz TOZD. Gre torej za to, da se uskladijo in sprejmejo v TOZD programi, v katerih so izražene potrebe po otroškem varstvu,

izobraževanju, zdravstvenem varstvu, kulturi, telesni kulturi in socialnem skrbstvu. Če smo torej ugotovili, da take potrebe, ki izhajajo iz združenega dela, dejansko so, smemo potem govoriti o obremenjevanju gospodarstva? Sprejemljivo bi bilo torej vprašanje, ali ne porabimo vsi skupaj preko osebne in skupne porabe preveč družbenega proizvoda! Kdo in s katerimi sredstvi naj sicer te potrebe financira. Vloga občine kot družbenopolitične skupnosti je le v tem, da usmerja in koordinira vso ogromno delo, ki se pri tem pojavlja. Kljub vsem naštetim problemom pa analiza osebne, skupne in splošne porabe za leto 1976 v občini kaže na resolucijsko usmerjenost, saj so vse tri porabe v lanskem letu v občini (brez republiških obveznosti) zaostajale za rastjo družbenega proizvoda za več kot 10 odstotkov.

Zaradi neuskajenosti programov republiških samoupravnih interesnih skupnosti se za letošnje leto sprejemajo občinski programi šele sredi leta, kar nadvomno povzroča velike težave temeljnim organizacijam združenega dela. V bodoče bo potrebno o teh programih razpravljati takrat, ko bodo sprejemale TOZD svoje letne programe razvoja, to pa pomeni sočasno načrtovanje in usklajevanje programov temeljnih nosilcev načrtovanja.

Ko je govor o izvajanju srednjeročnega družbenega plana občine, ni mogoče mimo dejstva, da smo se v letu 1975 in v začetku leta 1976 spoprijemali z velikimi težavami v gospodarstvu. Takšna neugodna gibanja so nedvomno tudi negativno vplivala na gospodarsko rast v občini. Zaradi slabe gospodarske situacije smo morali zavestno načrtovati nižjo gospodarsko rast v lanskem letu, ker bi plan sicer bil nerealno zastavljen. Treba pa je reči, da smo s tem zavestno načrtovali slabše rezultate kot smo jih sprejeli v srednjeročnem družbenem načrtu občine do leta 1980.

Na neugoden rezultat je vplivalo več dejavnikov, od katerih moramo omeniti vsaj tri:

nimi ljudmi svoje dežele, priznavanje možnosti za zmote in za to, da jih popravimo z iskanjem boljših rešitev in novih poti – morda je prav ta lastnost Tita, ki je hkrati tudi lastnost zveze komunistov, katere predsednik je štirideset let, eden prvih in temeljnih razlogov, da je jugoslovanska socialistična revolucija od svoje zmage naprej mlada, živa in dinamična, sposobna nenehno razširjati svoj vpliv na zavest množic, sposobna nenehno loviti korak s silovitimi znanstvenimi in družbenimi napredkom sodobnega sveta in socializma kot perspektive človeštva.

Med mnogimi spomini na srečanje s Titom me je osebno najbolj pretresel njegov odgovor velikemu revolucionarju Veljku Vlahoviću, ko mu je ta v imenu predsedstva partije in republike voščil za osemdeseti rojstni dan: „Veste, ni lahko človeku vrniti vse ono, kar je dobival. V svojem življenju sem dal največ, kar sem mogel, kar more človek dati. Vendar sem mnogo več dobil. Kajti nisem proizvod, da tako rečem, kakega ozkega okolja, ampak vse naše partije, vseh naših narodov. Ne pripadaš sam sebi, temveč narodu. In dolžan si dajati mnogo več, kot zmoreš. Nenehno te skrbi, da bi delal to, kar želijo ljudje, kar želi večina ljudi, kar je v njihovem interesu. Biti na funkcijah, to je težka stvar. Vsakdo mora vedeti, kaj je njegova dolžnost in da je tu zaradi ljudstva in ne ljudstvo zaradi njega.“

Iz povedanih drobcov – pravih biserov, ki izpričujejo Titovo povezanost s svojim ljudstvom, z množicami, z interesi narodov in hotenji delovnih ljudi in razreda, ki mu pripada zgodovinska vloga osvoboditve dela, iz tega mozaika besed in misli lahko oblikujemo celovito podobo Tita – komuniste in humanista, državnika in človeka. Tito je ustvaril nov lik voditelja, nov način dela in vodenja pri krmilu socialistične države, novo odgovornost ljudskega tribuna edinemu suverenu, ki ga Tito priznava – delovnemu ljudstvu. „Za voditelja je zelo pomembno, da najgloblje občuti želje, interese in stremiljenja ljudstev. Če nima tega intimnega kontakta, se odtuji ljudstvu, pa tudi ljudstvo izgubi zaupanje vanj. To je moja življenjska filozofija.“ In na drugem mestu: „Najdragocenejše, kar smo dali človeštvu, je to, da smo mu vrnilo vero v preproste delovnega človeka.“ Resnična socialistična družba mora pripeljati do osvoboditve dela, do osebnosti. To je osnovno, to je humanizem. Tito je z vsem svojim bistvom, s sleherni besedo, s svojo odprtostjo, ko razgrinja pred množicami svoja stališča in hkrati preverja njihovo pravilnost in odmevnost s svojo kritičnostjo do delavske avantgarde in do samega sebe, največji bojevnik proti kultu osebnosti, proti popačenemu delavskemu voditelju, proti birokratični samovolji in neodgovornosti, proti leaderstvu, ki se hoče dvigniti nad množice ali pa jim hoče uga-jati z lažnimi predstavami o življenju in prihodnosti družbe. Titu in zvezi komunistov sta tuja demagogija in vzbuja-nje neuresničljivega pričakovanja ter dobrikanja. Neizmerno je zaupanje tovariša Tita v moč ljudskih množic in zaradi tega je prav tako neizmerljivo zaupanje množic v Tita.

Tak je Tito na čelu kolone miru in tak je bil tudi kot poveljnik na čelu kolone v vojni. Bolj kot njegove velike in sijajne

zmage, je ljudstvu ostala v spominu njegova skrb za ranjence, reševanje starcev in otrok ter nešteto anekdot, ki so postale legenda o moči in veličini osvobodilnega boja in ljudske revolucije socialistične Jugoslavije.

Ko razmišljamo o tem velikem človeku, na katerega smo ponosni, se hkrati zavedamo, da so z njegovim imenom, ugledom in slavo povezani tudi ime, ugled in slava naše socialistične revolucije, naše partizanske zmage, socialističnega samoupravljanja in neuvrščene svetovne politike narodov in ljudstev vsega sveta. Tako kot je umetnik z mojstrsko roko izklesal lik svojega junaka v ateljeju, tako se je v borbi za staro pravdo na velikem partizanskem bojišču oblikoval herojski lik komandanta Tita. V njem in v komunistični partiji so množice videle tiste sile, ki so peljale k osvoboditvi človeka in njegovega dela, k cilju, h kateremu so težile skozi stoletja.

„Njegova zasluga je naša čista vest pred zgodovino“, je ob letošnjem Titovem jubileju dejal Josip Vidmar, „njegova zasluga je, da številni narodi vidijo v Jugoslaviji

državo posebnega pomena v boju za pravico in mir na svetu in da je glas Jugoslavije spoštovan pri naših prijateljih in celo pri sovražnikih. Nobenemu sodobnemu državniku, pa naj upravlja večje države in silnejše narode, ni in nemara ne bo vtisnil tako globokega pečata, ki bi bil tako veren odsev najnaprednejših politično humanističnih idej našega časa, kakor ga je Jugoslaviji in nam vtisnil s svojo osebnostjo Tito.“

Titova pot ni bila lahka, kajti narodom ne svobode, ne drugih dobrin nihče ne poklanja. Na tej poti je bilo potrebno nenehno žrtvovanje in tveganje v težkih okoliščinah klerofašističnega nasilja v stari Jugoslaviji, v partizanskih časih pa je bil potreben pogum, da si pogledal smrti v oči. V mnogih dilemah smo iskali resnico drugje in odgovore drugače, kot je bilo zapisano v knjigah. Premagati smo morali mit Stalina, ki je z avtoriteto voditelja prve socialistične države na svetu zaviral kritično in ustvarjalno misel, hoteč sleherni aktivnost komunističnih partij podrediti

enemu središču in interesom svoje velike države. Zavreči smo morali okostenele dogme o vlogi partije in države, zavarovati delavski razred pred lastno birokracijo, presekati spoj partijskih in državnih organov, ki je partijo spreminjal v prirepek tehnokratskega monopola. Po vzorcu pariške komune in Leninovih sovjetov smo pričeli oblikovati državo v samoupravno skupnost in republiko dela.

Na tej revolucionarni poti so mnogi žrtvovali življenja ali izgoreli v požrtvovalnem delu za družbeni in gospodarski napredek dežele. Posamezniki so tudi odpadli in odnehali. Ob Titovem vzgledu pa so se kovali in oblikovali dragoceni kadri iz vrst delavskega razreda in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, predani revoluciji in samoupravni demokraciji. In spet smo na pomembnem področju, kjer sta se izkazali moč in sposobnost Tita. Za velike zgodovinske osebnosti in voditelje držav velja nepisano pravilo, da se ob njihovi veličini težko uveljavljajo izvirna ustvarjalna misel in akcijske sposobnosti njihovih sodelavcev. To je ustvarilo ljudski rek: „Pod hrastom ne raste trava“, in to je morda tudi eden od razlogov za mišljenje, da nastopi za njimi praznina ali pa udarijo na dan težnje, ki ogrožajo celotno življenjsko stvaritev voditelja. Tito je velik tudi v tem, da so ob njem in z njim rastli politiki, misleci in revolucionarji, da se je ob njem in z njim nenehno ustvarjal nov rod naprednih in sposobnih ljudi. In ne le to, v jugoslovanski politični sistem so bile na pobudo Tita in ZKJ zavestno vgrajene tudi posebne poti za kadrovske pomlajevanje in varstvo revolucionarnih pridobitev. Jugoslavija je morda edina socialistična država na svetu, ki je ustavno omeji-

la mandat za vse državne in politične funkcije. Poleg tega ob predsedniku republike danes deluje kolektivni organ republik in pokrajin — predsedstvo SFRJ. Vse to poganja vedno svežo kri v celotni organizem socialističnega samoupravljanja in naravno spreminja Titovo zgodovinsko osebnost v neprekinjen mandat, ki se ne more končati z življenjem Tita in Titove generacije, tistega rodu, ki je položil temelje Republiki dela in ustvaril ustavne pogoje za osvoboditev dela. To misel je predsednik Tito izrazil z naslednjimi besedami: „Napačno je mišljenje, da bo po smrti človeka vse krenilo navzdol. Pesnik Njegoš poje „Blago tome ko doživljaj živ“, kar pomeni, da je srečen tisti, ki je ustvaril za svoje ljudstvo nekaj vrednega, a ljudstvo ga bo ohranilo v trajnem spominu“.

Slovensko socialistično in delavsko gibanje s KPS in ZKS na čelu je bilo povezano s Titom v najbolj usodni preizkušnji za obstoj in perspektivo slovenskega naroda. Tako ni naključno, da se ustanovni kongres KPS časovno spaja s štiridesetletnim vodstvom tovariša Tita v KPJ. „Iz teženj ustanovnega manifesta pa je zrastle največjastneje revolucionarno gibanje v zgodovini slovenskega naroda — naša Osvobodilna fronta“ (France Popit). Upravičeno smo lahko ponosni na prispevek slovenskih revolucionarjev in partizanskih komandantov ne le v ustvarjanju svoje lastne socialistične republike, pač pa tudi v graditvi jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti, pri oblikovanju programskih temeljev za notranji socialistični samoupravni družbeni razvoj in neuvrščeno svetovno perspektivo. Med pomembnimi najožjimi Titovimi soborci, sodelavci in prijatelji so bila in so tudi mnoga politična,

znanstvena, kulturna slovenska imena: Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Miha Marinko, Franc Leskošek, Ivan Maček, Boris in Sergej Kraigher, Josip Vidmar, dr. Božidar Lavrič, Božidar Jakac in še mnogi drugi.

Najpomembnejše pa je sodelovanje tovariša Tita s tovarišem Edvardom Kardeljem, ki ga lahko uvrščamo med najvidnejše marksiste delavskega gibanja v sedanjem boju za osvoboditev dela in človeka. Kardeljeva sposobnost za pravilno družbeno diagnozo in predvidevanja se je spajala s Titovo, z njegovimi bogatimi revolucionarnimi izkušnjami in neizčrпно energijo. Tako je skozi štirideset let neprekinjenega sodelovanja in zaupanja ustvarila sintezo in ob ustvarjalnem deležu številnih drugih Titovih sodelavcev in marksistov vseh naših narodov in narodnosti gradila današnjo enotno, programsko in akcijsko učinkovito zvezo komunistov, široko fronto socialističnih sil in družbeni sistem kot izvirno in edino možno in varno pot v jutrišnji svet.

V najbolj zapletenem klobčiču družbenih protislovij je tako Tito na čelu ZKJ znal delovnim ljudem pokazati rešitev, otipljivo in na tak način, da so jo bili ljudje sposobni uresničiti. „Kdor jasno misli, tudi razumljivo pojasnjuje“. Tita razumemo, ker govori nam vsem razumljiv jezik. V vsaki njegovi besedi so težnje in interesi delavcev, delovnih ljudi Jugoslavije, proletarskih in siromašnih množic sveta. Za njegovo življenjsko delo v polnem pomenu veljajo Tolstojevske besede, da so velika dela samo zato velika, ker so vsem dostopna in razumljiva.

MITJA RIBIČIČ

gorenje

Tako pri nas v Jugoslaviji kot v drugih deželah je znano, da določene tovarne ali njeni proizvodi postanejo pravi pojem.

Poznamo jih v vseh sredinah in med ljudmi vseh poklicev, v velikih mestih in najbolj zakonitih vaseh. To so fenomeni sodobne industrijske civilizacije, to je zaupanje potrošnikov proizvodom in proizvajalcem, to je kakovost, so številne podrobnosti, ki v spletu vezave dajejo pojem znane, dobrega, priznanega.

In takšno je GORENJE. Sestavljena organizacija združenega dela ima svoje delovne organizacije v treh republikah, servisne centre v 65 mestih Jugoslavije, s 15 tisoč zaposlenimi, in od tega nad tisoč serviseri, pride v sleherni kotiček naše domovine, tako s proizvodi kot s storitvami.

Gorenje je še pravi mladenič. Prihodnje leto bo slavilo 25-letnico svojega obstoja. Ime je povzelo po kraju svojega rojstva, vasi Gorenje. Neupogljiva volja, hotenje in enotnost sta vodila tistih 11 delavcev GORENJA, ki so verjeli, da je mogoče doseči cilje, katere so si zadali.

1953. leta so v takratnem GORENJU dosegli 8 starih milijonov dinarjev celotnega dohodka, 23 let kasneje, 1976. leta pa že okrog 7 milijard novih dinarjev.

Gorenje uživa danes, tako v domovini kot na inozemskem trgu, ugled in priznanje. Delež GORENJA v proizvodnji bele tehnike v Jugoslaviji je dokajšen, saj izražen v odstotkih pomeni za pralne stroje 74,9 hladilnike 58,3, zamrzovalnike 74,8, barvne televizijske sprejemnike 64,8, električne štedilnike 57,2 in podobno.

Že samo te številke in delež v odnosu na proizvodnjo bele tehnike v Jugoslaviji so dovolj zgovorni argumenti. Poleg tega je GORENJE postavilo na jugoslovanski trg prvi domači pralni stroj tako, da je dandanes pralni stroj GORENJE v skoraj vsakem drugem gospodinjstvu v domovini. In k temu dodajmo še dejstvo, da GORENJE danes izvaža v 36 dežel svoje proizvode in to na vseh pet celin.

Koncept GORENJA temelji na diverzifikaciji domačega in inozemskega tržišča, ki vsako zase terja diverzifikacijo proizvodnega programa. To je torej bela tehnika — celotni komplet gospodinjstvih aparatov, kuhinjsko pohištvo, elektronika s televizijskimi sprejemniki — črno belimi in barvnimi, profesionalna elektronika, elektroakustika, kmetijska mehanizacija, proizvodnja elektromotorjev in agregatov ter industrijska proizvodnja gradbenih elementov in stanovanjskih ter drugih objektov. Prav slednje predstavlja uspeh najsodobnejših gradbenih dosežkov in ekonomičnosti. Delavci GORENJA so se prvi v Jugoslaviji odločili, da podvojijo jamstvo za pralne stroje in televizijski zaslon. Že leta v posebnih laboratorijih preizkušajo sleherni sestavni del ter celotni proizvod. Prav to daje osnovo za najbolj poostreno kontrolo kakovosti. Ne le da s specialnimi testi prever-

jajo sestavne dele, temveč se kontrola nadaljuje v celotnem procesu vse do samega kupca. Tako stroji za pranje perila opravijo medfazno in končno totalno kontrolo.

Vsak član velike družine GORENJE je tesno povezan z delom in rastjo kolektiva.

15 tisoč članski kolektiv GORENJA ustvarja danes edinstven jugoslovanski koncept proizvodnje, saj so proizvodi Gorenja v celoti rezultat združenega dela. Če pogledamo na primer stroj za pranje perila, potem vemo, da se deli zanj izdelujejo v Prištini, v Subotici, Pančevu, Zagrebu. In prav v tej svojski „jugoslovanski sestavi“ dajo posebni poudarek vprašanju kakovosti. Kajti, če ni kvalitete ni prodaje kot jo načrtuje kolektiv. Pri tem ne smemo pozabiti na skrb za osvajanje novih programov, ki morajo biti na nivoju vrhunske tehnologije.

Toda kadarkoli govorimo o GORENJU, ne govorimo zgolj o hladilnikih, televizijskih sprejemnikih, zamrzovalnikih, malih gospodinjstvih aparatih, kuhinjskem pohištvi, vseh vrstah štedilnikov, keramiki, kmetijski mehanizaciji, profesionalni elektroniki, elektromotorjih in še posebej o industrijski izgradnji prostorskih gradbenih elementov, temveč sodi GORENJE med tista podjetja, ki so se vključila v boj proti uničevanju človekovega okolja. Posebni inženiring dela na številnih tehničnih rešitvah delikatnih problemov ekologije. In ta-

ko je po nekajletnem trudu končno uspel eden največjih podvigov pri boju za človekovo čisto in zdravo okolje, in sicer biološko zdravljenje jezera Palič, ki je pred dnevi znova oživel v vsej svoji lepoti.

Zakon o združenem delu ureja nove odnose v gospodarskem in družbenem življenju, zato tudi v GORENJU v določeni meri preoblikujejo medsebojne odnose. Tudi med njihovimi temeljnimi organizacijami, ki so organizirane v SOZD GORENJE obstoje namreč dejanski prihodkovni odnosi, ki temeljijo na ustvarjanju skupnega prihodka. Ti odnosi so doslej temeljili na posameznih tehničnih, finančnih in tržnih razmerjih, premalo pa na kompleksnosti odnosov, medsebojni soodvisnosti v rezultatih dela, skratka na tistih elementih, ki jih omogoča sam sistem oblikovanja skupnega prihodka.

S tem ko Gorenje urejuje skupni prihodek kot osnovni element medsebojne povezanosti gospodarskih subjektov, se pravzaprav zaveda, da je takšno oblikovanje naših ekonomskih odnosov logičen izraz dosežene stopnje družbenih odnosov v naši socialistični družbi, ki temelji na družbeni lastnini proizvodnih sredstev in so takšni odnosi le ena izmed stopnic do dejanske samoupravne uveljavitve naše družbene skupnosti.

JOŽE KLANČNIK

rudarsko elektro- energetski kombinat

Enotno delovno organizacijo Rudarsko elektroenergetski kombinat Velenje, REK Velenje, so ustanovile 5. marca 1974 temeljne organizacije združenega dela bivšega Rudnika lignita Velenje in Termoelektrarne Šoštanj. V delovni organizaciji REK Velenje združuje danes svoje delo nad 6000 delavcev v glavnem pri proizvodnji lignita, električne energije in elektro-strojne opreme.

In izkaznica „REK“ za leto 1977:
4.500.000 ton lignita ali 70 % letne proizvodnje premoga v SRS;

2.426.000 MWh električne energije ali 40 % celotne proizvodnje električne energije v SRS;

3.000.000.000 din celotni dohodek REK-a!

Vse to bo REK realiziral preko svojih 18 temeljnih organizacij združenega dela in delovne skupnosti skupnih služb. Razen proizvodnje lignita, električne energije in opreme, proizvajamo v TOZD-ih, ki so s svojo dejavnostjo neposredno ali posredno vezani na osnovne dejavnosti: TOZD — Zunanji obrati, TOZD — Plastika in zaščitna sredstva, TOZD — Družbena prehrana in gostinstvo, TOZD — Avtopark, TOZD — Proizvodnja gradbenega materiala in TOZD — Tiskarna — še izdelke iz

plastike s potrebnim priborom, zaščitna sredstva, gradbeni material iz elektrofilter-skega pepela in nudimo gradbene, lesarske, transportne, gostinske, tiskarske ter v DSSS tudi projektne in podobne storitve za domače in tuje naročnike.

Najstarejša izmed dejavnosti REK-a je rudarska, ki ima prve začetke že pred več kot 200 leti. Sedanji rudnik pa je v letu 1975 slavil svojo stoletnico.

Skupne rezerve premoga v nahajališču so ocenjene na okoli 700.000.000 ton, od česar bi se moglo od danes dalje še dejansko odkopati vsaj 300 milijonov ton, čeprav jih je danes priznanih kot pridobljivih le okrog 200 milijonov ton zaradi še nerešenih rudarskih problemov odkopavanja (voda, pritiski).

Največja letna proizvodnja lignita pred letom 1945 je znašala leta 1940 v stari Jugoslaviji 242.420 ton in leta 1942 — pod okupacijo 322.630 ton.

Po osvoboditvi se je proizvodnja neprestano strmo dvigala, kar je razvidno iz sledečih podatkov:

leto	ton/leto	ton/dan	delavnikov
1945	182540	617	296
1955	1116500	3489	320
1965	3472770	11461	303
1975	4265000	14674	290 2/3
1976	4400000	15051	292 1/3

Torej so v dvajsetletnem povojnem obdobju velenjski rudarji za več kot desetkrat povečali letno proizvodnjo nad največjo letno iz vseh prejšnjih obdobji.

Po današnjih ocenah rudarskih strokovnjakov je maksimalna zmogljivost rudnika letno okrog 4.700.000 ton, kar bi morali po načrtu dosegati že prihodnje leto, se pravi leta 1978.

Proizvodnjo električne energije, za katero so najprej uporabljali takojmenovane odpadne vrste drobnega premoga, pa je dejansko narekovala transportna šibkost nizkokaloričnega lignita in vse večja potreba po kvalitetni električni energiji.

Začetek proizvodnje električne energije v Šaleški dolini sega v leto 1905, ko je začel trofazni generator moči 150 KM dajati energijo za ventilatorje in razsvetljavo v jami in bližnji okolici Velenja.

Leta 1929 je pričela obratovati velenjska elektrarna 2000 kW
Leta 1935 je začel obratovati nov agregat v Velenju moči 5250 kW

V letu 1955 je imela TEŠ Velenje instaliranih skupaj 7,25 MW

Leta 1956 sta začela v Šoštanju obratovati 2—30 MW I. faza 60 MW

Leta 1960 nov agregat 1 x 75 MW

II. faza 75 MW

Leta 1972 nov agregat 1 x 275 MW

III. faza = 275 MW

Leta 1978 nov agregat 1 x 335 MW

IV. faza = 335 MW

Po letu 1978 bo imela TEŠ Šoštanj instaliranih skupaj 745 MW

Skupno bodo termoelektrarne v TEŠ lahko proizvajale letno 3.850 GWh in pri tem porabile letno skoraj 4,5 milijonov ton lignita.

In kakšna je perspektiva?
Po programu mora REK od 1978. leta naprej letno proizvesti:

4.700.000 ton lignita
3.850 GWh električne energije.

Potrebe Slovenije po energiji so seveda mnogo večje, posebno še v bodočnosti, vendar nam zaradi omejenih zalog lignita proizvodnje ni mogoče več povečevati.

Dokončne kapacitete Šaleške energetske baze so 745 MW in za njeno polno obratovanje potreben lignit:

4.700.000 ton.

Problemov, in to težkih, ne manjka:

- pravočasno nadomestiti dotrajale in na varnostnih stebrih postavljene in porušene rudarske in ostale proizvodne objekte;
- usposobiti ostale TOZD-e, da bodo lahko zadovoljevali povečanim potrebam proizvodnje energije;
- povečati produktivnost z novo mehanizacijo na novo organizacijo dela v 42-urnem delovnem tednu;
- zagotoviti primerno usposobljene strokovne kadre s šolami, domovi in ostalim standardom s tem v zvezi;
- najprimernejše reševati odnosno rešiti vprašanje rudarskih škod odnosno oškodovancev in problemov v zvezi z njimi;
- povečati iz ležišča pridobljene količine lignita z uvajanjem novih tehnologij rudarjenja pod vodonosnimi peski, plinonosnimi področji in v povečanih pritiskih;
- učinkovito reševati problematiko čunja okolja in rekultivacijo od rudarjenja poškodovanih površin;
- in nenazadnje razmišljati o razvoju tistih dejavnosti, ki naj bi po končanem rudarjenju zaposlile sproščene proizvodne potenciale.

Proizvodnih kapacitet energetskega kompleksa torej od prihodnjega leta naprej ne bomo več povečevali.

Vendar pa bo treba v bodočnosti zbrati vse strokovne in finančne sile, ne le REK-a, ki je sam za reševanje vseh teh naštetih problemov preslab, temveč tudi združenih sredstev za energetiko SRS, da bomo zagotovili polno obratovanje celotne šaleške energetske baze, ki je in bo tudi v bodoče še vedno ključnega pomena za oskrbo Slovenije odnosno njenega gospodarstva z električno energijo.

LUDVIK MALI 18

titovi obiski v velenju

19. 8. 1958

Rudarsko Velenje je bilo 19. avgusta 1958 že navsezgodaj okrašeno s cvetjem in zastavami. Po cestah so hodili rudarji v slovesnih črnih uniformah in se zbirali pred Novim jaškom. Tudi drugi prebivalci Velenja in okoliških vasi, kjer se je naglo razširila vest, da bo prispel okrog 10. ure k njim predsednik republike, so prihiteli pred vhod novega jaška velenjskega rudnika lignita.

Nekaj minut po deseti je prispela pred Velenje kolona avtomobilov s predsednikom Titom in njegovim spremstvom. Pred mestom so se postavili pred kolono štirje rudarji na motorjih in pripeljali kolono pred vhod v jašek.

Ko je predsednik republike prispel na zbirni prostor pred novim jaškom velenjskega rudnika, je rudarska godba zaigrala himno. Predsednik Tito se je nato rokoval s podpredsednikom Zvezne ljudske skupščine, Francem Leskoškom-Luko, ki ga je tu sprejel. Zatem mu je tovariš Luka predstavil predstavnike oblasti in političnih organizacij ter direktorja rudnika Velenja, Nestla Žganka.

V imenu velenjskih rudarjev sta pozdravila predsednika Tita Tone Močilnik in direktor Nestl Žgank, pionirji pa so mu za tem izročili šopek cvetja. Pionirki, ki mu je ponosno obljubila, da bodo velenjski pionirji postali dobri člani naše socialistične družbe, je predsednik z nasmehom odvrnil:

„To pa res rad slišim!“

V spremstvu direktorja rudnika, predsednika delavskega sveta in predsednika upravnega odbora si je predsednik Tito ogledal nekatere sodobne naprave rudnika, nato pa so mu v obratnem poslopu obrazložili nagli razvoj in modernizacijo rudniških naprav. Predsednik Tito se je zlasti zanimal za proizvodne in delovne pogoje, za investicije in stanovanjsko gradnjo, v središču pozornosti pa je bila življenska raven naših delovnih ljudi.

Presenečen nad napredkom je tovariš Tito zapisal v spominsko knjigo:

„Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.“

TITO — 19. avgusta 1958.“

V kasnejšem pogovoru je predsednik Tito poudaril, da si ni predstavljal tolikšnega napredka. Med drugim se je tudi pozanimal, če prihaja v Velenje mnogo obiskovalcev. Nato je povabil k pogovoru še direktorja šoštanske termoelektrarne in se zelo podrobno pozanimal za uspehe in težave termoelektrarne in tudi vseh hidrocentral v Sloveniji.

Ob odhodu iz obratnih prostorov so rudarji poklonili predsedniku Titu simbolično darilo. Domačini, ki so ves ta čas nestrno pričakovali trenutek, ko se bo pred-

Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.
TITO
19. avg. 1958.

sednik republike spet prikazal med njimi, so ga navdušeno pozdravili in pospremili do avtomobila.

Predsednik Tito se je nato s spremstvom odpeljal k velenjskemu jezeru, kjer so mu v restavraciji pripravili zakusko, spotoma pa si je ogledal tudi novo rudarsko naselje. V restavraciji pri velenjskem jezeru se je zadržal nad pol ure. Ogledal pa si je tudi termoelektrarno v Šoštanju.

27. 8. 1962

Predsednik republike Josip Broz Tito s soprogo Jovanko je med obiskom v Sloveniji v družbi visokih slovenskih voditeljev obiskal Velenje 27. avgusta 1962. Kosila v hotelu „Paka“ so se udeležili tudi člani izvršnega komiteja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Franc Leskošek-Luka, predsednik občine Šoštanj inž. Ludvik Mali, direktor velenjskega rudnika lignita Nestl Žgank in drugi.

V hotelu „Paka“ so ga obiskali zastopniki delovnega kolektiva velenjskih rudarjev ter predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja. Ko se je predsednik Tito zahvalil za pozdrave, se je zadržal z gosti v daljšem razgovoru. Govorili so zlasti še o energetiki in njenem nadaljnjem razvoju.

„Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.“

TITO — 19. avgusta 1958.

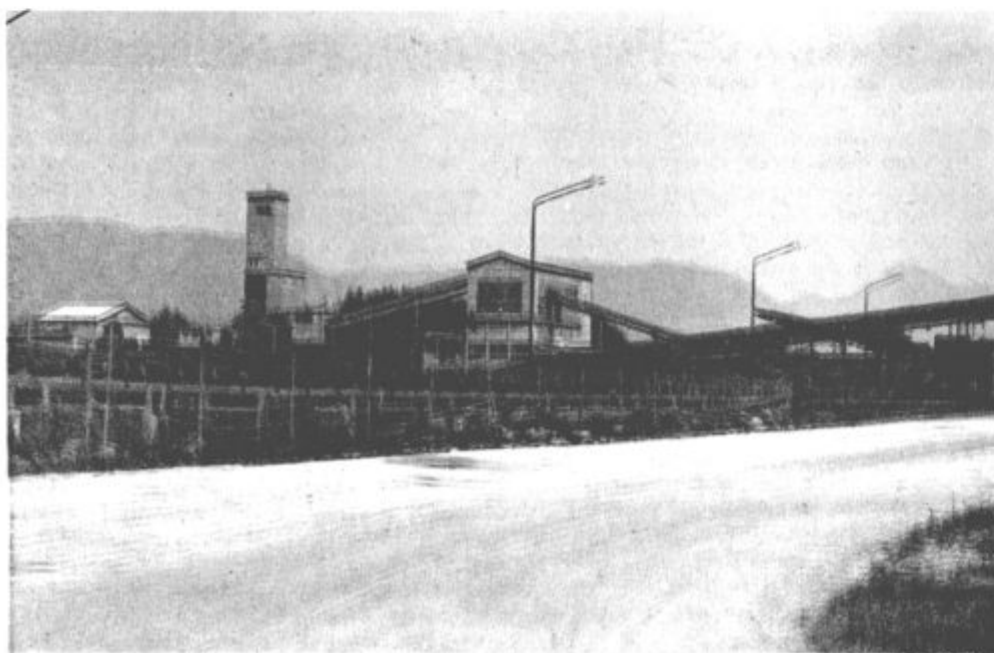
Po kosilu sta pred hotelom „Paka“ predsedniku Titu in njegovi soprogi izročili šopka cvetja naša znana atletska reprezentanta Olga Šikovec — Luncer in Milija Jocić. Ob tej priložnosti je tovariš Tito zaželel našim atletom obilo uspehov na bližnjem evropskem prvenstvu v Beogradu.

Kasneje se je predsednik Tito s soprogo peljal z avtom skozi Velenje.

30. 8. 1963:

„Sami nismo vedeli, kdaj je pred nami zrasla kot otipljiva fatamorgana velenjska pravljica. To mesto — park je izzvalo začudenja vseh, ki so se prvič srečali z njim. Strumno vzravnana četa rudarjev v svojih lepih uniformah je čakala ob vhodu. Po ogledu nekaterih strojev in odkopnega kompleksa, so se obiskovalci odpeljali proti mestu in mimo prelepih stanovanjskih hiš, ki so vzbujale izredno zanimanje.“

Takšen je bil začetek poročila o obisku predsednika Tita in soproge Jovanke v Velenju 30. avgusta 1963, ko je delavski svet

velenjskih rudarjev na slovesni seji sprejel Nikita Sergejevič Hruščev za častnega člana kolektiva.

Kolektiv velenjskega rudnika je sprejel visoke goste sredi velikih delovnih uspehov. Ta največji rudnik premoga v Sloveniji bo letos prvič v zgodovini svojega obstoja dosegel proizvodnjo 3 milijone ton lignita, kar je 15 krat več od predvojne letne proizvodnje. Po vojni so v Velenju investirali 15,4 milijarde dinarjev, kolektiv Velenja je za te investicije prispeval 6,8 milijarde din.

Na velikem zborovanju na Titovem trgu v Velenju sta govorila naš predsednik Josip

Broz Tito in prvi sekretar CK KP Sovjetske zveze in predsednik ministrskega sveta ZSSR, Nikita Sergejevič Hruščov.

Predsednik Tito je v govoru 30. avgusta v Velenju med drugim dejal:

„Prišli smo sem, da bi pokazali našim dragim gostom Velenje, kjer se lahko delovni kolektiv zares pohvali z lepimi uspehi, in da bi se srečali z vami. V tem, kar ste ustvarili tukaj, se lepo zrcalijo naši uspehi v socialistični izgradnji. Skrb za človeka, ki jo posvečamo pri nas delovnim ljudem, stalno večanje produktivnosti dela in vse drugo, kar je mogoče tukaj videti v praksi,

očitno kaže prednosti socialističnega sistema, sistema, v katerem je delavski razred vzel svojo usodo v svoje roke.

Socializem je postal odločilna sila našega časa. Že s tem narašča tudi odgovornost socialističnih dežel in vseh socialističnih in drugih naprednih sil na svetu. Prednost socialističnega sistema pred kapitalističnim se lahko dokaže samo z materialnimi uspehi, stalnim izboljševanjem življenja najširših množic delovnih ljudi, ne pa z besedičenjem in revolucionarnimi frazami!“

Velenjčani so pripravili visokim gostom krajši priložnostni kulturni program na kotališču.

27. 4. 1969

Sinoči so goreli v čast današnjega praznika po vseh okoliških hribovih kresovi — na vsej poti, ki jo je nekdanj prehodila slavna štirinajsta divizija. Davi se je zbudilo sončno pomladno jutro. To sončno jutro in pa gromovite salve so že navsezgodaj klicale na noge Velenjčane in vse goste, ki so že včeraj prišli na proslavo. Res ni bilo časa za daljši nedeljski počitek, saj so se že navsezgodaj začele zgrinjati v to mlado metropolo Šaleške doline prve množice udeležencev proslave. Prihajali so od vseh strani, z vlaki, avtobusi in avtomobili, in do devetih se je bilo v gneči že kar malce težavno privariti po velenjskih ulicah.

Že od ranega jutra pa so po zvočnikih odmevale tudi stare borbene partizanske pesmi, nekatere že skoraj nekoliko pozabljene, ki pa so ustvarjale posebno razpoloženje in obujale mnoge, premnoge spomine. Na ploščadi pred tribuno je dokajšnja množica, kljub soncu in jutranji vročini že navsezgodaj zavzela svoja mesta in je potem dolge ure čakala na začetek, vstrajno in potrpežljivo. Zato, da bodo čim bliže Titu, najdražjemu gostu.

V partizanskem taboru je bilo davi še posebej lepo. Zbirali so se borci iz vseh nekdanjih štajerskih in koroških partizanskih enot in štirinajste divizije. Vsaka enota je imela zase določen prostor. Srečevali so se, mnogi morda po dolgih letih, ter zato veselim pozdravom in prisrčnih objemov ni bilo ne konca ne kraja. Prav ganljiv je bil pogled na mnoge, zdaj že priletni, sivolase preproste borce, z mnogimi odlikovanji na prsih, ki so se jim na poseben način svetile oči, ko so pozdravljali stare soborce in tovariše iz najhujših dni, se spraševali po tistih, ki jih danes morda ni bilo.

In kolikokrat je bilo slišati tisto znano in večno vprašanje: „Se še spominjaš...?“ V partizanskem taboru so vsi dobili v spomin na današnji dan značke, borci štirinajste posebej oštevilčene, vsi pa tudi miniaturno izdajo pesmi svojega starega priljubljenega tovariša, padlega pesnika Kajuha. Potem so se zbrali ob bojnih zastavah svojih enot in skupaj odkorakali na zanje določen prostor pred tribuno.

Organizatorji tega velikega slavlja se niso uštelili, ko so računali na tako množičen obisk na današnji proslavi. Po grobih ocenah je res prišlo od vseh strani kakih sto tisoč ljudi, toliko, kolikor jih v Velenju doslej prav gotovo še ni bilo zbranih.

Natanko ob določeni uri se je v Velenje pripeljal predsednik republike Josip Broz Tito z ženo Jovanko in drugimi gosti. Množica, ki je že dolgo pred tem stala v gostem

varna usnja, ki ima najstarejšo industrijsko tradicijo.

Hitri razvoj industrije se ne odraža le v rasti proizvodnje, temveč tudi v stalnem višanju tehničnotehnološke ravni, napredovanju organizacije procesa dela in proizvodnje in v koncentraciji sredstev in kadrov.

Kmetijstvo se je razvijalo znatno počasneje kot druge gospodarske dejavnosti, vendar so tudi v tej dejavnosti nastale pomembne spremembe in bili doseženi dobri rezultati.

Zaradi hitre industrializacije in urbanizacije so se obdelovalne površine v občini znatno zmanjšale, obseg proizvodnje pa se je nekajkrat povečal. Na to vpliva proces preusmerjanja kmetij v organizirano proizvodnjo za trg, kar še posebno velja za živinorejo kot najpomembnejšo kmetijsko panogo.

Izreden napredek je bil dosežen tudi v premagovanju razlik med mestom in vasjo. Naše podeželje je popolnoma spremenilo svojo podobo: povečala se je njegova produktivnost, dvignil se je življenjski standard in tudi način življenja se vse bolj prilagaja zahtevam sedanjega časa.

Intenzivna industrializacija je povzročila nagle spremembe tudi v razvoju gradbeništva, ki je neposredno povezano z gibanjem obsega in strukture investicij. Občina Velenje je bila v vsem povojnem obdobju eno samo veliko gradbišče, zato so se hitro razvijale gradbene dejavnosti, kot so projektiranje, gradbena operativna in industrija gradbenega materiala. V občini se je uveljavilo gradbeno industrijsko podjetje Vegrad Velenje, ki izvaja dela tudi izven občine. Med terciarnimi dejavnostmi ima najpomembnejše mesto trgovina na drobno. Na njen razvoj sta vplivala porast blagovnega prometa in blaginje, predvsem pa hitro naraščanje osebnih dohodkov in obsega zaposlovanja.

Modernizacija trgovine je bila zelo intenzivna zlasti po gospodarski reformi, ko je tržišče dobilo bolj neposredno vlogo v vzpostavljanju blagovnodenarnih odnosov. Razvoj in modernizacija se odražata v povečanju prodajnega prostora in tehnične opremljenosti ter v hitrem prodoru sodobnih oblik prodaje, kot so blagovne hiše, samopostrežbe in specializirane prodajalne.

Gostinstvo in turizem sta se razvijala nekoliko počasneje kot trgovina. Za storitveni sektor je sploh značilno, da je bil ves čas v senci industrijske ekspanzije, kar je neugodno vplivalo na njegov razvoj. Nastalo neskladje bo treba odpraviti v prihodnjih letih.

Dinamičen gospodarski razvoj in spremembe v strukturi gospodarstva so povzročile veliko mobilnost prebivalstva, ki se kaže v naglem zmanjševanju kmečkega prebivalstva in v povečanem zaposlovanju v nekmetijskih dejavnostih. V obdobju od leta 1948 do leta 1975 se je prebivalstvo občine podvojilo (leta 1948 je imela občina 15.843 prebivalcev, leta 1975 pa 31.700 prebivalcev), delež kmečkega prebivalstva v celotnem prebivalstvu pa se je zmanjšal od 45 do 9 odstotkov.

Vzporedno s tem je potekal proces preseljevanja prebivalstva iz vasi v mesta in industrijska središča. Delež mestnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu se je od leta 1948, ko je znašal 23 %, povečal na 76 % v letu 1975. Na hitro naraščanje

mestnega prebivalstva je vplival predvsem nastanek in razvoj mesta Velenje z 21.000 prebivalci. V povojnem obdobju je izredno hitro naraščala zaposlenost, kar je povzročilo velike spremembe v socialno-ekonomski strukturi prebivalstva. Število zaposlenih se je v obdobju 1953 — 1975 povečalo za 4,7-krat oziroma od 4.000 na 19.000 delavcev. V občino Velenje prihaja dnevno na delo iz sosednjih občin okoli 5000 delavcev, zato je tudi delež zaposlenih v skupnem prebivalstvu zelo visok — 60 %. Značilno je, da je bilo po letu 1960 zaposlovanje žensk intenzivnejše od zaposlovanja moških. Tako je bilo leta 1961 med zaposlenimi le 28 % žensk, leta 1975 pa že 39 %. Zaradi velikih možnosti za zaposlovanje je iz občine Velenje zelo malo ljudi na začasnem delu v tujini.

Intenziven gospodarski razvoj je omogočil tudi zvišanje življenjskega standarda in spremembo njegovih pglavitnih komponent — osebne porabe in družbenega standarda. V življenjskem standardu je imel v vsem povojnem obdobju prednost družbeni standard, kar se odraža v dokaj uravnovešenem gospodarskem in socialnem razvoju v prostoru velenjske občine.

Po osvoboditvi je bilo v velenjski občini zgrajenih prek 7000 stanovanj ali 70 % obstoječega stanovanjskega fonda. Stanovanja so vse boljša in bolj opremljena, posebno vrednost pa jim daje daljinsko toplovodno ogrevanje, ki ne vpliva le na udobnejše stanovanjske razmere, temveč tudi na ohranitev zdravega človekovega okolja. Kljub hitri stanovanjski gradnji pa so potrebe še vedno velike. Da bi čimprej odpravili stanovanjski primanjkljaj in pokrili tekoče potrebe, namenjajo delovni ljudje za stanovanjsko gradnjo znatna sredstva — 10 % od bruto osebnih dohodkov. Enako, čeprav morda nekoliko počasneje, je potekala izgradnja komunalnih objektov in naprav, ki je bila ves čas pod vplivom urbanizacije in preseljevanja ljudi v mesta in industrijska središča, kar še posebno velja za Velenje.

V tem času je dobilo pomembnejše mesto v razvoju otroško varstvo kot važen element življenjskega standarda in celotnega razvoja. V organizirano otroško varstvo je vključenih 20 % predšolskih otrok, za katere je v vzgojnovarstvenih zavodih na razpolago okoli 900 mest. Kljub pospešenemu pridobivanju prostora za varstvo otrok je razkorak med potrebami in možnostmi še vedno velik, zato velja otroškemu varstvu v prihodnje še posebna družbena skrb. Velik razvoj je doseglo izobraževanje. O doseženem napredku zelo prepričljivo govori podatek, da je okoli 7.600 občanov zajetih v raznih oblikah izobraževanja, kar pomeni, da se skoraj vsak četrti prebivalec občine uči ali študira v osnovnih, srednjih, višjih ali visokih šolah.

Količen napredek je bil dosežen na področju osnovnega šolstva, je razvidno iz podatkov o številu učencev in učiteljev takoj po osvoboditvi in danes. Neposredno po osvoboditvi je bilo v osnovnih šolah 1047 učencev in 26 učiteljev, v šolskem letu 1975/76 pa 4419 učencev in 230 učiteljev. To pomeni, da se je število učencev povečalo štirikrat, število učiteljev pa desetkrat.

Povečanje števila učiteljev, izboljšanje njihove strokovnosti in učne opreme je vplivalo na izboljšanje pouka in s tem tudi

na uspešnost šolanja učencev. V občini je 18 osnovnih šol, od teh je bilo 13 zgrajenih v povojnem obdobju.

Izredno velik skok je bil dosežen v razvoju poklicnega, srednjega in višjega šolstva. Začetek tega razvoja sega v leto 1958, ko je rudnik ustanovil industrijsko rudarsko šolo za usposabljanje kvalificiranih delavcev v rudarstvu. V okviru te šole so se kmalu razvile poklicne šole tudi za usposabljanje drugih poklicev v rudarstvu in v elektro ter kovinski industriji. Poleg poklicnih šol so začele nastajati tudi srednje strokovne šole, v zadnjih letih pa se razvijajo tudi višje šole.

Do konca šolskega leta 1975/76 je rudarski šolski center Velenje usposobil 3.279 kvalificiranih delavcev in tehnikov. V raznih oblikah dopolnilnega izobraževanja pa se je strokovno usposobilo še 741 ljudi. Pomembna vsebina tega izobraževalnega centra je tudi neposredno proizvodno delo pri proizvodnji premoga in elektrokovinarskih izdelkov in naprav, ki je vodeno po pedagoških načelih. V rudarskem šolskem centru Velenje se danes usposablja prek 2000 učencev, dijakov in študentov. Zaradi velikih kadrovskih potreb in zaradi tega da bi vključili vso mladino srednješolske starosti in ustrezne oblike izobraževanja, načrtuje delovni kolektiv rudarskega šolskega centra do leta 1980 intenziven razvoj višjih šol rudarske, elektro in strojne smeri ter smeri organizacije dela.

Poleg strokovnega šolstva se je razvijalo tudi splošno izobraževanje na drugi šolski stopnji. V šolskem letu 1965/66 je začela delovati gimnazija Velenje, ki je do konca šolskega leta 1975/76 dala 473 maturantov. Poprečno se v velenjski gimnaziji izobražuje vsako leto okrog 200 dijakov.

Močno se je izboljšala tudi zdravstvena in socialna zaščita prebivalstva. Savinjsko-šaleški zdravstveni dom Velenje skrbi za kontinuirano in kompleksno zdravstveno varstvo vseh prebivalcev občine. V zadnjem času razvija vse več lastnih specializiranih in drugih zdravstvenih dejavnosti. Razgibana dejavnost kulturnega in telesnokulturnega področja omogoča delovnim ljudem in občanom, predvsem pa mladini, da se aktivno vključujejo v najrazličnejše kulturne, športne in rekreacijske aktivnosti, kar nedvomno pozitivno vpliva na njihov razvoj, na podaljšanje njihovega aktivnega življenja ter storilnost dela.

V zvezi s prikazanimi uspehi je treba povedati, da razvoj družbenega standarda pospešujejo delovni ljudje tudi z lastnimi sredstvi, saj so se doslej že dvakrat na referendumu odločili za samoprispevek v višini 2 % od čistih osebnih dohodkov za obdobje deset let. S sredstvi samoprispevka in namenskega prispevka delovnih organizacij je bila po letu 1970 zgrajena cela vrsta objektov splošnega družbenega pomena, kot so otroški vrtci in otroška igrišča, šolske stavbe in telovadnice, kulturni in športni objekti ter najrazličnejši komunalni objekti in naprave. Delovni ljudje in občani poleg tega vlagajo tudi ogromno prostovoljnega dela v urejanje svojega življenjskega okolja in v gradnjo objektov splošnega družbenega pomena.

Z doseženimi uspehi v minulih treh desetletjih so delovni ljudje občine Velenje resnično doživeli globoko preobrazbo.

HERMINA KLANČNIK

razvoj občine velenje

Svobodni in neodvisni, organizirani v samoupravni socialistični družbi ter ugledom v svetu — kar vse smo dosegli pod Titovim vodstvom — se lahko delovni ljudje Velenja s ponosom ozrejo na prehojeno pot in sadove svojega dela ter zato tudi s samozaupanjem gledajo v prihodnost.

V obdobju socialistične graditve, predvsem pa v času uveljavljanja samoupravljanja, so bili doseženi pomembni rezultati tako na področju materialnega razvoja kot v razvoju samoupravnih socialističnih odnosov v družbi. V obdobju, ki je krajše kot je delovna doba enega rodu, sta bili premagani gospodarska nerazvitost in tehnična zaostalost. Razgiban in dinamičen razvoj proizvodnih sil je občino spre-

menil iz nekdanjega zaostalega, pretežno kmetijskega območja v razvito industrijsko občino.

Z ustvarjalnimi prizadevanji delovnih ljudi se je družbeni proizvod nenehno in močno povečeval. Samo v obdobju 1961 — 1974 je narodni dohodek na prebivalca porasel od 3.517 din na 43.116 din.

Zelo hitro so se razvijale industrijska in druge gospodarske ter negospodarske dejavnosti. To je omogočilo spremembe v družbenoekonomski strukturi prebivalstva. Okrepilo in razširilo je materialne temelje, ki so potrebni za izboljševanje materialnih, kulturnih in socialnih razmer prebivalstva oziroma za vse tisto, kar je potrebno, da se še bolj približamo dolgoročnim ciljem naše samoupravne socialistične družbe. Temelj gospodarskega in družbenega razvoja občine Velenje je industrija, ki je v strukturi družbenega proizvoda udeležena z več kot 80 %. Industrijski razvoj je usmerjalo veliko naravno bogastvo — lignit, ki je dajalo temu območju komparativno prednost, saj gre za energetske surovine oziroma energijo, ki jo potrebuje vsa družba. Že raziskane zaloge v šaleškem lignitnem bazenu znašajo okoli 700 milijonov ton.

Prvi petletni plan je pred vso državo postavil za glavni cilj industrializacijo kot temelj za ustvarjanje materialne osnove za načrtovani pospešeni družbenoekonomski razvoj. Na tej osnovi se je med drugimi v Jugoslaviji razvila tudi proizvodnja v

šaleškem lignitnem bazenu. To je bila osnova za načrtno in sistematično izgradnjo velenjskega rudnika in šoštanskih termoelektrarn.

Ko so začeli velenjski rudarji pred tridesetimi leti obnavljati med vojno uničeni rudnik in graditi prve temelje za njegov kasnejši razvoj, so morali premagovati velike težave. O skokovitem porastu proizvodnje lignita nam najzgovorneje pričajo podatki, ki omejujejo poveljnih trideset let: leta 1945 182.500 ton, leta 1955 1.116.500 ton, leta 1965 3.472.770 ton in leta 1975 4.265.000 ton. V sedanji razvojni fazi povečuje rudnik proizvodne zmogljivosti na 4.700.000 ton letne proizvodnje, da bi zagotovili potrebne količine za obratovanje IV. elektrarne, ki je v gradnji.

Vzporedno z razvojem rudnika so se gradile termoelektrarne Šoštanj I, II in III s skupno močjo 410 MW. Z dograditvijo IV. elektrarne s 335 MW inštalirane moči bodo šoštanske elektrarne sposobne dati okoli 4,7 milijarde kilovatnih ur električne energije.

Energetski viri šaleškega lignitnega bazena imajo pomembno mesto v slovenski energetski bilanci, saj zagotavljajo preko 40 % električne energije Slovenije.

Lignit in električna energija sta osnovni dejavnosti rudarskega elektroenergetskega kombinata Velenje, ki zaposluje nad 6.000 delavcev.

Drugi industrijski velikan, ki se je razvil v obdobju zadnjih petnajst let in temeljito spremenil družbenogospodarsko strukturo ter ustvaril delovna mesta za zaposlovanje žensk, je tovarna gospodinjske opreme „Gorenje“ Velenje.

Razvila se je iz nepomembne obrtne delavnice v majhni vasi Gorenje, po kateri ima tudi svoje ime. Svoj bujen razvoj je pričelo „Gorenje“ leta 1960, ko se je delovni kolektiv preselil v Velenje in si v starih rudniških stavbah uredil začasne proizvodne prostore. Štiri leta kasneje si je s solidarnostno pomočjo velenjskih rudarjev zgradil lastno halo za proizvodnjo štedilnikov na trda goriva. Ob tej hali je kmalu zrasla cela vrsta novih tovarniških objektov za proizvodnjo električnih, plinskih in kombiniranih štedilnikov, pralnih strojev, hladilnikov, zamrzovalnih skrinj in omar, črno-belih in barvnih televizijskih sprejemnikov, malih gospodinjskih aparatov, kuhinjske opreme in keramičnih ploščic, kjer je našlo delo okoli 7000 delavcev. Polovico delovnega kolektiva predstavljajo ženske.

Tovarna gospodinjske opreme „Gorenje“ v Velenju je le ena izmed enajstih delovnih organizacij SOZD „Gorenje“, ki svojo proizvodno usmeritev iz leta v leto močno širi. V sedanji fazi razvoja obsega proizvodnjo gospodinjske opreme, zabavne in profesionalne elektronike, kmetijskega orodja in mehanizacije, pogonskih strojev in agregatov ter industrijsko gradnjo objektov družbenega standarda. V SOZD „Gorenje“ je zaposlenih prek 13.000 delavcev, ki so leta 1975 ustvarili 5,4 milijarde din celotnega dohodka. „Gorenje“ izvažata približno eno četrtno svoje proizvodnje na vseh pet celin sveta.

Poleg energetike in kovinsko-predelovalne industrije so v občini še nekatere druge predelovalne panoge. Pomembni sta industrija izdelkov iz plastičnih mas in to-

špalirju obakraj ceste in pričakovala njegov prihod, je nenadoma vzvalovila ter z glasnimi vzkliki in navdušenim ploskanjem pozdravljala njegov prihod. Skozi špalir velenjskih rudarjev, oblečenih v slavnostne črne rudarske obleke, je nato predsednik republike stopil v poslopje občinske skupščine. V družbi z njim so bili še tovariši Edvard Kardelj, Mitja Ribičič, France Popit, Sergej Kraigher in drugi ugledni gostje.

Predsednik občinske skupščine Nestl Žgank je predsedniku Titu zaželel dobrodošlico, nato pa sta ga pozdravila še predsednik republike in občinskega odbora za proslavo, dr. Jože Brilej in inž. Peter Krapež.

Medtem so bile zunaj razvrščene že vse brigade, na posebni tribuni pa vsi nastopajoči. Ko je predsednik republike stopil na prag občinske skupščine, je zadonela državna himna, nato pa mu je v imenu zbranih gostov raportiral nekdanji komandant četrte operativne cone general polkovnik Franc Poglajen-Krajnc.

Predsednik je obšel zbrane enote. Preden pa se je povzpel na tribuno, ga je ustavila skupina tabornikov, ki je njemu in ženi Jovanki izročila šopke cvetja. Na tribuni je predsednika Tita najprej pozdravil v imenu delovnih ljudi Slovenije rudar Jože Kandolf, zatem pa je iz sosednje tribune zadonela iz stoterih mladih grl pesem „Lepo je v naši domovini biti mlad“. K predsedniku Titu so pristopili pionirji Marjan Domanko iz Velenja, Marija Kraševc iz Bele Krajine in Mihael Brajkovič iz Vivodine na Hrvaškem ter ga pozdravili v imenu pionirjev — udeležencev pohoda po poti stare štiri-najste divizije in izročili tovarišu Titu in

njegovi ženi Jovanki šopke cvetja. Predsednik Tito se je podpisal v dnevnik pohoda.

Slovesno zborovanje je začel predsednik občinskega odbora za proslavo inž. Peter Krapež, ki je v imenu velenjskega mesta gostitelja, v imenu zbranih borcev in vseh drugih udeležencev pozdravil predsednika republike ter pri tem poudaril, kako je to mlado rudarsko mesto še posebej ponosno, da je prišel na današnjo proslavo.

Po govoru tovariša Mitje Ribičiča je v harno pozdravljen od stotisočglave množice stopil k mikrofonu predsednik republike Josip Broz — Tito.

Takoj po končanem programu se je predsednik republike z drugimi gosti odpeljal do rudarskega šolskega centra, kjer si je ogledal razstavo „Štajerska in koroška v revoluciji“, ki sta jo uredila mariborski in celjski Muzej revolucije. Z velikim zanimanjem si je ogledal vse dokumentarno in slikovno gradivo ter pozorno poslušal razlago ob posameznih eksponatih. Posebno skrbno pa si je ogledal drugi del razstave „V spomin talcem“. Nem in očitno pretresen je gledal slike ustreljenih in pobitih talcev, prebiral besedila njihovih poslovnih pisem, nemške razglase o množičnih smrtnih obsodbah in streljanjih. Kaj je pri tem občutil, je razvidno iz tega, kar je zapisal nato v spominski knjigo: „To pretresljivo razstavo žrtev osvobodilnega boja bi morali videti vsi, ki nam danes oporekajo borbo in celo klevetajo naše ogromne žrtve. Človek mora biti resnično ogorčen, ko se moramo še zdaj boriti in dokazovati naš delež v boju proti fašističnim osvajalcem.“

Zastopniki Velenja ter drugih štajerskih in koroških občin so se predsedniku Titu še enkrat zahvalili za obisk, v spomin na bivanje v njihovi sredini pa so predsedniku in njegovi ženi poklonili kristalno vazo in skulpturo kiparja Stojana Batiča.

Med gostim špalirjem zbrane množice, ki ga je ves čas, ko se je mudil na razstavi, vztrajno in potrpežljivo čakala, obakraj ceste, se je nato ob navdušenem ploskanju in pozdravljanju poslovil od Velenja.

„Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Zadosti je, glejte, danes pogledati, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdanje stare barake in podrtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zraslo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni.“

TITO — 27. aprila 1969.

Velenje, 1945

titove besede

Tistim, ki jih ni več in ki bi se morali skupaj z vsemi nami veseliti zaradi vsega, kar smo do sedaj dosegli, in vsega, kar sedaj imamo, izražamo svojo globoko hvaležnost in večno bomo hranili spomin na njihova herojska dela.

Tovarišice in tovariši! Tovariši Ribičič je izčrpno govoril o pomenu boja slovenskega naroda in vlogi Osvobodilne fronte. Govoril je tudi o našem sedanjem samoupravnem sistemu, problemih, ki še obstajajo, in potrebi, da si vsi prizadevamo pri uresničevanju stališč, ki jih je naša Zveza komunistov postavila na IX. kongresu. Deveti kongres ZKJ je zares jasno začrtal pot našega nadaljnjega razvoja. Mogoče smo bolj kot kdaj koli doslej sprevideli, kaj moramo storiti. Spoznali pa smo tudi svoje slabosti, ki so obstajale v preteklosti in tako nam je sedaj jasno, katere naloge so pred nami. Razume se, da Zveza komunistov, čeprav je v njej več kot milijon članov, tega ne more sama izpolniti, če ne bo imela podpore članov Socialistične zveze in vseh državljanov dvajsetmilijonske Jugoslavije, če vseh glede tega ne bo prežemala visoka zavest. Vsekakor — to, kar je sklenjeno, mora biti dosledno opravljeno, pa čeprav bi kdaj bilo tudi malo neprijetno. Samo vsi moramo na delo.

Zadnje dni sem obšel precejšen del naše dežele. Potoval sem skozi Vojvodino, sedaj sem obiskal del Slovenije. Predvčerajšnjim sem se pogovarjal z družbenopolitičnim aktivom in predstavniki delavskih organi-

zacij v Mariboru. Med temi srečanji z delavci, delovnimi ljudmi, sem videl, da narod z velikim optimizmom gleda v svojo prihodnost, da ima zaupanje v Zvezo komunistov in da zahteva, naj se uresniči tisto, kar je bilo sprejeto na IX. kongresu. Moram reči, da človek pri tem občuti tudi veliko težo, veliko odgovornost, ko se vprašuje, ali bomo zmogli popolnoma opravičiti zaupanje. No, jaz sem prepričan, da smo zmožni storiti to, kar smo si zastavili, samo če bomo vsi skupaj požrtvovalno začeli z delom.

Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Zadosti je, glejte, danes pogledati, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdanje stare barake in podrtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zraslo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni.

To je tisto, kar mora veseliti vse, posebno pa še nas, borce, ki smo sodelovali v vojni in se borili za to, kar sedaj imamo. Vendar vsega tega ne bi dosegli, ko ne bi naš narod v velikanski večini doumel ta boj in ga sprejel kot svojega. Da smo uspeli, to ni zasluga samo tistih, ki so nosili puško in mitraljez, temveč tudi vseh ljudi, ki so nas hranili in nam dajali zadnjo skorjo kruha, da smo se lahko borili. Zasluga je torej vsega naroda, da je bil naš herojski boj zmago-slaven.

Ob koncu, dragi moji prijatelji, želim vsem delavcem in delavkam in vsemu ljudstvu tega kraja veliko sreče in uspeha pri nadaljnjem ustvarjalnem delu.

10

organizatorji vstaje v Šaleški dolini; več šaleških komunistov pa se je 1941. leta vključilo v osvobodilni boj v drugih krajih Jugoslavije.

NARODNOOSVOBODILNI BOJ

Lahko se zapiše, da je bila Šaleška dolina v času narodnoosvobodilnega boja pomembna in da je veliko prispevala za nacionalno in socialno osvoboditev. Število žrtv za svobodo je bilo v Šaleški dolini glede na število prebivalstva večje kot je slovensko povprečje. Nacistični okupator je to dolino ves čas prišteval med najbolj nemirna območja v okviru Spodnje Štajerske in je tu izvajal številne ukrepe in akcije proti narodnoosvobodilnemu gibanju, ki jih marsikje ni.

Nacistični okupator je kmalu združil šaleške občine v dve: Šoštanj in Velenje in ju vključil v svoje podeželsko okrožje Celje. Razbil je vse prejšnje ter prepovedal, ukinil in uničeval vse, kar je bilo slovenskega ter hitro vzpostavil svoj oblastni aparat in svoje politične polvojaške organizacije ter vzpostavil mrežo, ki je na tak ali drugačen način zajela nadzorovala vse prebivalstvo. Kmalu pa se je pokazalo, da je bila velika nemška organizacija ob veliki večini slovenskega prebivalstva postavljena na slabe temelje. Nacistični okupator je takoj po zasedbi začel izvajati svoje že prej zamisljene in pripravljene ponemčevalne ukrepe, obenem pa ni štedil ne časa ne sil in ne denarja, da bi z velikopotezno in intenzivno propagandno dejavnostjo utrdil svojo oblast. Med ponemčevalnimi ukrepi so nacisti veliko pričakovali od deportacij Slovencev. Iz Šaleške doline so izgnali v primerjavi s številom prebivalstva 1931. leta 1,73 % prebivalstva. To je bil precej nižji odstotek kot pa odstotek izgnanih s slovenskega ozemlja, ki je aprila 1941 pripadlo Nemčiji. Deportacije in drugi ponemčevalni ukrepi pa so ljudi močno in hitro odvrčali od okupatorja.

Komunisti in skojevci so ob fašističnem napadu na Jugoslavijo ustanovili v Šoštanju prostovoljno skupino in, potem ko so bile zopet vzpostavljene partijske zveze, pričeli pripravljati upor. Prvo uporniško dejanje so izvedli v okviru širše zasnovane akcije in po napotkih pokrajinskega komiteja KPS za severno Slovenijo v noči na 7. julij 1941. Po tej akciji je nastala šaleška partizanska skupina, ki so jo sredi avgusta okrepili trije španski borci. Ta skupina je kot samostojna enota delovala do srede septembra 1941 in med drugim pripravila napad na tedanjega nemškega notranjega ministra, ki pa ni uspel. Del šaleških partizanov se je nato vključil v Pohorsko četo in ta ter Savinjska in Revirska četa so se v začetku oktobra na hribu Grmadi nad Plešivcem združile v Štajerski partizanski bataljon. Do te združitve je prišlo na šaleškem območju zato, ker je bilo določeno, da bodo partizani napadli Šoštanj. Ta prvi in uspešni partizanski napad na neko mesto v Sloveniji v noči na 8. oktober 1941 je bila ena najpomembnejših akcij štajerskih partizanov v letu 1941, sodi pa tudi v vrsto najpomembnejših partizanskih akcij v Sloveniji v tem letu. Odmev te akcije med prebivalstvom je bil velik, politični in moralni namen napada je bil povsem do-15

sežen. Uspeh šoštanske akcije je bil tudi v zvezi z dejavnostjo pripadnikov osvobodilnega gibanja v Šaleški dolini. To gibanje se je kljub izgubam, ki jih je utrpelo že v začetku vstaje, širilo, od jeseni 1941, leta naprej pa mu je zadajal nacistični okupator, ki je krepil svoje sile v Šaleški dolini, vedno hujše udarce, širilo, od jeseni 1941. Po oživitvi in okrepitvi osvobodilnega gibanja spomladi 1942 je nacistom uspelo, da so osvobodilno gibanje na terenu do jeseni 1942 temeljito razbili. Okupator je odkril večino postojank osvobodilnega gibanja in aretiral večino njegovih sodelavcev. Obdobje od spomladi do začetka oktobra 1942 je bilo najtežje za osvobodilno gibanje v Šaleški dolini. V tem času je boj proti okupatorju zahteval največ žrtv, izgube osvobodilnega gibanja so bile velike. Udarci, ki mu jih je okupator zadal, so bili tako hudi, da so za daljši čas zavrli njegov razmah. V letu 1942 je bilo ustreljenih v Celju in Mariboru šestinsedemdeset sodelavcev osvobodilnega gibanja iz Šaleške doline, dosti več pa so jih Nemci poslali v koncentracijska in druga taborišča. Vendar sta okupatorja in njegove pomagače tudi v tem za osvobodilno gibanje najtežjem obdobju prevzemala negotovost in strah. Okupator je znova povečal svoje sile v Šaleški dolini ter izvedel številne ukrepe in akcije. Vse to je bila zlasti posledica dejavnosti partizanskih enot na šaleškem območju in še zlasti šaleške skupine — oziroma skupine. B 1. štajerskega bataljona, ki je v začetku junija utrpela hude izgube, in Šaleške čete, ustanovljene v začetku julija, ki se je potem v začetku oktobra vključila v Pohorski bataljon ter Savinjske čete oziroma 2. čete 1. štajerskega bataljona. V začetku leta 1943 je z legendarnim Pohorskim bataljonom padla večina šaleških partizanov.

Po velikih izgubah, ki jih je osvobodilno gibanje utrpelo, se je spomladi 1943 pričelo zopet počasi obnovljati. Tedaj je bilo dokončno formirano šaleško-mislinsko okrožje KPS in OF. Okupator, ki je imel na voljo razmeroma velike sile, ni več uspel, da bi zaustavil širjenje osvobodilnega gibanja. Do močnejšega razmaha osvobodilnega gibanja pa je prišlo v času od jeseni 1943 do konca aprila 1944. V njem je osvobodilno gibanje prešlo iz zaupniškega sistema v množičen upor proti okupatorju. Ta proces je močno pospešil prihod XIV. divizije. Njen prihod na šaleško območje in njene akcije in boji so močno odmevali, utrjevali narodno zavest in pospešili vključevanje ljudi v osvobodilno gibanje, ki so ga predtem uspešno širili predvsem aktivisti. V času pred aprilom 1944 je osvobodilno gibanje potisnilo okupatorja v defenzivo in zadal dokončne udarce njegovim ponemčevalnim prizadevanjem. Partizani so po nemških poročilih marca in aprila 1944 obvladovali okolico Velenja in Šoštanja. Okupator je naglo izgubljal oblast in je v nekaterih krajih sploh ni več imel.

Velike partizanske akcije v Šaleški dolini konec aprila in v noči na 1. maj 1944. leta, ki je bila v Šaleški dolini veličastna, so opogumile prebivalstvo in z njimi se začne obdobje največjega razmaha narodnoosvobodilnega boja. Zaradi teh akcij je okupator močno okrepil svoje postojanke v Šaleški dolini in konec maja je prišel en okupatorjev oboroženec na deset slovenskih prebivalcev Šaleške doline. Dejansko pa je bilo razmerje v maju drugačno oziroma manjše, ker je v tem mesecu potekala na šaleškem

območju velika nemška ofenziva ter so prišle v Šaleško dolino enote, ki sicer niso bile v postojankah v tej dolini.

Čas od konca aprila do decembra 1944 je bilo obdobje, v katerem se je močno osvobodilno gibanje na terenu zlilo z dejavnostjo partizanskih vojaških enot v mogočno vseljudsko vojno proti okupatorju. Velike akcije in boji enot IV. operativne cone in še predvsem XIV. divizije so močno pospeševale osvobodilno gibanje na terenu. Množično sodelovanje prebivalstva z Osvobodilno fronto in s partizansko vojsko pa je veliko pripomoglo k vojaškim uspehom osvobodilnega gibanja. Le-to je bilo tako močno, da je razkrajalo in demoraliziralo okupatorjeve vrste ter temeljito pretreslo ves okupatorjev oblastni in politični aparat in ga v glavnem razbilo; razbilo je tudi organizacije vermašfta in deželne straže. Okupator je moral zaradi poleta osvobodilnega gibanja in dejavnosti partizanskih enot zbrati v Šaleški dolini velike sile ter zgraditi možne postojanke in utrdbe, a je bil v bistvu v politični in vojaški defenzivi. Posledica velikega razmaha osvobodilnega gibanja in njegove velike politične in vojaške moči je bila ta, da je bila prva in resnična oblast — oblast Osvobodilne fronte. Kljub velikemu številu okupatorjevih oborožencev je bila okupatorjeva oblast le malo pomembna in upošteval jo je le zelo majhen del prebivalstva in še ta ne povsem. Okupator je v veliki večini prebivalstva videl svojega sovražnika. V virih okupatorskega izvora najdemo dosti potrdil o moči osvobodilnega gibanja. Tu naj navedemo le dva odlomka iz pism, ki ju je napisala roka nemškega vojaka, ki je bil v postojanki v Šaleški dolini. V enem pismu beremo: „V teh hribih ni nobenega človeka, temveč so samo banditi...“ V drugem pismu je stavek: „Upajmo, da bo kmalu konec vojne, da bomo lahko zapustili to hudičovo območje.“

V letu 1944 je dala Šaleška dolina največ partizanov. Izvedena je bila množična partizanska mobilizacija. Največ šaleških partizanov je bilo vključenih v brigade XIV. divizije in od teh največ v Tomšičevo brigado.

Velike nemške ofenzivne akcije pozimi 1944/45 so prizadele tudi Šaleško dolino. Vendar je bilo osvobodilno gibanje tudi v zadnjih mesecih vojne od decembra 1944 do osvoboditve v Šaleški dolini množično; močno pa se je v tem času povečal okupatorjev pritisk. Prebivalstvo je tako kot prej podpiralo in oskrbovalo partizanske enote. V tem času je prišlo do močne koncentracije partizanskih in okupatorjevih sil na šaleškem območju ter do številnih partizanskih akcij in bojov. Če upoštevamo partizanske enote IV. operativne cone, je bilo težišče vojaških dogajanj precej časa na šaleškem območju, kjer se je v tem obdobju predvsem zadrževal štab IV. operativne cone. Ob kapitulaciji Nemčije se je proti Šaleški dolini usmerila velika množica sovražne vojske, da bi se tod prebila na Korosko. V Šaleški dolini je tedaj prišlo do pomembnega dogodka. V štabu IV. operativne cone v Topolšici je poveljnik nemške skupine armad E in poveljnik za jugovzhod podpisal akt o vdaji svoje še vedno velike skupine armad, kar je bilo pomembno za zadnjo fazo sklepnih operacij enot jugoslovanske armade.

MILAN ŽEVART

šaleška dolina 1918-1945

Na območju Šaleške doline, ki je bilo pred vojno razdeljeno med pet občin, in sicer Škale, Šoštanj, Št. Ilj pri Velenju, Topolšica in Velenje, so 1931. leta našli 12.710 prebivalcev. Po številu prebivalstva je bila najmočnejša šoštanjka občina (4062 prebivalcev), po površini pa je bila največja občina Topolšica. V dveh urbanih središčih, v mestu Šoštanju in v trgu Velenju, je živelo 2.383 prebivalcev. Naseljenost je bila v Šaleški dolini gostejša kot v celotnem slovenjegraškem okraju, v okvir katerega je spadala Šaleška dolina, kar opozarja na pomembno vlogo neagrarnega gospodarstva. Pred vojno je živela približno polovica prebivalstva Šaleške doline, ki je bila za tedanje razmere kar pomembno industrijsko območje, od neagrarnega gospodarstva. Vendar je treba poudariti, da se je znatni del zaposlenih pri velenjskem premogovniku in drugje ukvarjal hkrati s kmetijstvom. Številni delavci so imeli manjše kmetije ali kočarije in so zaradi tega velenjski premogovnik često označevali za kmečki rudnik. Najpomembnejši industrijski podjetji sta bili: rudnik lignita Velenje s termoelektrarno; oboje je bilo last državnega erarja, in tovarna usnja v Šoštanju, katere uradni naziv je bil „Tovarna usnja Franz Woschnagg in sinovi, d.d. Šoštanj“. Ob obsežnih gozdovih, ki so pokrivali nad polovico površine, je v Šaleški dolini nastalo tudi več manjših žagarskih in lesnopredelovalnih podjetij. Omeniti je treba tudi kar pomembno državno zdravilišče za jetične bolnike v Topolšici. Število zaposlenih delavcev se je spreminjalo in se je zlasti pri premogovniku v času gospodarske krize močno zmanjšalo, a v zadnjih letih pred napadom na Jugoslavijo je bilo pri premogovniku in termoelektrarni ter v šoštanjski usnjarni zaposlenih okoli 1.000 delavcev. Navedni podatki povedo, da je bila Šaleška dolina pred vojno kar pomembno delavsko središče, a da je imelo kmetijstvo, povezano z izkoriščanjem gozdov, kljub znatni industriji še pomembno vlogo. V času med obema vojnoma je bila najmočnejša meščanska stranka v Šaleški dolini klerikalna SLS oziroma JRZ, ki je na zadnjih občinskih volitvah 1936. leta dobila vse šaleške

občine v svoje roke in daleč največ odbor- niških mest. Pri rezultatih teh volitev pa je treba upoštevati pritisk režima in razmerno veliko abstinenco, saj je na volišča šlo le 61,6 % volilnih upravičencev. Pri skupščinskih volitvah 1938. leta je bila abstenca manjša, a še vedno znatna; volilo ni 25 % volilnih upravičencev. Zmaga JRZ pa je bila na teh volitvah v Šaleški dolini večja kot v celotni Dravski banovini. Politični položaj se je po teh volitvah še spreminjal in še zlasti je naraščal vpliv revolucionarnih sil.

AKCIJE DELAVCEV IN REVOLUCIONARNO GIBANJE V ČASU STARE JUGOSLAVIJE

Pred napadom na Jugoslavijo je bilo v Šaleški dolini eno od pomembnejših žarišč revolucionarnega oziroma komunističnega gibanja. Prva leta po prevratu 1918. leta so bila tudi v Šaleški dolini čas revolucionarnega razpoloženja in vrenja, ki je prišlo do prvega pomembnejšega izraza ob praznovanju 1. maja 1919. leta, ko so rudarji in drugi delavci priredili veliko zborovanje. Povorka z rdečo zastavo je iz Velenja krenila proti Šoštanju in se v Družmirju srečala s povorko šoštanjskih delavcev. Zborovanje, ki so se ga udeležili tudi številni kmetje, se je zaključilo pri rudarskem domu. Po 1. maju je prišlo do novih akcij velenjskih rudarjev, aprila 1920 pa do največje stavke šaleških delavcev v času stare Jugoslavije. Tedaj so stavkali rudarji, delavci iz šoštanske usnjarne, žagarski delavci iz Šoštanja in seveda železničarji na progi Celje – Velenje – Dravograd. V tem razgibanem času so se pričele med velenjskimi rudarji širiti komunistične ideje. Vpliv komunistov na velenjske rudarje je pronicel tedaj predvsem pred sindikalne organizacije rudarjev. Potem ko je bila KPJ potisnjena v ilegalo, velenjski komunisti niso takoj ustanovili svoje tajne organizacije, ustanovili pa so podružnico Neodvisne delavske stranke Jugoslavije, ki pa jo je oblast tudi kmalu prepovedala. Prva ilegalna organizacija KPJ v Šaleški dolini je bila ustanovljena v Pesju spomladi 1926. leta. Spadala je v okvir partijskega okrožja Sever, ki je delovalo od 1926. leta do 1930. Člani 1926. leta ustanovljene komunistične celice so bili močno aktivni in so delovali tudi po uvedbi šestojanuarske diktature ter spomladi 1930. leta organizirali bivanje dela vodstva KPJ v Lokovici pri Šoštanju. Šaleška dolina je tedaj za kratek čas postala pomembno središče komunistične dejavnosti. Maja in junija 1930 je bila aretirana večina šaleških komunistov in partijska organizacija s središčem v Pesju je bila razbita. V zvezi z delavskim gibanjem do uvedbe diktature je treba omeniti, da so pri skupščinskih volitvah v dvajsetih letih (1920, 1923, 1925 in 1927) v tedanjih občinah Velenje, Škale in Šoštanj, kjer je živela večina delavcev Šaleške doline, delavske stranke dobile kar precej glasov, in sicer največ 1920. leta (822 glasov) in 1927. leta (445 glasov). Bil pa je dokaj več glasov za socialiste kot za komuniste. Vpliv socialistov na delavce je bil zlasti močan v Šoštanju. Iz vrst šoštanjskih socialistov je pred skupščinskimi volitvami, ki so bile februarja 1925. leta, izšla pobuda za skupni nastop vseh socialistov na volitvah, ki je naletela na precejšnji odmev pri socialističnih organizacijah v Sloveniji, a ni bila uresničena.

V drugi polovici 1934 in v začetku 1935. leta je prišlo do obnove komunistične organizacije v Šaleški dolini. Bolj je šlo proti koncu stare Jugoslavije, močnejša je bila partijska organizacija. Prav v letih pred napadom na Jugoslavijo je bilo komunistično gibanje v času stare Jugoslavije najmočnejše. Ob začetku ponovnega vzpona komunističnega gibanja je postal Šoštanj najmočnejše središče komunistične dejavnosti v Šaleški dolini in je to ostal do konca stare Jugoslavije. Drugo središče je bilo v Pesju. Spomladi 1935 je bil ustanovljen partijski komite za Šaleško dolino, ki je kar uspešno pridobival nove člane in širil komunistične ideje. Ni mu pa uspelo, da bi v pomembnejšem številu vključil v partijske vrste rudarje in druge delavce. Vendar je obnovljena dejavnost komunistov kmalu prišla do izraza tudi med delavci. Komunisti so bili pobudniki dveh stavk, in sicer stavke v šoštanski tovarni usnja julija 1935 in stavke delavcev, ki so gradili cesto Šoštanj – Črna avgusta 1935. leta. V času stavke delavcev šoštanske usnjarne, ki se je končala z delnim uspehom, je večina prebivalstva in še predvsem kmetje in obrtniki, podpirala boj delavcev. Kmalu po tej stavki pa je bila v tovarni usnja revolucionarna dejavnost povsem onemogočena. Delavci, ki so pokazali količkaj razredne zavesti, so bili odpuščeni.

Po partijski konferenci za območje okrajnega oziroma mestnega komiteja KPS Šoštanj, ki je bila maja 1940. leta, je bilo v Šaleški dolini okoli 4,5 % članov KPS. Pred aprilom 1941 je bilo v Šaleški dolini pet partijskih celic z okoli petintridesetimi člani KPS. Komunisti so delovali v številnih organizacijah in društvih, delovanje nekaterih organizacij in društev pa so v celoti usmerjali. Za njihovo delovanje in širjenje revolucionarnih idej sta bili pomembni organizaciji vzajemnosti v Šoštanju in v Pesju. Oblast je obe razpustila, in sicer najprej šoštanjko. Komunisti so posvečali veliko skrb delovanju med mladino in v Šaleški dolini je zrasla močna organizacija Zveze komunistične mladine Jugoslavije. Skojevcev je bilo pred aprilom 1941 več kot članov KPS. Komunisti in skojevci so pripravili več kulturnih in drugih prireditev, na katerih so širili revolucionarne ideje in opozarjali na fašistično nevarnost ter izvedli številne akcije in še zlasti v letih 1938 in 1939 več akcij proti kulturbundovski peti koloni. Dva šaleška komunisti sta odšla v Španijo in se tam borila proti fašizmu.

Z naraščanjem števila komunistov in skojevcev je rasel pomen mestnega oziroma okrajnega komiteja KPS Šoštanj. V jeseni 1940 je bilo na šaleškem območju v Podkraju pri Velenju pomembno posvetovanje KPS – pri pripravi tega so sodelovali šaleški komunisti, že leto prej pa je bila na šaleškem območju okrožna konferenca SKOJ. Šaleška partijska organizacija je spadala v celjsko okrožje KPS.

V času partijskih sestankov in konferenc spomladi 1940 je bilo ugotovljeno, da ima šaleška partijska organizacija slab socialni sestav, a je treba poudariti, da je bila kljub temu trdna in disciplinirana ter da je z raznimi akcijami hitro reagirala na širša in lokalna politična dogajanja. Predvsem pa je pomembno, da so iz njenih vrst izšli prvoborci proti nacističnemu okupatorju in 14

mojster- kipar antun augustinčič

Pred nami je novo enkratno umetniško delo, rezultat številnih študij oblikovalca bron in kamna kiparja Antuna Augustinčiča, portret predsednika Tita.

Ni zlahka brez vsakršne zmagoslavnosti in patetike portretirati dragega človeka, velikega revolucionarja, borca za mir in samoupravljanje. Pa vendar. Portret predsednika, ki ga odkrivamo 25. junija v naši občini, v našem mestu, je prav takšen, brez vseh odvečnih in lažnih zvišenosti. Oko umetnika je v bron ujelo trenutek leta 1943 v Jajcu, v času nevarne negotovosti, ko je bila vojna vihra na višku svoje zločeste moči.

V vojaški plašč ogrnjen lik ni prikazan v pozi komandanta, ki zmagoslavno koraka na čelu svojih brigad. Daleč od tega. Pred nami je lik človeka, ki mu je glava klonila od težkih skrbi, ki z rokami na hrbtu zatopljen kroži med nevidnimi stenami grajskih zidov, kot je to delal že tolikokrat prej v političnih zaporih stare razsule Jugoslavije. Toda tu je tudi vsa odločnost in pogum naših narodov, revolucionarna misel in neizmerna želja po človeka vrednem življenju, po svobodi.

Ko je veliki mojster Augustinčič leta 1943 ustvarjal osnutek za Titov lik, katerega inačica je tudi 6,28 m visoka skulptura predsednika Tita v Velenju, je bil že vrsto let kipar neizmerljive moči, cenjen širom naše domovine in preko meja. Je kipar skoraj grobega realizma, ki je že iz študentskih let ostal zvest naturalistični formuli in prav ta zvestoba mu je pomagala, da se sredi dvajsetih let, ko se je znašel na študiju v Parizu ni izgubil, kot številni drugi perspektivni mladi umetniki, v viharju na Mont Parnasseu porajajočih se novih umetniških stilov 20. stoletja.

Čas med vojnoma, poln kontrastov in zgolj navideznega miru do novega spopada, ki je svet pahnil še v večjo katastrofo, je bil čas, ko so razbita umetniška gibanja iskala nove poti. Toda Augustinčič ni stopil po poti plastikov eksperimentatorjev Gonzaleza, Moora, Marinia, Picasa in drugih v nove umetniške smeri. Ne, ostal je zvest stotnim likovnim kriterijem in se držal 11 Mongeovovega nasveta, da je spomenike

potrebno prikazovati deskriptivno geometrijsko, vlivati pa jih po staromodnem zakonu, po katerem se izdelujejo topovi.

V domovino se je zato vrnil bogatejši in bolj dorečen. V dolgih letih kasneje je svoj stil izven modernih manir, kjer je tu in tam opaziti sorodnost z Meštrovičem, izpopolnil do podrobnosti.

Takšen je tudi Tito, ki stoji v Velenju. Novo, enkratno umetniško doživetje, portret človeka, revolucionarja, misleca, podobna naše samoupravne socialistične poti.

Dolgoletna prijatelja in znanca predsednik Josip Broz-Tito ter mojster-kipar Antun Augustinčič, aprila 1977. leta pred galerijo Klanjec

Šoštanj

Motiv iz Velenja

Velenjski grad

Motiv iz Velenja

Velenja

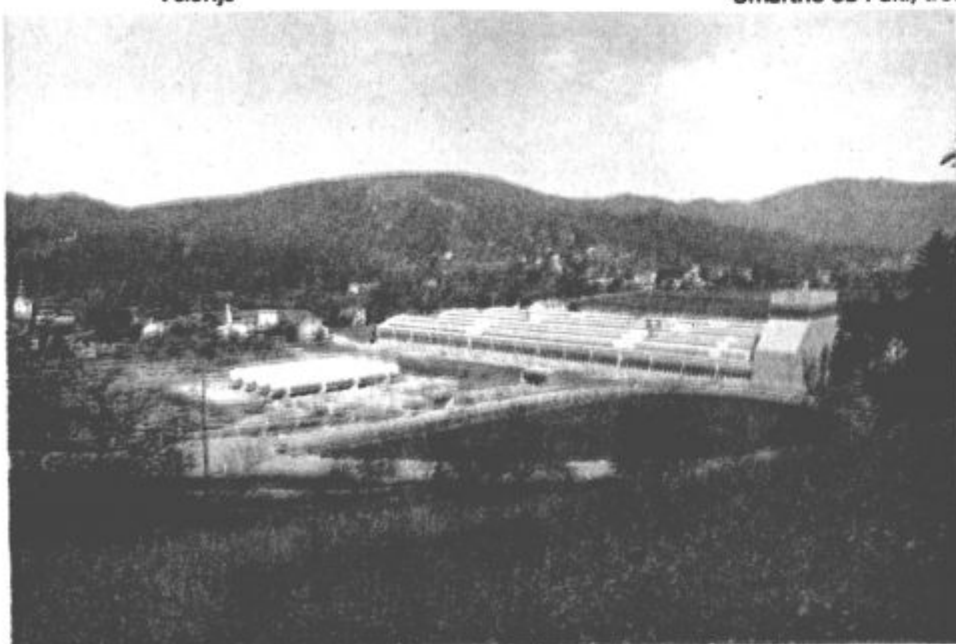
Smrtno ob Paki, tretje največje središče občine Velenja

Iz tovarne gospodinjske opreme Gorenje

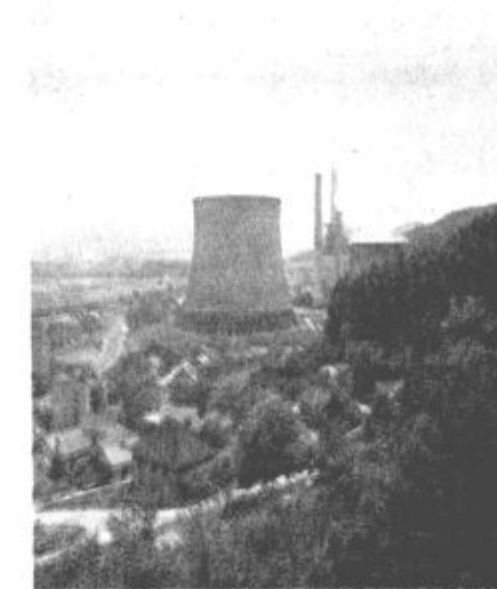
Topolšica, kjer znova začenja z delom zdravilišče

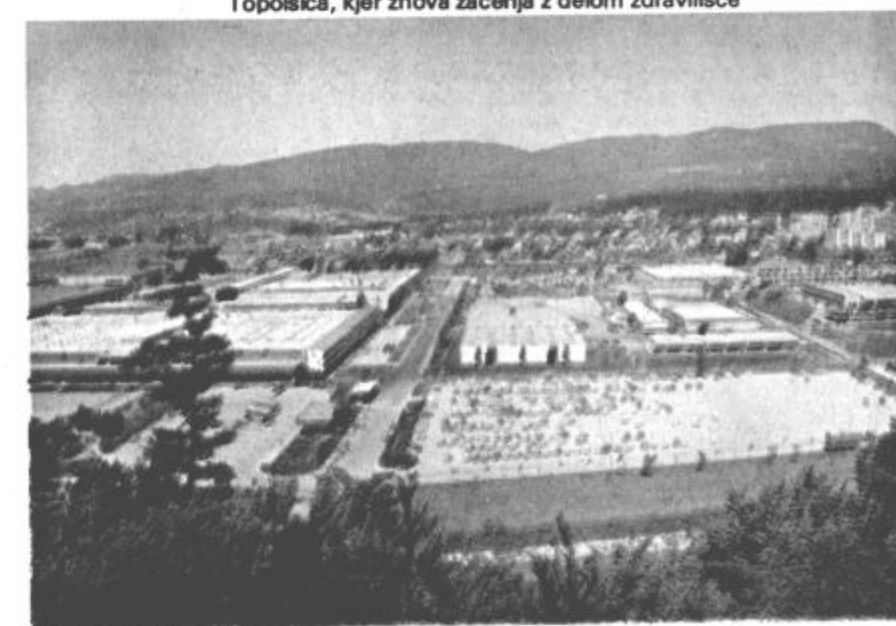
Vas Gorenje, rojstni kraj Gorenja, se zdaj ponša s tovarno keramičnih ploščic Gorenje

Rekreacijsko središče

Termoelektrarna Šoštanj, največji proizvajalec električne energije v Sloveniji

Tovarna gospodinjske opreme Gorenje Velenja